

T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYDINOĞULLARI BEYLİĞİ ÜZERİNE TÜRKİYE'DE YAPILMIŞ
ÇALIŞMALAR HAKKINDA BİR BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ

SONAY SARİMEŞE

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ TUNAY KARAKÖK

BARTIN-2022

T.C.

**BARTIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

**AYDINOĞULLARI BEYLİĞİ ÜZERİNE TÜRKİYE'DE YAPILMIŞ
ÇALIŞMALAR HAKKINDA BİR BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sonay SARİMEŞE

BARTIN-2022

KABUL VE ONAY

Sonay SARİMEŞE tarafından hazırlanan “*Aydınogulları Beyliği Üzerine Türkiye’de Yapılan Çalışmalar Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi*” başlıklı bu çalışma, 30.09.2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Samet ALIÇ

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Tunay KARAKÖK

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Özgür TOKAN

Bu tezin kabulü Lisansüstü Eğitimi Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun/...../20... tarih ve 20...../.....-..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. H. Selma ÇELİKAYAY
Enstitü Müdürü

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Dr. Öğr. Üyesi Tunay KARAKÖK danışmanlığında hazırlamış olduğum “AYDINOĞULLARI BEYLİĞİ ÜZERİNE TÜRKİYE’DE YAPILAN ÇALIŞMALAR HAKKINDA BİR BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

05.10.2022

Sonay SARIMEŞE

ÖNSÖZ

Tarih bilimi vesikalar veyazılı belgeler ışığında geçmişi gün yüzüne çıkarmayı amaçlayan bir bilim dalıdır. Bu amaçla bu vesikalar ve geçmiş döneme ait materyeller, gerçekleştirilen çalışmaların kalitesini arttırdığı gibi bilimsel camiadaki nesnellüğünün de bir aynasıdır. Bu açıdan bu araştırmanın, konu dâhilinde gerçekleştirilecek başka araştırmaları yönlendireceği gibi coğrafyanın toplumsal ve ekonomik geçmişinin farklı kaynaklar rehberliğinde değerlendirilmesi de mühim fayda sağlaması hedeflenmiştir. Aydınoğulları Beyliği ile ilgili ilerleyen süreçte yeni ve farklı araştırmalar ile zengin bir çalışma teması olma karakterinde güncelliğini korumaktadır. Aydınoğulları Beyliği ile ilgili yapılan çalışmalar, kurum ve kuruluşlar tarafından düzenlenen, kongre ve sempozyumlardaki önemli konulardan biri olmayı sürdürmektedir.

Bibliyografya çalışmaları, genel anlamda araştırılan konu dâhilinde ne tür çalışmalar meydana getirildiği, hangi alanlara yoğunlaştığını ortaya koymak gibi işlevsel bir karaktere sahiptir. Haliyle araştırmacıların, öncelikle konuya hangi açıdan bakacaklarını ve hangi tür araştırmalara meyledeceklerini bibliyografya sayesinde elde etmeleri mümkündür. *Aydınoğulları Beyliği Üzerine Türkiye’de Yapılan Çalışmalar Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi* başlıklı bu çalışmanın, bu sayede bu beylik ile ilgili çalışmalar yapan ve yapacak olan araştırmacılara yardımcı olacağı düşünülmektedir. Ancak Türkiye’de bu konuda fazla araştırma bulunmadığından, tüm tablonun ortaya konduğu tezini savunmak doğru olmayacaktır. Bilhassa konu ile ilgili ortaya konulan makale ve bildiriler noktasında bu durum çok daha genel geçer bir durum olarak göze çarpmaktadır. Aydınoğulları hakkında yapılan bibliyografya çalışması sürekli gündemde kalan ve nihayete erdirilmesi noktasında gayret gerektiren önemli bir konu olma özelliğine sahiptir. Biz de bu çalışmada Aydın ili ve çevresinin tarihsel ve toplumsal bir miras olma özelliği bakımından mühim bir dönemi olan Aydınoğulları Beyliği’nin daha ayrıntılı araştırılması, tekrarlı çalışmalara düşülmemesi için en son ve güncel hali ile bir bibliyografyasının hazırlanmasının önemli olduğundan hareket ile meydana getirmeyi amaçladık. Bu amaç doğrultusunda inceleme fırsatı bulunan çalışmalardan hareketle beyliğin siyasi, dini, kültürel, ekonomik ve bilim-teknik anlamındaki hayatı ile ilgili de malumatlara da çalışma kapsamında yer verilmiştir. Nitel

araştırma yöntemine dayanılarak doküman analizi ve akabinde uygun örneklem yapılması sureti ile bu çalışma meydana getirilmiştir. Bu çalışmaya Aydınogulları Beyliği hakkında yazılmış olan kitaplar, makaleler, bildiriler, tezler, ansiklopedi maddeleri ve kitap bölümleri ile bu beyliğin doğrudan bahsinin geçtiği çalışmaları dâhil ettiğimizi söylemeliyiz. Fakat nadir de olsa direk ilişkisi olmayan çalışmalara da tezimiz kapsamında yer verilmiştir. Tez çalışması oluşturulurken, Üniversitelerin ve illerin kütüphaneleri, YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanı, YÖK Akademi Merkezi veri tabanı, Türkiye Makaleler Birliği Bibliyografyası web tabanı ve Milli Kütüphane gibi farklı kurumlar ile dijital platformlar taranmıştır. Bütün bunların haricinde çalışmanın en sonunda kaynakça kısmında verilen eserlerden de araştırmada istifade edilmiştir. Çalışma kapsamında kullanmış olduğumuz Aydınogulları Beyliği hakkında çalışmalar eser sahiplerinin soyadları esasına göre alfabetik sırayla verilmişleridir. Bir müellifin birden fazla eseri olduğunda, eserleri tarih sırası ile verilmiştir. Çalışma adları italik olarak yazılmıştır. Çalışma kapsamında verilen doktora ve yüksek lisans tez çalışmaları; çalışmayı hazırlayan, çalışmanın ismi, hangi üniversite ve enstitüye bağlı olarak hazırlandığı ile programı (yüksek lisans, doktora), hazırlandığı yer ve tarih sırası ile verilmiştir. Çalışma kapsamında verilen kitaplar ve kitap bölümleri; yazar, kitabın ismi, bölüm adı, baskı sayısı, basıldığı yer, yayınevi ve tarih sırasıyla verilmiştir. Çalışma kapsamında verilen makaleler; yazar, “makalenin adı”, yayımlandığı dergi, cilt ve sayı no, yayımlandığı şehir, tarih ve sayfa aralığı sırasıyla verilmişlerdir. Kaynak, dil, zaman, mekân ve konu başlığı gibi temel sınırlılıkları bulunan bu çalışma sayesinde Aydınogulları Beyliği ile ilgili bir bibliyografya meydana getirilmeye çalışılmıştır.

Aydınogulları Beyliği hakkında yapılacak olan ilmi ve akademik çalışmalara yardımcı kaynak oluşturması gayesi ile meydana getirilen bu araştırma, Aydınogulları Beyliği ile ilgili çalışma yapacak araştırmacılara yardımcı olma anlamında hizmet edebilirse hedefine ulaşmış olacaktır.

Ders döneminde bana sabır gösteren aileme, tez yazım esnasında ve çalışmanın her evresinde bana destek veren değerli hocam Dr. Tunay KARAKÖK’e ve tez çalışmasının olgunlaşmasında öneri ve yönlendirmelerde bulunan Dr. Öğr. Üyesi Samet ALIÇ ve Dr. Öğr. Üyesi Özgür TOKAN hocalarıma teşekkür ederim.

Sonay SARIMEŞE

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

AYDINOĞULLARI BEYLİĞİ ÜZERİNE TÜRKİYE’DE YAPILAN ÇALIŞMALAR HAKKINDA BİR BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ

Sonay SARİMEŞE

Bartın Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Tunay KARAKÖK

Bartın-2022, sayfa: 97

Aydinoğulları Beyliği, 1308 tarihinde Anadolu Selçuklu Devleti’nin ortadan kalkması ile 1335 yılında İlhanlı hükümdarı Bahadır Han’ın vefat etmesine kadar Anadolu’daki diğer Türkmen beyleri ile birlikte serbest hareket etme olanağı bulmuş beyliklerdendir. XIII. yüzyılda Moğol istilasıyla sınırlara yerleşen Türkmenler, Anadolu’da yer yer fetih hareketlerine girişmişlerdir. Hem Ege Denizi hem de Doğu Roma İmparatorluğu ile olan ilişkilerinde stratejik bir konumda olan beylik, Aydınoğlu Mehmet Bey tarafından Aydın ve çevresinde kurulmuştur. Aydınoğulları Beyliği stratejik konumu itibarıyla Batı Anadolu’nun Ege Denizi ile olan bağlantısı göz önünde bulundurulduğunda İzmir, Efes ve Çeşme gibi liman kentlerine sahip olan, denizcilik ve deniz ticareti konularında hayli tecrübeli bir noktaya gelmiş, İtalyan şehir devletleri ile ticaret yapmıştır. Aydınoğulları Beyliği, kuruluş döneminden Osmanlı Devleti himayesine girinceye kadar ki geçen sürede, hüküm sürdüğü Batı Anadolu topraklarında, günümüze kadar ulaşan birçok tarihi, mimari, sanatsal, kültürel, sosyal alanda ürünler bırakmıştır. Çalışmamızda Aydınoğulları Beyliği üzerine yapılmış veya bu beylikten doğrudan bahsedilmiş araştırmalar bibliyografik bir şekilde verilmiştir. Çalışma kapsamında incelenmiş olan eserlerden yola çıkılarak Aydın ve çevresinin tarihsel sürecini ortaya koymak için değişik birçok ilim mecrasında beyliğin konu alındığı çok sayıda ve farklı alanlarda çalışmalar yapıldığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ansiklopedisi Maddesi, Aydın, Aydınoğulları Beyliği, Bildiri, Kitap, Kitap Bölümü, Makale, Tez

ABSTRACT

M. Sc. Thesis

AN ESSAY ON BIBLIOGRAPHY ABOUT THE STUDIES IN TURKEY ON THE AYDINIDS' PRINCIPALITY"

Sonay SARIMEŞE

Bartın University

Graduate School

Department of History

Thesis Advisor: Assist. Prof. Dr. Tunay KARAKÖK

Bartın-2022, pp: 97

Aydinids Principality was one of the principalities that had the opportunity to move freely with other Turkmen lords in Anatolia until the collapse of the Anatolian Seljuk State in 1308 and the death of Ilhanids ruler Bahadır Han in 1335. The Turkmens, who settled on the fringes with the Mongol invasion in the XIIIth century, started conquest movements in Anatolia from place to place. The principality, which is in a strategic position in its relations with both the Aegean Sea and the Eastern Roman Empire, was founded by Aydinids' Mehmet Bey in Aydın and its surroundings. Considering the strategic location of the Aydinids Principality, the connection between Western Anatolia and the Aegean Sea, the principality, which has port cities such as İzmir, Ephesus and Çeşme, has come to a very experienced point in maritime and maritime trade, and has traded with Italian city-states.

Aydinids Principality left many historical, architectural, artistic, cultural and social products in the Western Anatolian lands, where it ruled, from the establishment period until it came under the auspices of the Ottoman Empire. In our study, the searches made on Aydinids Principality or directly mentioned about this principality were evaluated and given in a bibliographical way. Based on the Works examined within the scope of the study, it has been determined that many and different studies have been carried out in many different fields of science in order to reveal the history of Aydın and its surroundings.

Keywords: Aydın, Aydinids Principality, Thesis, Article, Notice, Encyclopedia Article, Book, Chapter

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	ii
BEYANNAME.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xi
1. GİRİŞ:	1
2. AYDINOĞULLARI BEYLİĞİ TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ	4
2.1. Aydınogulları'ndan Önce Aydın'ın Tarihçesi	4
2.2. Aydınogulları Beyliği'nin Siyasi Tarihi.....	6
2.2.1 Aydınoglu (Mübârizüddin) Mehmed Bey (1308 – 1334).....	8
2.2.2 Gazi Umur Bey (Bahâ' üddîn) (1334-1348).....	9
2.2.3 Hızır Bey (1348-1360)	11
2.2.4 İsa Bey (1360-1390).....	11
2.2.5 II. Umur Bey (1403-1405).....	12
2.2.6. Cüneyd Bey (1405-1426).....	13
2.3. Aydınogulları Beyliği'nin Kültür ve Medeniyeti	14
3. AYDINOĞULLARI BEYLİĞİ HAKKINDA TÜRKİYE'DE YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	20
3.1. Tezler	20
3.1.1 Doktora Tezleri	20
3.1.2 Yüksek Lisans Tezleri	22
3.2. Kitaplar	29
3.2.1 Müstakil Kitaplar	29
3.2.2. Kitap Bölümleri.....	38
3.2.3 Ansiklopedi Maddeleri	43
3.3. Makaleler.....	47
3.4 Çeviriler ve Yabancı Literatürler	54
3.5. Bildiriler	56
3.6. İnternet Sayfaları.....	73
3.7. Arşiv Belgeleri.....	76

4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	88
KAYNAKLAR.....	92
ÖZGEÇMİŞ.....	97

KISALTMALAR

bkz.	: Bakınız
bs	: Basım
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	: Cilt
ev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
Ed.	: Editör
haz.	: Hazırlayan
İAMEB	: İslam Ansiklopedisi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
No	: Numara
Nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölüm Tarihi
s	: Sayı
TDV	: Türk Diyanet Vakfı
ter.	: Tercüme
TTK	: Türk Tarih Kurumu
v.d.	: ve diğerleri
yay.	: Yayımlayan

1. GİRİŞ

Ülkemizde, Aydınöğulları Beyliğı'ne dair telif edilen eserler hakkında hazırlanmış bibliyografik eser sayısı yok denecek kadar azdır. Tarih müellifleri ve eserleri hakkında Türkçe kaleme alınmış birkaç kitaptan biri olan Himmet Akın'ın *Aydınöğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, Mehmet Ersan, Mehmet Şeker ve Cüneyt Kanat'ın hazırlanmış olduğı *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu I: Aydınöğulları Tarihi* adlı eser, Kemal Ramazan Haykıran'ın *Aydınöğulları Tarihi Üzerine Yazılar*, Murat Keçiş'in kaleme aldığı *Aydınöğulları Beyliğı-Bizans Devleti İlişkileri*, Cemal Üstün'ün *Aydınöğulları Beyliğı'nin Askerî Durumu*, Kübra Uslu'nun *Aydınöğulları Beyliğı'nde Güzel Sanatlar*, Hamza Özkan'ın *Aydınöğulları Beyliğı'nde İlmi Hayat*, Fatma Şentürk'ün *Aydınöğulları Beyliğı'nde Edebi ve Kültürel Hayat* başlıklı yüksek lisans tezleri ile Selda Ertuğrul'un *Anadolu'da Aydınöğulları Dönemi Mimarisi* adlı doktora tezi gibi çalışmalar konu ile ilgili hazırlanmış belli başlı eserlerdir. Bu çalışmada, Türkiye'de Aydınöğulları Beyliğı hakkında yazılmış makale, bildiri, kitap ve kitap bölümü, yüksek lisans ve doktora tezleri ile ansiklopedi maddesi vb gibi çalışmalar tespit edilmiş ve bu çalışmalarda beylik ile ilgili yer alan bilgiler derlenip hem çalışmalar hakkında hem de bu çalışmalarda tespit edilen malumatlar verilmeye çalışılmıştır. Aydınöğulları Beyliğı hakkında yapılan bu çalışmalar, konu hakkındaki literatür, web siteleri, YÖK Tez platformu, Türkiye Makaleler Bibliyografyası, Milli Kütüphane ve ilgili üniversitelerin ve illerin kütüphaneleri taranarak tespit edilmiştir. Bu sayede Aydınöğulları Beyliğı tarihine dair kaynakların geçirdiğı süreci müellifler ve eserleri üzerinden inceleme imkânı bulunmuştur. Beylik tarihçesi ve beyliğin başında bulunan devlet adamlarını konu alan bilgilerin değerlendirilmesi ile başlayan süreç beyliğin kültür ve medeniyetini oluşturan unsurlar hakkındaki bilgilerin de değerlendirilmesi ile sonlandırılmıştır. En nihayetinde ise adı geçen beylik hakkında araştırmacılara yardımcı olacağı düşünülen bir bibliyografya denemesi ortaya konulması amaçlanmıştır.

Araştırma bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Aydınöğulları Beyliğı başlığını taşıyan birinci bölümde; Aydınöğullarından Önce Aydın ve Çevresinin Tarihçesi, Aydınöğulları Beyliğı'nin Genel Durumu ve Aydınöğulları Beyliğı Kültür ve Medeniyeti hakkında bilgi verilmiştir. Kaynakların değerlendirilmesi başlıklı ikinci bölüm ise tezler, kitaplar, makaleler, çeviriler ve yabancı literatürler, bildiriler, internet sayfaları ve arşiv belgeleri alt başlıklarından oluşmaktadır. Daha sonrasında ise sonuç ve öneriler ile kaynaklar

bölümleri ile çalışma tamamlanmıştır. “Kaynakların Değerlendirilmesi” başlıklı ikinci bölüm yedi alt başlık halinde hazırlanmıştır. Birinci alt başlıkta; Aydınogulları Beyliği ile ilgili Türkiye üniversitelerinde yapılmış doktora ve yüksek lisans tezleri, ikinci alt başlıkta; Aydınogulları Beyliği ile ilgili Türkiye’de basılan müstakil kitapların listesi, kitapların içerisinde yer alan beylik ile ilgili kitap bölümleri ve ansiklopedi maddeleri verilmiştir. Üçüncü alt başlık altında; Aydınogulları Beyliği ile ilgili Türkiye’de yayınlanmış olan dergilerdeki makaleler verilmiştir. Dördüncü alt başlıkta, beylik ile ilgili Türkiye’de yapılmış olan çeviriler ve yabancı literatür, beşinci alt başlıkta, Türkiye’de yapılmış olan kongre ve sempozyumlarda Aydınogulları Beyliği ile ilgili hazırlanmış ve sunulmuş olan bildiriler, altıncı alt başlıkta Aydınogulları Beyliği ile ilgili internet sayfaları (yazarı belli olanlar), yedinci başlıkta ise beylik ile ilgili arşiv belgelerine listelenmiştir.

Anadolu Türk tarihinin dönüm noktalarından birisi olan Beylikler Devri’nin önemli bir parçası olan Aydınogulları Beyliği hakkında ülkemizdeki Türkçe çalışmalar araştırmamız kapsamına alınmış olup, bazı noktalarda ise yabancı dilde neşredilmiş ve sonrasında Türkçe’ye çevrilmiş eserlere de bu çalışmada yer verilmiştir.

Bu çalışmaya Aydınogulları Beyliği hakkında yazılmış olan kitaplar, makaleler, bildiriler, tezler, ansiklopedi maddeleri ve kitap bölümleri ile bu beyliğin doğrudan bahsinin geçtiği çalışmaların dâhil edildiği söylenebilir. Fakat nadir de olsa direk ilişkisi olmayan çalışmalara da tezimiz kapsamında yer verilmiştir. Tez çalışması oluşturulurken, Üniversitelerin ve illerin kütüphaneleri, YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanı, YÖK Akademi Merkezi veri tabanı, Türkiye Makaleler Birliği Bibliyografyası web tabanı ve Milli Kütüphane gibi değişik kurum ve kuruluşlar ile dijital platformlar taranmıştır. Bütün bu verilenlerin haricinde çalışmanın en sonunda kaynakların bulunduğu kısımda verilen eserlerden de araştırmada istifade edilmiştir. Çalışma kapsamında kullanmış olduğumuz Aydınogulları Beyliği hakkında çalışmalar eser sahiplerinin soyadları esasına göre alfabetik sırayla verilmişleridir. Bir müellifin birden fazla eseri olduğunda, eserleri tarih sırası ile verilmiştir. Çalışma adları italik olarak yazılmıştır.

Çalışma kapsamında verilen doktora ve yüksek lisans tez çalışmaları; çalışmayı hazırlayan, çalışmanın adı, çalışmanın hangi üniversite ve hangi enstitüye bağlı olarak hazırlandığı, programı (yüksek lisans, doktora), hazırlandığı yer ve tarih sırası ile verilmiştir. Çalışma kapsamında verilen kitaplar ve kitap bölümleri; yazar, kitabın adı, bölüm adı, baskı adedi,

basıldığı yer, yayınevi ve tarih sırasıyla verilmiştir. Çalışma kapsamında verilen makaleler; yazar, “makalenin ismi”, yayımlandığı dergi, cilt ve sayı no, yayımlandığı yer, tarih ve sayfa aralığı sırasıyla verilmişlerdir.

Aydinoğulları Beyliği hakkında yapılacak olan ilmi ve akademik çalışmalara yardımcı kaynak oluşturması gayesi ile meydana getirilen bu araştırma, Aydınoğulları Beyliği ile ilgili çalışma yapacak araştırmacılara yardımcı olma anlamında hizmet edebilirse hedefine ulaşmış olacaktır.

2. AYDINOĞULLARI BEYLİĞİ TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

2.1. Aydınöğulları'ndan Önce Aydın'ın Tarihçesi

Aydın şehrinin kuruluşundan günümüze kadar geçen süreç içerisinde Batı Anadolu coğrafyasının batısındaki gelişmiş yerleşkelerden biri hâline gelen bu güzel kent, Küçük Menderes¹ve Büyük Menderes²gibi büyük akarsular arasında meydana gelmiş, verimli toprakları ve elverişli iklimi sayesinde, yaşamaya uygun bölgesel yapısı sebebiyle birçok medeniyete sahiplik yapar (Emecen, 1991:235).

Batı Anadolu coğrafyasının diğer kentleri gibi Aydın şehrinin iskân durumuna büyük ölçüde etki eden ilk olay M.Ö. 1200 senelerinde gerçekleşen kavimlerin deniz üzerinden gerçekleştirdikleri göç faaliyetleridir. Dor Göçleri diye de bilinen bu toplu nüfus hareketliliğinin ardından, Balkan köklü Traklar³ ve Argoslular⁴, boğazlar aracılığı veya Ege Denizi yoluyla Büyük Menderes Vadisi'ne kadar genişlemişler ve bu coğrafyaya geldikleri vakit, yerleşik bir hayat tarzına geçerek tarıma başlamışlardır (Uğur, 2003: 43). Bu şekilde Aydın şehrinin kuzey bölgesinde, Kestane Dağlarının güney yamacında yer alan coğrafyada meydana gelen bu iskân ile beraber Aydın kenti vücut bulmuştur (Strabon, 1993:167- 170). Eskiçağ eserlerde Tralleis/Trallais diye isimlendirilen, Menderes vadisinin elverişli bölgesinde vücut bulmuş olan ve az bir sürede Batı Anadolu Bölgesinin göze çarpan kentlerinden biri olan bu yerleşim, bir zaman Lidyalıların⁵ hâkimiyeti altında kalsa da M.Ö. 546 tarihinde, Lidyalıları ortadan kaldıran Persler⁶, Tralleis'in sahibi olmuşlardır. Pers hâkimiyeti M.Ö. 334 tarihine değin sürmüş ve kent, Büyük İskender'in⁷ Anadolu'ya gelişinden diğer Anadolu kentleri gibi kendi istekleri ile İskender İmparatorluğu egemenliğine girmişlerdir (Mansel, 1995: 25). İskender'in ölümünün ardından Helenistik güçler arasında sık sık el değiştiren Tralleis, M.Ö. 190 yılında, Büyük Menderes

¹Ege Bölgesinin en önemli akarsularından biridir (Sütgibi, 2009:59-72)

²Ege Denizine dökülen Batı Anadolu'nun en büyük nehridir (Kazancı, Gürbüz, Boyraz, 2011:25-55).

³Bulgaristan ve kuzey Yunanistan'da yaşamış Hint-Avrupa kökenli bir halktır (Delemen, 2005:149).

⁴Akalar'ın tümüne verilen genel bir addir(Şiraz, 2016: 38).

⁵Lidyalılar, MÖ. 2000. yılında Anadolu coğrafyasında vücut bulmuş ve bu günkü Manisa merkezli faaliyet göstermiş bir topluluktur (Salıhoğlu, 2017:194).

⁶M.Ö. 550 – 330 tarihleri arasında, Asya, Afrika ve Avrupa gibi üç kıtaya sınırları dayanmış, geniş bir coğrafyada faaliyet göstermiş İrani halkıdır (Beldan, 2018:6)

⁷ MÖ 336 - 323 yılları arasında Makedonya İmparatorluğunda hükümdarlık yapmıştır (Kaya, 2000:555-557).

ırmağının kuzeyinde bulunan diğer kentler ile beraber Bergama Krallığı'nın⁸ egemenliğine dâhil olmuştur (Uğur, 2003: 44).

Bölgede ekonomik ve kültürel ilerlemenin yaşandığı bu devirde, M.Ö. 133 yılında, Roma İmparatorluğu'nun⁹ kenti ele geçirmesinin sonrasında, kent çok daha görkemli bir hale bürünmüştür (Emecen, 1991:235-237). Zira Roma İmparatorluğu zamanında doğu-batı taraflı sürekli ticaretin daha da işler duruma gelmesiyle bölge nüfusu hızla artmış ve kent, Orta Menderes ovasının vazgeçilmez ticaret merkezi konumuna gelmiştir (Strabon, 1993:8). Tralleis'in I. yüzyılda tiyatrosunun izleyici kapasitesi ile kentte bulunan binalarının büyüklükleri göz önüne alınarak o zamanda kentte 3.750 kişinin yaşadığı öngörülmektedir (Stewig, 1970: 55). Tahminden de anlaşıldığı üzere mühim bir cazibe merkezine dönüşen bu verimli şehir, bahsi geçen çekiciliğini, Roma'nın 395 senesinde ikiye ayrılmasından sonra kaybetmeye başlamıştır. Bu durumun sebebi de öncelikle Yunan ardından da Roma İmparatorluğu döneminde İç Anadolu'dan gelen mamullerin Ege sahillerine, oradan da Akdeniz ve Avrupa'ya taşındığı ticaret yollarının Doğu Roma yahut Bizans İmparatorluğu¹⁰ egemenliği zamanında, başkent olan İstanbul göz önüne alınarak kuzeybatıya yönelmesi ve yeni kentlerin artık Roma dönemindeki gibi Ege coğrafyasına değil, Marmara sahillerinde inşa edilmeye başlanmasıdır (Stewig, 1970: 89). Dikkatleri üzerine çeken bir gerilemenin meydana geldiği bir zamanda göze çarpan diğer bir olay da Bizans'ın Sasanilerle¹¹ yaptığı mücadelelerde kan kaybetmesiyle ortaya çıkmıştır. Kırsalda etkisini çok daha çok gösteren bu zayıflık, kentin 685-695 senelerindeki Arap deniz saldırılarına çok fazla karşı koyamamasına neden olmuştur. Güvenlik nedeniyle kentin etrafında geçilmesi zor surların meydan getirilmesi (Stewig, 1970: 86-91) bu dönemin bir benzeri, 1071 yılındaki Malazgirt Savaşı'nın sonrasında Türk boylarının buralara hareket etmesiyle gerçekleşmiş ve Bizans-Selçuklu sınırına gelen Türk Beyleri, Bizans'a bir güvenlik sorunu oluşturmuştur (Witteck, 1944:15-17). Bu süreçte, çok fazla Türk boylarının saldırısına maruz kalan kent, öncelikle 1148 yılındaki II. Haçlı Seferi'nde, Haçlı Birliği'ni hezimete uğratan Selçuklu hükümdarı I. Mesud (1116-1156), akabinde 1177 tarihinde bir başka Selçuklu hükümdarı II. Kılıç Arslan (1156-1192) tarafından ele geçirilmiştir (Darkot,

⁸ I. Attalos tarafından M.Ö 241 yılında Pergamon merkezli kurulan Pergamon/ Bergama Krallığıdır (Güngör, 2005:42)

⁹ M.Ö 27. yüzyılda Augustus tarafından İtalya yarım adasında kurulmuş bir imparatorluktur (Faulkner, 2015:35-42).

¹⁰ Roma İmparatorluğu'nun iki bölünmesinden sonra 330-1453 yılları arasında Balkanlar, Anadolu Suriye ve Mısır gibi coğrafyalarda hüküm sürmüş bir imparatorluktur (Demirkent, 1992: 230-244).

¹¹226-651 yılları arasında İran'da varlığını sürdürmüş hânedan devletidir (Naskali, 2009:174-176).

1986:62). Lakin her zaptın akabinde Bizans tarafından geri alınan Tralleis, XIII. yüzyıl sonlarına doğru Anadolu Selçuklu Devleti'nin Moğol hâkimiyetine girmesinin ardından, bağımsız hareket etmeye başlayan uç beylerinin kendi beyliklerini meydana getirmesi ile beraber kesin olarak Türk egemenliğine girmiştir. Bunu gerçekleştiren kişi, bölgenin mühim kumandanlarından Menteşe Bey olmuş ve bu meşhur komutan, Moğol İstilasından kaçan Türkleri beyliğine ilhak edip askeri gücüne güç kattıktan sonra, 1278 yılında Tralleis'i kuşatmıştır (Uğur, 2003: 46). İnşa edilen surlarla oldukça güvenli bir duruma gelen şehir, uzun süre askeri saldırılara karşı koymasına rağmen baş gösteren susuzluk nedeniyle 1282'de Türkler'e teslim olmuştur (Uzunçarşılı, 1998:70). Bu noktada bundan sonra bir Türk vatanı olan Tralleis, Türk Beylikleri'nin kurulmasından çok daha önce etnik bakımdan Türkler'in hâkimiyeti altına girmiştir (Kayacan, 2021: 799). Çünkü 1200'lü yıllardan sonra Selçuklular'ın egemenliği altındaki yöneticilerin kontrolü eşliğinde sağlanan gidiş gelişler beraberinde 1250-1300 yıllarında Türkmenler'in bölgeye akınlarının da artmasına olanak sağlamıştır. Bölgeye, Germiyan ve Karaman'lı büyük komutanların sayesinde bilhassa Kastamonu, Bolu, Karaman ve Suriye bölgesinden birçok Türkmen guruplar iştirak etmiştir (Armağan: 2009:153). Selçuklu Egemenliği'nin yıkılışa girdiği dönemde kent, bir müddet Menteşe Bey'in¹² damadı ve Batı Anadolu'nun bir kısım sahillerinin fatihi Sasa Bey'in¹³ elinde kalmıştır. Vatan toprağı oluşunun sonrasında doğal görüntüsü nedeniyle "Güzelhisâr" olarak isimlendirilen kent ismi, 1310 senesinde bu yerleşimin sahibi olan (Witteck, 1944: 36), kente babasının adını veren Aydınolu Mehmed Bey döneminde şehrin adı "Aydın-Güzelhisârı" ismi ile özdeşleşmiştir (Gökbel-Şölen, 1936:86).

2.2. Aydınolu Beyliği'nin Siyasi Tarihi

Beyliğin adı ile özdeşleşen "Aydın" kelimesi bir şahıs adından mı ya da bir boy adından mı geldiği konusunda şüpheler devam etmektedir (Akın, 1968:7-14). Genel olarak tüm tarihi belgelerde devletin kurucusunun ismi "Aydınolu Mehmed Bey" şeklinde ifade edilmesine rağmen, buradaki "Aydın" adının bir gurup adını yoksa bir kişi adı mı olduğu anlaşılamamıştır. Lakin bu zamana değin görülen herhangi bir tarihi belgede "Aydın" ismi ile zikredilen bir devlet adamının yaşamına veya çalışmalarına ait hiçbir belgeye rast gelinmemiştir (Koca, 2012: 141). Batı Anadolu coğrafyasının kıyılarının sol kolu üzerinde

¹²XIII. yüzyılın sonlarından itibaren Güneybatı Anadolu'da Muğla ve civarında hüküm süren Menteşeoğulları Beyliği'nin kurucusudur (Koca, 2012:161-162).

¹³Menteşeoğulları'nın kurucusu Menteşe Bey'in damadı ve ordu komutanıdır (Koca, 2012: 141-142).

meydana gelmiş olan Germiyanogulları¹⁴, XIV. yüzyılın başında Anadolu'nun batısında kalan Bizans topraklarına akınlar gerçekleştirmişlerdir. Aydınoğulları Beyliği'nin mimarı Aydınoğlu Mehmed Bey, bu esnada Germiyanogulları Beyliği'nde komutan (sü-başı) olarak görev yapmaktadır (Koca, 2012:141; Eflaki, 1995: 543-545). Kaynaklarda, Mehmed Bey'in sahneye ilk çıkışı Menderes'in aşağı bölgesinde olduğudur. Mehmet Bey de aynen Mentеше, Saruhan¹⁵ ve Karasiogulları¹⁶ Beylikleri'nin mimarlarının yaptığı gibi Bizans'a ait olan Batı Anadolu coğrafyasının fethine girişmiştir (Enveri, 1929:17; Koca,2012: 141). Aşağı Menderes bölgesinde bulunan Mentеше Bey'in damadı Sasa Bey, Mehmed Bey'den gördüğü destek ile Tire, Efes, Selçuk ve Birgi gibi Batı Anadolu kıyıların en gözde kentlerini fethetti (Koca, 2012: 141; Enveri, 1929:17). Sasa Bey'in bölgede tüm çalışmalarına tam destek olan Mehmet Bey aynı zamanda Bizans İmparatorluğu'nun Sicilya'dan getirip bölgeye sevk edilen ücretli Katalanlar'a¹⁷ karşı da Sasa Bey ile beraber mücadele verdi. O kadar beraberlik, mücadele ve güzel arkadaşlığa rağmen Mehmet Bey ve Sasa Bey arasındaki bu birliktelik uzun sürmedi. Katalanlar'ın bölgeyi terk etmesinin ardından iki Türk beyinin arası açıldı. Mehmed Bey, Sasa Bey'in idaresinde bulunan Tire, Efes, Selçuk (Ayasalug) ve Birgi gibi yerleri ele geçirerek, "Aydın-eli" ismi ile zikredilen Büyük Menderes ve Küçük Menderes coğrafyasının bütününe sahip oldu. Fetihlerine hız kesmeden devam eden Mehmed Bey, 1328 yılı itibari ile İzmir kentinin tamamına sahip oldu. Sahip olduğu bu topraklar üzerinde Mehmed Bey, babasının ismi ile zikredilen kendi beyliğini oluşturdu (Koca, 2012: 142).

Eski Türk devletlerinde yönetim geleneğine göre, Türk Devlet adamları, devletin sahip olduğu toprakları oğulları arasında paylaştırıp her çocuğuna pay ettiği toprakların yönetimini vermekteydiler. Buradan amaç, çocukların devlet yönetiminde yetişmeleri, tecrübe kazanmaları ve kendilerini bu alanda geliştirmelerini sağlamaktı. Mehmed Bey de Türk Devlet geleneğinin gereği olarak, beyliğin sahip olduğu coğrafyayı oğullarına dağıtıp, oğullarına verdiği şehirlerin yönetimini de vermiştir. Çocuklarından Hızır Bey'e İzmir'i, İbrahim Bahadır Bey'e Ödemiş'i, Süleyman Bey'e de Tire bölgesini vermiştir. Mehmed

¹⁴1300 yıllarında Kütahya ve civarında Yakub Bey tarafından kurulan Türkmen beyliğidir (Varlık, 1996:33-35).

¹⁵Manisa ve çevresinde kurulan Saruhanoğulları Beyliği'nin kurucusu olan Türkmen Beyi'dir (Koca, 2012:137-138).

¹⁶XIV. yüzyılın ilk yarısında Anadolu'nun kuzeybatım'da, Balıkesir ve çevresinde faaliyet göstermiş bir Türk Beyliği'dir (Günel, 2001:488-489).

¹⁷İspanya'nın Katalon Eyaleti halkından olan, Türklerin Anadolu'yu istilası üzerine Bizans İmparatorluğunun Sicilya'dan getirtip Türk Beyliklerine karşı kullandığı paralı askerlerdir (Sehlumberger, 1924:52-56).

Bey, herhangi bir bölge vermediği en küçük oğlu İsa Bey'i ise yanına alarak Birgi'ye hareket etti (Enveri, 1929:18; Koca, 2012:142).

Mehmed Bey, "Ulu Bey" olarak devletin başkenti Birgi'de ikamet etmekteydi. Oğulları ise babalarının kendilerine paylaştırdıkları coğrafyalara giderek, bu kentlerde "bey" sıfatı ile yönetimlerini oluşturmuşlardır. Diğer bir ifade ile oğulları, babalarının kurduğu yönetim biçiminin bir eşini kendi şehirlerinde meydana getirmişlerdir. Örneğin İzmir'e giden Umur Bey'in Mehmet Bey gibi veziri, emiri, sü-başı'sı ve hocası bulunmaktaydı (Enveri, 1929: 19; Koca, 2012:142). Ortaya çıkan bu olay beyliğin siyasi manada dağılması görünümünden ziyade, beylerin sahip olduğu bölgede idari anlamda serbest hareket ettiklerini göstermektedir. Ancak siyasi açıdan beyliğin geneli için "Ulu Bey'e bağlıdırlar." ifadesi kullanılmaktadır (Koca, 2012: 142).

Tüm bu elde edilen bilgilerden hareketle; Aydınoğulları Beyliği'nin hâkimiyet sahası Küçük ve Büyük Menderes ovalarını içine almaktadır. Beyliğin doğuda bulunan sınırları kuzeyden güneye doğru Alaşehir, Sarıgöl, Kestel, Karacasu'dur. Kuzey sınırları ise Alaşehir'den başlayarak batıya doğru Nif (Kemalpaşa) yakınından geçerek İzmir Körfezi'ne ulaşmaktadır. Güney sınırları batıya doğru Karacasu, Bozdoğan istikametinde Menderes'in denize döküldüğü Balat'a kadar uzanır. Ege Denizi'nde de İzmir Körfezi'nden başlayarak güneye doğru Urla, Çeşme, Ayasuluğ (Selçuk) ve Kuşadası'na kadar uzanmaktadır (Akın, 1968: 100).

2.2.1. Aydınoğlu (Mübârizüddin) Mehmed Bey (1308 – 1334)

Aydınoğulları Beyliği, Anadolu'nun batısında Aydınoğlu Mehmed Bey tarafından kurulmuş bir beyliktir. Mehmed Bey önceleri Germiyan ordusu sü-başı'sı, yani ordu komutanı idi (Eflaki, 2012:638). Menteşe Bey'in damadı ve ordu komutanı olan Sasa Bey'in Aydın ili civarındaki fetihleri esnasında Mehmed Bey ona yardım etmiştir. Daha sonra aralarında bir anlaşmazlık çıkmıştır. Bunun üzerine Mehmed Bey, beraber fethetmiş oldukları yerleri Sasa Bey'den almış ve bölgenin hâkimi olmuştur (1308) (Yinanç, 1929: 22). Bundan sonra fetihlere devam eden Mehmed Bey, Ayasuluğ (Selçuk), Tire, Sultanhisar'ı ve Bodemya'nın (Ödemiş) yanında İzmir'i de sahil kesimi hariç ele geçirmiştir (Merçil, 1991: 239-241; Öden, 2006: 793-796). Mehmed Bey egemenliğindeki bu coğrafyayı oğulları arasında paylaşmış ve kendisi de Birgi'ye yerleşerek onlara nezaret etmiştir. Bu taksimatta Hızır Bey'e

Ayasuluğ'u, Umur Bey'e İzmir'i, İbrahim Bahadır Bey'e Bodemya'yı, Süleyman Şah'a Tire'yi vermiş ve en küçük oğlu İsa Bey'i yanında tutmuştur (Yinanç, 1929:22-23).

Mehmed Bey beyliğinin ilk donanmasını Ayasuluğ'da kurmuştur. Daha sonra İzmir'i ele geçiren Mehmed Bey, burada da yeni bir donanma daha meydana getirmiştir (1327-1328). Bu donanma sayesinde Umur Bey, babası henüz hayattayken Rumeli Sahilleri'ne ve Ege Adaları'na seferler düzenlemiştir (Uzunçarşılı, 1969: 105; Öden, 2006:793-796; Sevim-Yücel, 1989: 267). Tabii ki bu durumda adalar üzerinde hâkimiyeti bulunan Bizans ile mücadele de kaçınılmaz hale gelmiştir. Önceleri Bizans ile Sakız Adası'nda konusunda gerçekleşen mücadele bir süre devam etmiştir. İlerleyen zamanlarda Bizans İmparatoru III. Andronikos Türkler ile sıcak ve dostane bir siyaset izlemeye başlamıştır. Hatta Aydınogulları ve Saruhanogulları ile bir antlaşma dahi yapmıştır. Buna rağmen babasının bu tavrını onaylamayan Umur Bey, Sakız, Bozcaada, Semadirek adalarıyla Gümölcine Yöresi (Enveri, 1928: 84; Keçiş, 2003: 36-41), Mora kıyıları ve Gelibolu Coğrafyası'na saldırılarda bulunmuş, Naksos¹⁸ dükünü ve Eğriboz hâkimini haraca bağlamıştır (Merçil, 1991:239-241).

Mübârizüddin lakabını almış olan Mehmed Bey 1334 yılında bir av esnasında suya düşerek hastalanmış ve bunun tesiriyle kısa bir süre sonra vefat etmiştir (Yinanç, 1929: 32; Akın, 1968: 37).

2.2.2. Gazi Umur Bey (Bahâ'üddîn) (1334-1348)

Mehmed Bey'in hayatını kaybetmesi sebebiyle yerine Umur Bey'in amcaları ve kardeşleri ittifak ederek Umur Bey'i beyliğin başına geçmeye ikna etmişlerdir (Yinanç, 1929: 32; Akın, 1968: 39). Umur Bey, Mehmed Bey'in yerine geçer geçmez beyliğin geleceği için mücadeleye başlamıştır. Hükümdarlığı döneminde Aydınogulları Beyliği'ni askeri, siyasi ve ekonomik açıdan bölgenin en etkili güçlerinden biri haline getirmiştir (Daş, 2013: 73). İdareyi eline almasıyla birlikte Venedik, Rodos ve Kıbrıs askerlerinden müteşekkil bir haçlı donanmasının İzmir'i fethetmek amacıyla yaptığı taarruzla karşı karşıya kalan Umur Bey, onların bu saldırılarını bertaraf ederek yeni bir cihat destanı yaratmıştır (Merçil, 1991: 239-241; Uzunçarşılı, 1969:105; Turan, 2013:666). Ardından çok geçmeden Saruhanogulları ile

¹⁸Yunanistan'a bağlı, Ege denizinin güneybatısında, yer alan, Nakşa-Naksos adı ile bilinen bir adadır (Emecen, 2006: 332-333).

ittifak yapmış ve birlikte Yunanistan ve Mora'ya sefere çıkmışlardır (Akın, 1968:41; Turan, 2013:298). Aynı yıl içerisinde Alaşehir'i kuşatan Umur Bey bu mücadelede yaralanmasına rağmen burayı hâkimiyeti altına almayı başarmıştır (Akın, 1968:42). Bu sırada Bizans İmparatoru III. Andronikos (1328-1341), isyan ederek Midilli'yi tekrar almak istemektedir. Bu sebeple beylikler ile barış politikası izlemeye başlayan Bizans İmparatoru, Midilli Adas'ı için Saruhanoğulları ve Aydınoğulları Beylikleri'nden yardım istemiştir. Kendisinin isteğini geri çevirmeyen bu iki beyliğin yardım etmesiyle İmparator, yaptığı mücadeleyi kazanmış ve Midilli Adası'nı geri almış hatta Foça'yı da ele geçirmiştir. Dostane ilişkilerin başladığı bu süreç artarak devam etmiştir. Yaklaşık bir sene sonra Bizans'taki Arnavutların isyanı üzerine İmparatorun yardımına koşan Umur Bey'in desteği ile isyan bastırılmıştır (Uzunçarşılı, 1969:106). İlerleyen süreçte aralarındaki iyi münasebet o derece ileri seviyeye ulaşmıştı ki Umur Bey, III. Andronikos'un Kili ve Eflak seferlerine dahi iştirak etmiştir (Merçil, 1991: 239-241; Uzunçarşılı,1969:106; Akın, 1968: 44-45; Öden, 2006: 793-796). İmparator III. Andronikos'un ölümünden sonra yerine oğlu İoannes (1341-1391) geçmiş Kantakuzenos¹⁹ da ona vâsi olmuştu. Bir müddet sonra Kantakuzenos'a karşı başlayan muhalefet sonrası Dimetoka'ya geçen Kantakuzenos, burada imparatorluğunu duyurmuş ve Umur Bey'den de yardım istemiştir (1341). Yardım davetine icabet eden Umur Bey, 1342 ve 1343 yıllarında Rumeli'ye gitmiştir. Umur Bey'in bu davranışlarından ve bölgedeki hâkimiyetinden rahatsız olan Latinler, Papa IV. Clement'e²⁰ müracaat etmişlerdir. Neticede bir Haçlı Seferi yapmak için Papa'nın donanması, Venedik, Ceneviz, Rodos Şövalyeleriyle Kıbrıs Krallığı'nı donanmaları birleşerek İzmir'e saldırmışlardır. Bu saldırılar karşısında Umur Bey geri çekilmek durumunda kalmıştır. İzmir'in sahil kesimini ele geçiren Haçlılar, Umur Bey'in donanmasını yakmışlardır (1344) (Uzunçarşılı, 1969:108; Merçil, 1991: 239-241). Aydınoğulları'nın İzmir'deki donanmasını kaybetmesinden sonra Umur Bey'in Saruhanoğulları ile anlaştığı ve Saruhanoğlu Süleyman Bey (?-1345) ile ittifak kurarak imparatora yardım için tekrar Rumeli topraklarına iştirak ettiği göze çarpmaktadır. Sefer esnasında talihsiz bir şekilde hastalanan Saruhanoğlu Süleyman Bey'in vefat etmesi üzerine, Umur Bey geri dönmüştür (Enveri,1928: 68; Hammer, 1983: 132). Diğer taraftan Papa IV. Clement'in İzmir'e karşı hareketin devamını istemesi ile Haçlı birlikleri İzmir tarafına taarruz etmiş ama gerçekleştirdikleri taarruz neticesiz kalmıştır (1346) (Yinanç, 1929: 58-71). Aydınoğulları, Ayasuluğ'daki donanmaları ile Ege Denizi'nde tekrar faaliyete

¹⁹Bizans İmparatoru III. Andronikos'un başkomutanı olan ve Orhan Bey'in desteğini alarak, 1347-1354 yılları arasında İmparatorluk yapmış devlet adamıdır (Başkan, 2017: 48-49).

²⁰1342-1352 yılları arasında görev yapmıştır (Özkutlu, 2019: 509).

başlamışlardır. Bu durum karşısında Rodos Şövalyeleri, ticaretin aksamaması için İzmir Limanı'ndaki kalenin yıkılması şartı ile İzmir Limanı'nı Umur Bey'e vermeye razı olmuşlardır. Ancak Papa'nın bunu onaylamamasından dolayı anlaşma sağlanamamış, gerçekleşen bu olaylar üzerine Umur Bey'de İzmir'i zapt etmek için harekete geçmiştir. Ancak hücum sırasında talihsiz bir şekilde alınandan vurularak şehit olmuştur (1348) (Akın, 1968:49; Koca, 2012:149).

2.2.3. Hızır Bey (1348-1360)

Umur Bey'in yerine tahta geçen Hızır Bey, kardeşi gibi mücadeleci bir idareci değildi. Hıristiyanlara karşı daha fazla mukavemet gösterememiş ve Latinlerle çok ağır şartlar içeren bir antlaşma imzalamıştır (18 Ağustos 1348) (Yinanç, 1929: 79; Akın, 1968: 52). İki taraf arasından yapılan bu anlaşma ile Aydınogulları elde ettikleri gümrük vergilerinin yarısını Latinlere vermeyi, donanmalarının tamamen silahtan arındırılmasını, Hıristiyanlara ait gemilerin Aydınogulları limanlarına serbestçe giriş ve çıkışlarını ve hasara uğramış gemilerinin kurtarılmasını sağlıyorlardı (Akın, 1968:52-53; Uzunçarşılı, 1969:110). Bu antlaşmadan sonra kaynakların özellikle Aydınogulları Beyliği ile ilgili hemen hemen hiç bilgi vermemesi beyliğin eski gücünden uzaklaştığı ve kayda değer bir faaliyetinin olmadığını gösterir niteliktedir. Bu arada 1348 antlaşmasında Haçlı devletleri arasındaki rekabetten dolayı dışarıda tutulan Cenevizliler ile bir antlaşma yapılarak (1351) önceki antlaşmadaki imtiyazlar onlara da verilmiştir (Koca, 2006: 144). Hızır Bey zamanında devlet merkezi, kendisinin de eskiden beri idaresinde bulunan Ayasuluğ'a nakledilmiştir (Akın, 1968:56). Hızır Bey'in hayatını kaybettiği ile ilgili kesin bir bilgi olmamakla birlikte 1360 yılında hayatını kaybettiği öngörülmektedir (Merçil, 1991:239-241; Akın, 1968:56).

2.2.4. İsa Bey (1360-1390)

Beyliğin kurucusu Mehmed Bey'in en küçük oğlu olan İsa Bey, kardeşleri İbrahim Bahadır, Süleyman, Umur Bey'in ve son olarak da kendisinden evvel beyliğin başında olan Hızır Bey'in vefat etmesiyle beyliğin yeni hükümdarı olmuştur (Uzunçarşılı, 1969:112). Bu dönemde de beyliğin Umur Bey döneminde olduğu gibi aktif bir politika izlemediği görülmektedir. İsa Bey'in daha çok barışçı bir politikadan yana olduğu anlaşılmaktadır. İktidarı eline aldıktan sonra öncelikle büyük bir devlet olma yolunda hızla ilerleyen

Osmanlılar ile dostane ilişkiler kurmuştur. Aynı zamanda Venedikliler ile de daha önceki anlaşmayı yenilemek (1371) suretiyle onlar ile de mücadele etmeme yolunu benimsemişti. İsa Bey, Kosova savaşı sırasında Osmanlı Devleti'ne asker göndermek suretiyle onların yanında yer almıştır. Ancak savaş esnasında I. Murad'ın (1362-1389) 1389 yılında şehit olması ile Osmanlı Devleti'nin başına Yıldırım Bayezid (1389-1402) geçmiştir. Yeni padişah döneminde Karamanoğullarının²¹ başını çektiği Osmanlılar aleyhine meydana gelen ittifaka Aydınogulları da iştirak etmişlerdir (Merçil, 1991:239-241; Uzunçarşılı, 1969:112-113). Bu durum karşısında Yıldırım Bayezid'ta Anadolu'daki bu ittifak üzerine harekete geçti. Aydınogulları himayesinde bulunan Alaşehir'i ele geçirdi. İsa Bey yine barışçı bir tavır takınarak, Yıldırım Bayezid ile mücadele yerine ona itaat etmek için yanına gitti (Aşıkpaşazade, 1332:65). Anadolu beyliklerinin kontrolünü eline almış olan Yıldırım Bayezid bu durum karşısında İsa Bey'i affetti ve Tire'de oturmak şartıyla bazı yerlerin idaresini ona bıraktı (1390) (Akın, 1968:59-62; Merçil, 1991:239-241; Uzunçarşılı, 1969:113).

2.2.5. II. Umur Bey (1403-1405)

Ankara Savaşı'ndan sonra (1402) Timur'un²² Anadolu beyliklerine memleketlerini geri vermesi ile Aydınogulları'nın başına İsa Bey'in oğlu Musa Bey geçmişti. Musa Bey'in kısa süre sonra vefat etmesi ile beyliğin başına kardeşi Umur Bey geçti. Bu sıralarda Aydınogulları Beyliği'nde alışık olunmayan bir durum meydana geldi ve İbrahim Bahadır Bey'in oğlu olan Cüneyd Bey isyan etti. İzmir'i merkez edinen Cüneyd Bey bütün beyliği idaresi altına almak istiyordu. Buna karşılık mukavemet edemeyen Umur Bey, Menteşeoğulları'ndan²³ İlyas Bey'e sığınmıştı. İlyas Bey'in de desteğini alan Umur Bey Ayasuluğ'u Cüneyd Bey'den geri almıştı. Bu arada Osmanlılar'da Cüneyd Bey'e maddi destek sağlıyorlardı (Dukas, 1956: 48-53). Beyliğin aleyhine gelişen bu durum karşısında birbirlerine hâkimiyet kuramayan bu beyler neticede anlaşılabilir ve Umur Bey kızını Cüneyd Bey ile evlendirdi. Bir müddet sonra Umur Bey vefat etti, beyliğin idaresi Cüneyd Bey'e kaldı (Uzunçarşılı, 1969: 114-115; Koca, 2012:153).

²¹1256-1474 yıllarında Konya merkezli İç Anadolu'da faaliyet göstermiş bir Türk beyliğidir (Sümer, 2001:454-460).

²²Timurlu hanedanının kurucusu ve ilk hükümdarıdır (1370-1405) (Aka, 2012:173-177).

²³XIII. yüzyıl ikinci yarısında, Güneybatı Anadolu'da Muğla ve çevresinde, Menteşe Bey tarafında kurulan bir Türkmen beyliğidir (Koca, 2012:161-165)

2.2.6. Cüneyd Bey (1405-1426)

İbrahim Bahadır Bey'in oğlu olan Cüneyd Bey cesur ve mücadeleci biriydi. Osmanlıların içine düştüğü taht kavgaları sırasında bundan istifade etmek isteyen Cüneyd Bey, kendisine iltica eden şehzade İsa Çelebi'yi²⁴ koruması altına alarak ona yardım etmişti. Lakin Çelebi Mehmed²⁵ bu mücadele sırasında onlara üstün gelmişti. Bu esnada Çelebi Mehmed'e esir olmak istemeyen İsa Çelebi kaçma fırsatı bulmuştu. Bu durumda Cüneyd Bey de Çelebi Mehmed'in hâkimiyetini tanımak zorunda kalmış ve bu sayede Aydınogulları Beyliği'nin başında kalmaya devam etmişti (Uzunçarşılı, 1969:115). Daha sonra Osmanlı şehzadesi Emir Süleyman'ın üzerine gelmesiyle, ona itaati kabul eden Cüneyd Bey, Süleyman tarafından Ohri sancak beyliğine tayin edilmiş, ancak bir müddet sonra oradan kaçarak memleketine geri dönmüştür (Merçil, 1991: 239-241).

Osmanlı Devleti'nde kardeşleri ile girdiği iktidar mücadelesini kazanan Çelebi Mehmed, Cüneyd Bey'in söz dinlemez tavırlarından rahatsız olduğu için onun üzerine yürüdü. Neticede Aydın ili topraklarını ele geçiren Çelebi Mehmed, Cüneyd Bey'i affetti ve ona Niğbolu Sancağı'nı verdi (Dukas, 1956: 675-678; Akın, 1968:80; Uzunçarşılı, 1969:116). Cüneyd Bey burada da fazla durmadı ve kaçarak Çelebi Mehmed'in kardeşi ve rakibi olan Mustafa ile ittifak yaptı. Bu durum karşısında aralarında bir mücadele gerçekleşti ve Çelebi Mehmed onları mağlup etti. Sonrasında Bizans'a sığınan Şehzade Mustafa ve Aydınoglu Cüneyd Bey'i imparatorun isteyen Çelebi Mehmed bu isteğine olumlu bir cevap alamadı. Çelebi Mehmed'in vefat etmesinden sonra imparator her ikisini de serbest bıraktı (Keçiş, 2003: 40-45).

Cüneyd Bey ile Mustafa arasındaki ittifaktan rahatsızlık duyan II. Murad (1421-1451), bunu bozmak için Cüneyd Bey'e Aydın ili topraklarını vaat etti. Bu teklifi kabul eden Cüneyd Bey, beyliğin başına yeniden geçti (1422). Kısa bir zaman sonra merkezi otoritesini güçlendiren II. Murad artık Anadolu'daki siyasi birliği sağlamak için 1424 yılında harekete geçmeye karar verdi. Neticede Batı Anadolu'daki Menteşe, Aydın, Saruhan ve Hamidoğulları²⁶ beyliklerini tam olarak hâkimiyeti altına aldı. Bu esnada Cüneyd Bey'in

²⁴1403 yılında ölmüş Yıldırım Beyazıt'ın yedi oğlundan biri olan ve Fetret Dönemi'nde saltanatını ilan eden Osmanlı Şehzadesi'dir (Aykut, 2020:645-647).

²⁵1413-1421 yılları arasında görev yapmış Osmanlı Devleti hükümdarıdır (İnalçık, 2003: 391-394).

²⁶Hamidoğulları Beyliği, 1280-1391 yılları arasında Eğirdir ve Isparta bölgesinde kurulan ve faaliyet gösteren Türk Beyliği'dir (Koca, 2012: 105-114).

üzerine de Anadolu Beylerbeyi Hamza Bey'i gönderdi. Hamza Bey'e mukabeleye gücü yetmeyen Cüneyd Bey, İpsali kalesine çekildi. Bu esnada Karamanoğulları'ndan beklediği yardımı alamayan Cüneyd Bey, ailesi ile beraber yakalanarak idam edildi (1426) (Aşıkpaşazâde, 1332:109; Akın, 1968: 80-83; Koca, 2012: 153; Merçil,1991: 239-241; Öden, 2006: 796). Cüneyd Bey'in idam edilmesi ile Aydınoğulları Beyliği toprakları Osmanlı Devleti'nin eline geçmiş ve beylik tarih sahnesinden çekilmiştir.

2.4. Aydınoğulları Beyliği'nin Kültür ve Medeniyeti

Anadolu Beylikleri zamanı, Anadolu Selçuklu mimarisi ile Osmanlı Devleti mimari yapısı arasında bir köprü görevi üstlenmektedir. Anadolu'da kurulan II. Beylikler Dönemi sanatına baktığımızda Aydınoğulları Devleti'nin katkısı görmezden gelinemeyecek kadar mühimdir. İlk dönemlerde meydana getirilen eserlerde Selçuklu yapılarını örnek alan bir görüş hâkim iken zamanla bu anlayışın Osmanlı Devleti mimari yapısının örnek alındığı bir görüşe bıraktığı görülmektedir. Aydınoğulları Beyliği'nin göze çarpan en nadir sanatsal yapılarından biri olan İsa Bey Camii, Osmanlı yapılarına örnek oluşturmuştur. Beyliğin göz önünde olan Birgi, Selçuk, (Ayasuluk) Tire ve İzmir gibi şehirlerinde camii, medrese, imarethane, köprü, çeşme gibi birçok mimarî yapıları inşa ettiği göz önünde tutulduğunda, Anadolu'da bu dönemde kurulan beyliklerin de hâkim oldukları coğrafyalarını yoğun faaliyetlerle iskân etmiş oldukları anlaşılmaktadır (Kesik, 2017:72).

Aydınoğulları beyliğinin zamanımıza ulaşan en güzel mimari eserleri arasında camiler önemli bir paya sahiptir. Bu mimari eserler arasında ilk meydana getirilen, beyliğin kurucusu Aydınoğlu Mehmed Bey tarafından, Birgi'de 1312-1313 yıllarında inşa edilen Ulu Camii'dir. Beyliğin cami mimari yapısına genel olarak bakıldığında, camilerin külliye anlayışı doğrultusunda planlandığı (Selçuk, İsa Bey Camii, Birgi Ulu Camii) anlaşılmaktadır. Kolay bir dekorasyon ile ortaya konduğu, süslemede ve duvar örgüsünde devşirme malzeme kullanıldığı, ibadethanelerde göze çarpmaktadır (Kalfazade, 2013: 249).

Kaleme aldığı meşhur seyahatnamesinde İbn Battuta, gitmiş olduğu Tire ve Ayasluk'da gözlemlediklerini şu cümlelerle ortaya koymuştur: *“Aydınoğlu Mehmed egemenliğindeki Tire, yeşil, suyun bol ve topraklarının elverişli olduğu bir şehirdir. Şehirde Ahı Muhammed'in zaviyesinde ağırlandık. Ardından Rumlar için vazgeçilmez olan Ayasuluk'a(Selçuk) hareket ettik. Şehir Müslümanlarca ele geçirilince şehirdeki kilise*

UluCamiadını verdikleri bir camiye döndürülmüş. Bu kentin sahibi, Aydınoğlu Muhammed'in oğlu Hıdır Beg'dir." (İbn Battuta, 2019:220).

Aydınoğlu Beyliği'nde kültürel çalışmalar beyliğin göz bebeği olan Tire, Selçuk ve Birgi gibi kentlerde ağırlık kazanmıştır. Özellikle İsa Bey'in ilim ve bilime çok önem verdiği, Ayasuluk ve Selçuk gibi yerleri ilimin yuvası haline getirdiği görülmektedir. Dönemin meşhur tabib ve müfessiri, Hacı Paşa Aydınî (1402), müfessir Şeyh Şihâbuddin Sivasî gibi ilim insanları Selçuk'a gelerek burada yaşamışlardır (Yaşar, 2013: 448-449).

Aydınoğulları hükümdarları ilim ve ulema camiasına ait kişileri desteklemiş ve himaye etmişlerdir. Kendilerine ithafen eserler ortaya konulmasını sağlamışlardır. Aydınoğlu Mehmed Bey adına, Sa'lebî'nin, *Arâ'isü'l-mecâlis* isimli Peygamberler Tarihi ile *Tezkîre-i Evliya* adlı Farsça bir eser tercümesi ortaya konduğu, Umur Bey ismine Hoca Mesud tarafında, *Süheyl-ü Nevbahar* adlı mesnevînin Türkçeye neşredildiği görülmektedir (Merçil, 1991:239-242).

İsa Bey'in sarayında da; din, dil, millet ayrımı gözetilmeksizin birçok şair, âlim ve sanatkâra sahip çıkıldığı ve desteklendiği görülmektedir. Dönemin göz önünde olan meşhurtabiplerden Hacı Paşa'nın İsa Bey'in yanında bulunduğu ve desteklendiği belirtilmektedir. Hacı Paşa, İsa Bey'e ithafen meydana getirdiği *Şifa'üleskam ve devaü'l-âlâm* adlı eserini 1381 yılında Ayasuluk'ta tamamlamıştır (Merçil, 1991:239-242). Uzun zaman Mısır'da eğitim gören Hacı Paşa'yı, Aydınoğlu Mehmed Bey Birgi'ye davet etmiş, Hacı Paşa burada uzun süre hekimlik yapmıştır. Dini ilimlerde de kendini yetiştiren Hacı Paşa Ayasuluk'ta kadılık görevinde bulunmuştur (Ünver, 1960:448).

Aydınoğulları'nda kültürel çalışmaların öncüsü olan Mehmed Bey, zamanın meşhur bilgini İbn Melek'in²⁷ tedrisatından geçmiş, kendisi her daim ilimle hemhal olmuştur. Beyliğin mimarı Mehmed Bey, meydana getirdiği medrese ile beyliğin merkezi konumundaki Birgi'yi ilimin ve kültürün merkezi haline getirmiştir. İlime olan ilgisi ile kendisine ait olan kitaplarını bu medreseye vermiştir. O zamanda yaşayan âlimler yoğun bir ilgi görmüşlerdir. XIV. yüzyılda beyliğin sarayına giden meşhur Seyyah İbn Battuta, sarayda âlimlere verilen

²⁷Aydınoğlu Mehmet Bey tarafından desteklenmiş ve Birgi'de müderrislik yapmış ilim insanıdır (Baktır, 1999:175-176).

öneme bizzat tanıklık etmiştir. İlme ve ilim adamlarına verilen önem beyliğin ilim ve kültür alanında da önemli bir noktaya gelmesine neden olmuştur (Koca, 2017: 157).

Bilinçli bir kültür politikası izleyen Anadolu Beyleri'nin izlediği politikayı, Aydınogulları devlet adamları da izlemiş, Türkçe'nin ve Türk Kültürü'nün hamisi olarak Arapça ve Farsça'dan eserler Türkçe'ye çevrilmiştir. Örneğin zamanın bilim insanlarından Sa'lebi'nin *Araisü'l Mecâlis* adlı eseri peygamberler tarihini, adı bilinmeyen bir yazar da *Tezkiretü'l Evliya* adlı eseri Farsçadan Türkçe'ye neşrederek, Türkçe'nin ve Türk Kültürü'nün ilerlemesine büyük fayda sağlamışlardır (Koca, 2017: 157).

Mehmed Bey zamanında başlayan kültürel çalışmalar doğal olarak Umur ve İsa Beyler döneminde de devam etmiştir. Örneğin, *Kelile ve Dimne*, *Süheyl-ü Nevbahar* gibi İslam âleminin en fazla okunan eserleri ile İbn Baytar'ın *Cami-u Müfradatü'l Edviyyeve'l Ağdiyye* adlı eseri Umur Bey'in talimatıyla Türkçe'ye çevrilmiştir. Umur Bey'in dönemi beyliğin her alanda en çok geliştiği dönem olarak göze çarpmakta ve beyliğin yükselme dönemi olarak nitelendirilmektedir (Koca, 2017: 157). Mehmet Bey'den iyi bir eğitim alan Umur Bey, diğer Türk Devletleri'nin başına geçmiş olan devlet adamlarının ilme ve ilim adamlarına gösterilen ilgi geleneğini devam ettirmiştir. Eğitim ve öğretim çalışmalarına önem vererek bu çalışmalara her türlü katkıyı yapmıştır. Umur Bey Birgi'de inşa ettirdiği medreselerden benzerini İzmir'de de inşa ettirmiştir. Ayrıca Osmanlı zamanı vakıf kaynaklarında Birgi çevresinde Dâr'ül-Huffâz'ı²⁸ olduğu bilgisi mevcuttur (Baykara, 1990: 93).

Aydınogulları Beyliği içinde ilimle en çok hemhal olan beylerden bir başkası da İsa Bey olup, kendisi aynı zamanda bir ilim insanıdır. Bu nedenle ilimle uğraşanları destekleme hususunda büyük bir çabaortaya koymuştur. Ona ithafen Hacı Paşa adlı dönemin meşhur tabibi *Şifâ'ü'l-eskâm Devâ'ü'l- âlâm* adıyla Arapça bir tıp kitabı meydana getirmiş ve ayrıca Kadı Beyzavî'nin *Tavalî* adlı eserine şerh yazmıştır (Kesik, 2017:271). İsa Bey'e atfedilen *Şifâ'ü'l-eskâm Devâ'ü'l- âlâm* adlı eser günümüze değin ulaşmış, çağdaşlarına ve sonraki kuşaklara didaktik bir rehber olmuştur. Diğer bir tercüme eser olan *Hüsrev-ü Şirin* de Farsça'dan Türkçe'ye çevrilerek İsa Bey'e ithaf edilmiştir (Koca, 2017: 158).

Mehmet Bey ve oğlu Umur Bey dönemleri Aydınogulları Beyliği'nin en güçlü evrelerini

²⁸Kuran öğretilen ve hafız yetiştirilen mekteplerdir (Bozkurt, 1993:545-548).

yaşadığı dönemlerdir. Bu durumun yaşanmasını sağlayan en önemli unsurlardan bir tanesi Umur Bey'in denizcilik alanında ortaya koyduğu olağanüstü çabalarıdır. Umur Bey, denizcilik alanında ortaya koyduğu başarılı mücadeleleri babası Mehmet Bey'in meydana getirdiği donanmaya borçludur. Lakin Umur Bey, Mehmet Bey'in oluşturduğu bu hazır donanma ile kalmamış, donanmasını her daim geliştirerek onu Ege sahillerinin ve Ege Denizi'nin karşı konulmaz bir güçlü haline gelmesini sağlamış ve donanmasını üç yüz parça gemiden oluşan muazzam bir yapı haline getirmiştir. Aydınogulları Beyliği, denizcilikte ve askeri sahada göstermiş olduğu bu eşsiz mücadeleyi ticari faaliyetlerinde gösterememişlerdir. Aynı benzer bir durum diğer Türk Devletleri'nde de yaşanmıştır. Hâlbuki özellikle ticaret ağı donanmanın ihtiyacı olan yan sanayisini ve alt yapısını meydana getirmektedir. Daha doğrusu ticaret ağı denizcilik mesleğini, bilgi ve tecrübe anlamında deniz kuvvetlerini destekleyici bir rol oynamaktadır. Aydınogulları'nın bu alandaki eksikliği Haçlı güçlerinin lehine olmuş, Haçlı güçleri tarafından donanmalarının yakılmasına ve denizcilik kültürünün de ortadan kalkmasına zemin hazırlamıştır (Koca, 2012: 156; Tongur, 2021:32).

Beyliğin hem coğrafi konum itibari ile deniz kıyısında olması hem de verimli topraklara sahip olması Aydınogulları Beyliği'ne bu imkânlardan faydalanma fırsatı sağlamış özellikle İzmir ve Selçuk limanları aracılığıyla devletin ticaretini uluslararası ticarete açarak onunla bütünleştirmişlerdir. Öyle ki her iki liman şehrinde de batılı tüccarların depoları bulunuyordu Menderes Irmağı aracılığıyla Anadolu coğrafyasının değişik yerlerine gelen ürünler bu depolarda toplanıyor ve buradan gemiler yardımıyla batıya ve İslam Ülkeleri'ne ihraç ediliyordu. Satılan bu mamuller arasında ipek, ipekli kumaşlar, buğday, safran, susam, bal, balmumu, meşe mazısı, Şam Üzümleri, Kütahya Şapı, kırmızı maroken ve halı başta gelen ürünlerdir. Bu ürünlere karşılık diğer ülkelerden kumaş, sabun, kalay ve kurşun gibi ürünler ithal edilmekteydi (Heyd, 1975: 608; Koca, 2012: 156). Aydınogulları Beyliği, diğer ülkelerle yapmış olduğu uluslararası ticarete kendi darp ettiği sikkelerin yanı sıra yabancı paraları da kullanmıştır. Örneğin İtalyanların "gigliati" ismiyle anılan gümüş paralarından Umur Bey de darp ettirmiştir. Buradaki amaç ticari faaliyetlerde işlemleri basitleştirerek dış ticareti geliştirmektir (Akın, 1968:50-52-121; Heyd, 1975:609).

Aydınogulları Beyliği, Mehmet ve Umur Bey dönemlerinde hem askeri hem ekonomik açıdan büyük bir güce ulaşmıştır. Fakat Haçlı birliğinin İzmir'in sahil bölgesini ele geçirmeleriyle bu güç birden ortadan kalkmış, beyliğin hazinesine katkı sağlayacak olan

gaza ve akınlar yapılamaz olmuştur. Diğer taraftan Haçlı Birliği ile gerçekleşen anlaşmanın getirisi çok ağır olmuştur, çünkü bu anlaşma ile Aydınogulları Beyliği, gümrükten gelen vergilerin yarısını Haçlı Birlikleri'ne verecektir. Bu durum devletin hazinesini hiç şüphesiz zarara uğratmıştır. Sonuç olarak Haçlı Birliği'nin İzmir'in sahil bölgelerine konaklamasıyla Aydınogulları Beyliği hem ticari hem de stratejik bakımdan avantajlarını ve üstünlüğünü büyük oranda kaybetmiştir (Koca, 2012: 157).

Beylikler Devri'nde Anadolu coğrafyasında farklı tarikatlar, tasavvufi fikirler ve ekoller meydana gelmiş, geniş bir alanda kabul görmüş ve hatta yenileri türemiştir (Köprülü 1981: 195; Şentürk, 2014: 14). Anadolu'da ortaya çıkan ve XIV. yüzyılda birçok kişi tarafından kabul gören Mevlevilik²⁹ tarikatının yanı sıra sosyal yaşamda nizamın sağlanmasında ve ticari yaşamın düzenlenmesinde Ahilik ve Fütüvvet teşkilatının da çok fazla etkisi olmuştur (Yavuz 2013: 14; Şentürk, 2014:15). Ahilik, XIII. yüzyılın ilk yarısı ile XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar devam eden, Anadolu'da, Balkanlar'da ve Kırım'da yaşamış olan Türkler'in, sanat ve meslek hayatında yetişmelerine, gelişmelerine önem veren, aynı zamanda ahlakı ön planda tutan bir kültür kuruluşudur. Bu kuruluş Aydınogulları'nda da aktif bir şekilde varlığını devam ettirmiş, şehirlerde ve köylerde zanaatkârlar ticaretin ayrılmaz bir parçası olmuşlardır (Çağatay 1990: 1).

Dönem Anadolusunda Sünni mezhepler, özellikle de Hanefi mezhebi³⁰ çok geniş bir alana yayılmış ve kabul görmüştür. Bu mezhepler dışındaki akımlar çok fazla yayılma imkânı bulamamıştır (Dartma 2005: 93; Şentürk, 2014:14). XIII. yüzyılda yeteri kadar geniş bir alana yayılan ve gelişen tasavvuf, XIV. yüzyılda Mevlevilik, Babailik³¹, Hurufilik³² vb. inanç ve tarikatlarla yayılmaya devam ettirmiştir. Bu tarikatların içinde en gelişen ve kabul gören Mevlevilik tarikatı olmuştur. Mevlana'nın torunu Ulu Ârif Çelebi, Anadolu' da gezerek dergâhlar açmış ve beyliklerinin başında bulunan yöneticilerle dostluklar kurarak Mevleviliğin geniş bir alana yayılmasına sağlamıştır (Mengi 2008: 71). Bunun sonucunda Batı Anadolu'da kurulan; Germiyanogulları, Menteşeoğulları, Aydınogulları,

²⁹Mevlevilik tarikatının kurucusudur (Tanrıkorur, 2004:468-475).

³⁰İslam dininde Dört büyük Sünnî fıkıh mezhebinden biridir (Bardakoğlu, 1997:21-27).

³¹Anadolu Selçuklulari devrinde, Orta ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde Baba İlyas adında bir şahsın önderliğinde, Türkmenler'in isyanı ile ortaya çıkan, Sünnî olmayan bir stikamette gelişen dinî-tasavvufi harekettir (Ocak, 1991: 373-374).

³²Fazlullah-ı Hurûfî (ö. 796/1394) tarafından temelleri atılan, harflerin esrarını temel alan batini bir akımdır (Aksu,1998:408-412).

Eşrefoğulları³³, İnançoğulları³⁴ ve Saruhanoğulları Beylikleri'nde de bu tarikat geniş teveccüh bulmuştur. Bu vesile ile söz konusu beyliklerin beylerinin büyük oranda bu tarikat mensub olmaları sağlanmıştır. Mevlevi tarikatının öncülerinden Ulu Ârif Çelebi, Batı Anadolu'da bulunan bu beyliklerden bahsettiği menkıbelerinde, Aydınogulları Beyliği ve bu beyliğin Mevlevilik ile olan bağlantısına da değinmiştir (Karadeniz, 2008: 76; Şentürk, 2014:15; Eflaki, 1995: 543-545).

Ârif Çelebi tarafından kaleme alınan eserde, Aydınogulları Devleti'nin ilk merkezi konumundaki Birgi'ye seyahati esnasında, Mehmed Bey'in henüz beyliği kurmadığını ve Germiyanogulları'nda görevli bir komutan olarak görevini ifa ettiği ileri sürülmektedir. Arif Çelebi'nin Birgi şehrine yapmış olduğu ziyarette Mehmed Bey'in talebi üzerine istenen destek karşısında, Arif Çelebi tarafından Mehmet Bey'e asa verilmesi, Mehmet Bey'in hükümdarlığını haber vermiştir. Mevlâna'nın oğlu Sultan Veled'in bir menkıbede Aydınoglu Mehmed Bey'den söz etmesi, Mehmed Bey'in Mevleviliğe Sultan Veled zamanında bağlandığını göstermektedir. Yine Menâkıbu'l Ârifin'de, Mehmed Bey'in vefatından sonra tahta oturan oğlu Umur Bey'in de Mevleviliği benimsediği görülmektedir (Şeker, 2006: 107; Şentürk, 2014:15; Eflaki, 1995: 543-544).

Sonuç olarak; verilen bilgilerden hareketle yaşamış oldukları dönemde hâkim oldukları coğrafya da büyük bir imar ve bayındırlık hareketi başlatmış olan Aydınogulları Beyliği hem kara hem de deniz ticareti yapabilmeleri sayesinde büyük bir maddi zenginliğe erişmişlerdir. Beyliğin yöneticisi konumundaki beylerin çoğunun bu zenginliği iyi manada idare etmelerinin sonucunda topluma hizmet olarak dönüşünün de sağlandığı görülmektedir. Hanlar, kervansaraylar, yollar, köprüler, hastaneler ve imarethaneler inşa edilerek halka ulaşabilmek v hizmet edebilmek için çaba gösteren bu beyler, uluslararası ticaret sayesinde de beyliğin dış ilişkilerinde de başarılı faaliyetlerde bulunmalarına imkân sağlamışlardır. Dini anlamda da dönemin tasavvufi akımlarına kayıtsız kalmayan beyler, ahilik teşkilatının da faaliyetlerinden istifade yoluna giderek hem toplumun hem de ticari hayatın ve bu hayatın mensupları olan tüccarların devlete ve topluma bağlılıklarını sağlama yoluna gitmiştir. Özellikle Mevlevilik sayesinde hem yönetici kademelerin hem de yönetilen zümrenin dini anlamda yetkinliğinin sağlanmasına çalışılmıştır.

³³XIII. Yüzyılın ortalarında Beyşehir ve Seydişehir coğrafyasında hüküm sürmüş bir Türk Beyliği'dir (Koca,2012: 99-104; Kesik, 2017: 372-379).

³⁴ 1261-1368 yılları arasında Denizli ve çevresinde hüküm süren Türkmen Beyliği'dir (Koca, 2012: 75-87; Kesik, 2017:203-205).

3. AYDINOĞULLARI BEYLİĞİ HAKKINDA TÜRKİYE'DE YAPILAN ÇALIŞMALAR

3.1. Tezler

Bu kısımda YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından “Aydinoğulları”, “Aydinoğlu”, “Aydın” anahtar kelimeleri ile arama yapıldığında 2 doktora tezi, 9 yüksek lisans tezi yapıldığı, “Aydinoğlu” kelimesi ile arama yapıldığında ise 5 adet yüksek lisans çalışması yapıldığı bunlardan 3 tanesinin Aydınoğulları Beyliği ile ilgili olduğu görülmektedir. Sonuç olarak Aydınoğulları Beyliği ile ilgili 17 tez çalışması yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu tez çalışmalarından; 2 tanesi doktora, 15 tanesinin de yüksek lisans tezi çalışması şeklinde olduğu görülmüştür. Aydınoğulları Beyliği ile ilgili yapılan ilk tez çalışması; 1985 yılında, Yılmaz Yıldız tarafından, “*Umur Paşa Destanına Göre Aydınoğulları Devleti'nin İdari ve Askeri Teşkilatı,*” adlı yüksek lisans tez çalışması olduğu tespit edilmiştir.

3.1.1 Doktora Tezleri

1. Kalfazade, E. Selda, 1995. “Anadolu’da Aydınoğulları Dönemi Mimarisi”, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 527 s.

1995 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Prof. Dr. Ara Altun danışmanlığında E. Kalfazade tarafından yapılan doktora tez çalışmasında Aydınoğulları döneminde bölge coğrafyasında imar ve iskâna dayalı faaliyetler doğrultusunda, Türk-İslam mimari sanatının bölgede kendini hissettirmeye başlamasından, bu doğrultuda cami, medrese, imaret gibi mimari eserlerin bölgede inşa edilmesinden bahsedilmektedir. Bu eserler mimari planlarından kullanılan malzemelere kadar, süslemelerden şekillerine kadar her yönü kaynaklar ışığında tanıtılarak kaleme alınmıştır.

2. Sarıkaya, Fatih, 2016. “Anadolu Beyliklerinde dini hayat (Aydınogulları Menteseogulları ve Saruhanoğulları)”, Basılmamış Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 248 s.

2019 yılında Fatih Sarıkaya tarafından yapılan çalışmada; Saruhanoğulları, Aydınogulları ve Menteseogulları beyliklerinin dini hayatları incelenmiştir. Bu bağlamda çalışma kapsamında beyliklerin idarecilerinin din faktörü ile ilgili siyasi politikaları ele alınmıştır. Her bir bey dönemindeki dini şahsiyetlerin ve zümrelerin dini hayatta üstlendikleri görevler gözler önüne serilmiştir. Bu çalışmada genellikle ele alınan beylikler dönemindeki merkezi yerleşim birimlerindeki dini hayatın görsel simgeleri olan; cami, medrese, tekke, zaviye ve benzeri yapılara değinilmiştir. Kırsal da ise büyük ölçüde zaviyelerin dini hayatın görsel simgeleri olduğu bilgisi verilmiştir. Bu kurumların temsilcilerinin genellikle merkezi yerleşim birimlerinde müderris, fıkıh âlimi gibi şahsiyetler oldukları; kırsalda ise şeyh, hoca, ahi, seyyid gibi unvanlar ile temsil edildiklerine dair malumatlar da paylaşılmıştır. Akabinde ise yine aynı çalışmada verilen bilgilere dayanılarak, beylerin, bu kişilere, İslami hayatı devam ettirmek amacıyla teşviklerde bulunurken bu kişiler sayesinde iskân politikalarını yürütmeyi amaçladıklarından, Saruhanoğulları, Aydınogulları ve Menteseogulları beyliklerinin idarecilerinin, yaşadıkları coğrafyaları Müslüman toprağı haline getirmek için gayret ettiklerinden, hatta bu amaçlarını gerçekleştirmek için iskân siyasetini dini şahsiyetler ve zümreler eliyle yürüttüklerinden, bu politikada kullandıkları dini şahsiyetlerin genel itibariyle Sünni İslam’ı temsil edenlerden oluştuğundan, Sonuç olarak da bu beyliklerin vatan haline getirdikleri toprakları İslamlaştırmaları buraların Türkleşmesini de beraberinde getirmiş olduğundan bahsedilmiştir. Tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Araştırma konusu olan, Saruhanoğulları, Aydınogulları ve Menteseogulları Beyliklerinin her biri ayrı bir bölüm altında incelenmiştir. Bu bölümlerde önce beyliğin siyasi tarihi verildikten sonra beylik başında bulunan beylerin dini yönleri konu edinilmiştir. Ardından beylerin kendi dönemlerinde o bölgede yaşamış olan dini şahsiyetler hakkında bilgiler verilmiştir. Son olarak değerlendirme yapılarak çalışma sonlandırılmıştır.

3.1.2 Yüksek Lisans Tezleri

1. Celep, Murat, 2017. “Düsturname-i Enverinin Transkripti ve Türk Kültür Tarihi Bakımından Değerlendirilmesi (XVIII Kitap-Aydınoğulları)”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 164 s.

Murat Celep tarafından 2017 yılında yapılan tez çalışmasında; XV. yüzyıl Osmanlı müverrihlerinden olan Enveri'nin, 22 kitap olarak meydana getirdiği eseri Düsturname adlı eserinin Aydınoğulları Beyliği'nin ilk yıllarına dair bilgileri içeren 18. Kitabı (bab) ele alınmıştır. Bu kısımda Gazi Umur Paşa'nın gaza ve faaliyetleri ele alınmaktadır. Bu çalışmaya temel kaynaklık eden ve diğer çalışmalardan ayıran en önemli etkenlerden biride 18. kitabın transkripti, ilk defa araştırma konusu yapılmıştır. Bununla beraber bahsi geçen eser, zengin bir kültürel potansiyele sahip Türkler için ilk defa incelenmiştir. Bu doğrultuda Türk Kültürü içinde vazgeçilmez rolü olan gelenekler ve görenekler, askeri gelenekler, dini hayat ve saray alışkanlıkları incelenen bu değerlerin Türk kültürünün sürekliliği çerçevesinden ortaya konması bu çalışmanın amacını, kapsamını ve içeriğini ortaya koymaktadır. Araştırmanın içeriğinde Düsturname'den elde edilen bilgiler dikkate alınmış, Düsturname esas alınarak sınıflandırma yapıldığından tasnif ve incelemelerin nitel ve nicel durumları göz önünde tutulmuştur.

2. Gençaban, M. Ayşe, 2022. “Batı Anadolu Beylikleri'nde Yönetim Anlayışı ve Hükümdarlık Alâmetleri (Germiyanoğulları, Karesioğulları, Aydınoğulları, Menteşeoğulları, Saruhanoğulları)”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Munzur Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 105 s.

Meryem Ayşe Gençaban tarafından 2022 yılında yapılan tez çalışmasında; Batı Anadolu'da vücut bulmuş ve yönetim alanlarını belirlemiş olan beylikler içerisinde Germiyanoğulları, Karesioğulları, Aydınoğulları, Saruhanoğulları ve Menteşeoğulları araştırma konusu dâhilinde olan beyliklerdir. Bu beyliklerin yönetim anlayışlarına bakıldığı zaman Anadolu Selçuklu Devleti'nde hâkim olan veraset geleneğinin devamı olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Beylikler vücut buldukları bölgeler yönünden denizcilik faaliyetlerinde ilerleme kaydederek diğer devletler ile sürekli etkileşim halinde olmuşlardır. Bahsi geçen beylikler ile ilgili hükümdarlık alâmetleri kaynaklar ışığında araştırılmıştır. Tez konusu çalışma giriş bölümü ile beraber dört bölümden oluşmaktadır. İlgili tez çalışması giriş bölümünün ardından

Batı Anadolu’da kurulan beyliklerin siyasi, sosyal ve kültürel faaliyetleri hakkında bilgilerin verildiği ikinci bölüm yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise konu dâhilindeki beyliklerin yönetim anlayışları hakkında malumatlar verilmiştir. Tez konumuz olan Batı Anadolu Beylikleri’nde Hükümdarlık Alâmetleri dördüncü bölümde ayrıntılı bir şekilde ayrı başlıklar halinde ortaya konmuştur.

3. Gürsoy, B. Eren, 2004. “Bir Aydınöğlü Beyliğı Anıtı Selçuk İsa Bey Camisi Mimari Özellikleri, Yeniden Tasarımlama Ve Koruma Sorunları”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, 205 s.

B. Eren Gürsoy tarafından 2004 yılında kaleme alınan çalışmada; sadece Aydınöğulları Beyliğı’nin değıil beylikler döneminin de en güzel Türk-İslam mimarisi örneklerinden biri olan Selçuk İsa Bey Cami’sinin mimari özellikleri, inşa edildiğı yer, mimari planı gibi özellikleri ele alınmıştır. Devamında da bu özellikleri ile beraber İsa Bey Camii’nin diğere bölgelerde meydana getirilen cami mimarisi planları ile karşılaştırılması ve günümüz yenileme sorunları dile getirilmiştir. Çalışma altı bölüm ve sonuç kısmında oluşmaktadır. Çalışmanın amaç, yöntem ve kapsamının dile getirildiğı giriş bölümünden sonra, Batı Anadolu Beylikleri Dönemi Mimarisinin anlatıldığı ikinci bölümde beylikler dönemi mimari faaliyetleri açıklanmıştır. Aydınöğulları Beyliğı’nin tarihçesinin ve mimari faaliyetlerinin açıklandığı üçüncü bölüm ve Ayasuluk’tan Selçuk’a Tarihsel ve Fiziksel Gelişim başlıklı dördüncü bölümde ise Aydınöğulları Beyliğı ile Osmanlı önemli yapıları kaleme alınarak Selçuk şehrinin önemi vurgulanmıştır. İsa Bey Cami’sinin tüm özelliklerinin verildiğı beşinci bölümden sonra ise İsa Bey Camisi için gerçekleştirilen restorasyon çalışmaları ve restitüsyon raporu ortaya konmuştur.

4. Güney, Gül, 1998. “Batı Anadolu Bölgesinde (Aydın, İzmir, Manisa) Beylikler Dönemine Ait Özellikli Altı Caminin Süslemeleri”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı, 294 s.

Gül Güney tarafından 1998 yılında hazırlanan tez çalışmasında; Aydınöğulları, Menteşeoğulları ve Saruhanöğulları Beylikleri’ne ait camilerin mimari yapı ve bu yapılarda

bulunan süslemeler ve süslemelerde kullanılan malzemeler tüm özellikleri ile ortaya konulmuştur. Bahsi geçen Aydınoğulları, Menteşeoğulları ve Saruhanoğulları Beylikleri'nden İzmir çevresinde bulunan Tire Yahşi Bey Camii, Ödemiş Birgi Ulu Camii, Selçuk İsa Bey Cami, Aydın çevresinden, Balat İlyas Bey Camii, Çine Ahmet Gazi Camii, Manisa ilinden Manisa Ulu Cami araştırmaya konu olan mimari eserlerdir. Çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. Batı Anadolu'da kurulan beylikler, İzmir, Manisa ve Aydın illerinin coğrafi durumu ve tarihçesi ile Anadolu'da beylikler dönemi camilerde süsleme konuları hakkında geniş bilgiler veren birinci bölüm ve ardından tez konusu araştırmaya seçilen camilerin tek tek ayrı başlıklar halinde incelenip yeri, konumu, süslemeleri ve mimari özellikleri hakkında ayrıntılı bilgilerin verildiği ikinci bölüm yer almaktadır.

5. Kalfazade, Selda, 1988. “Aydınoğlu Mimarisi İçinde İsa Bey Cami'nin Değerlendirilmesi”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı, 383 s.

Selda Kalfazade tarafından 1988 yılında yapılan çalışmada Aydınoğulları Beyliği'nin mimarisi içinde beyliğin temel anlayışını göstermiş sembol bir yapı olan İsa Bey Cami'si tüm özellikleri ile kaynaklar ışığında incelenmiştir. Caminin imar planından içindeki süslemelere, kullanılan malzemeden caminin konumuna kadar her yönüyle beylikler döneminin cami mimarisinin genel özelliklerinin bir portresi çizilmiştir.

6. Kamer, Mehmet, 2017. “Aydınoğlu Beyliği Mimarisinde Yazı”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları Ana Sanat Dalı, 215 s.

Mehmet Kamer tarafından 2017 yılında kaleme alınan çalışmada; 1305 yılında Batı Anadolu'da Aydın, Tire, Birgi ve Ayasaluk şehirlerinde hüküm sürmüş, Türk- İslam mimarisinin en güzel örneklerini meydana getirmiş olan Aydınoğulları Beyliği'nden ve beyliğin bu bölgede cami, medrese, imaret, gibi birçok eser inşa ettiğinden ve beyliğin meydana getirmiş olduğu bu eserlerdeki kitabeleri inceleyerek farklı bir bakış açısıyla sınıflandırmış, günümüze kadar yapılanlardan yeni bir bilimsel çalışma ortaya koymuştur.

7. Keçiş, Murat, 2003. “Aydınoğulları Beyliği-Bizans Devleti ilişkileri (1308- 1390), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 104 s.

Murat Keçiş tarafından 2003 yılında yapılan bu tez çalışmasında; Aydınoğulları Beyliği'nin Osmanlı idaresine ilk girdiği 1390 yılına kadar olan Bizans ile ekonomik, siyasi, kültürel ve askeri ilişkileri tüm yönleri ile kaynaklar ışığında ele alınmıştır. Tez çalışması üç bölümden oluşmuştur. Anadolu'nun Türkler tarafından fethinin anlatıldığı giriş kısmından sonra Aydınoğulları Beyliğinin Kuruluşu ve beyliğin Bizans Devleti ile olan münasebetleri hakkında bilgilerin verildiği birinci bölüm ve ardından ise Umur Bey dönemi ve Umur Bey dönemindeki Bizans Devleti münasebetleri ile Haçlılar ile yapılan mücadelelerin ortaya konduğu ikinci bölüm yer almaktadır. Beyliğin giderek zayıflaması ve Osmanlı Devleti egemenliğine girme süreci üçüncü bölümde dile getirilmiştir.

8. Özkan, Hamza, 2003. “Aydınoğulları Beyliği'nde İlmî Hayat”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 81 s.

Hamza Özkan tarafından 2003 yılında yapılan bu tez çalışmasında, Aydınoğulları Beyliği'nin ilmi hayatı ve kültürel faaliyetleri ile yaşamış oldukları dönemde hâkim oldukları coğrafyalarda oluşturdukları eserler hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmada Aydınoğulları Beyliği'nin siyasi tarihinin anlatıldığı giriş kısmı ile kültürel ve sosyal yaşamın kaleme alındığı birinci bölüm ve ardından o dönemde yaşamış ilim adamları ve bu dönemde oluşturulmuş eserlerin anlatıldığı ikinci bölüm yer almaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde Aydınoğulları Beyliği'nin siyasi tarihi hakkında bilgi verilmiştir. Beyliğin başına geçen beyler ve faaliyetleri açıklanmıştır. Birinci bölümünde, Aydınoğulları Beyliği'ndeki edebi ve kültürel hayat ile ilgili bilgiler verildikten sonra eğitim kurumlarından bahsedilmiştir. O dönemdeki ibadethaneler hakkında bilgi verilmiştir. Tezin ikinci bölümünde Beyliğin kültür ve sanat faaliyetleri ile sanat faaliyetleri ile uğraşan kişiler hakkında bilgi verilmiştir.

9. Şentürk, Fatma, 2014. “Aydınoğulları Beyliği’nde Edebi ve Kültürel Hayat”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 79 s.

Fatma Şentürk tarafından 2014 yılında ortaya konan çalışmada, Anadolu’da kurulan Türk beyliklerinden Aydınoğulları Beyliği üzerinde araştırma ve inceleme yapılmıştır. Aydınoğulları Beyliği’ndeki edebi ve kültürel hayat araştırılmış, taranan ve incelenen kaynaklar neticesinde o dönemde tesis edilen eğitim-öğretim kurumları, yetişen ilim ve sanat adamları ile kaleme alınan ilmi ve edebi eserler hakkında genişçe bilgi verilmiştir. Ayrıca sanat faaliyetleri ile dini hayat da ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışma, Aydınoğulları Beyliği’nin siyasi tarihinin anlatıldığı giriş bölümünden sonra kültürel ve sosyal hayatın ortaya konduğu birinci bölüm ile ilim adamları ve dönemin eserleri hakkında bilgilerin verildiği ikinci bölümden oluşmaktadır. Tezin giriş kısmında beyliğin siyasi tarihi hakkında bilgiler verilerek o dönemde başa geçen beyler ve beylerin faaliyetleri açıklanmıştır. Tezin birinci bölümünde, beyliğin edebi ve kültürel yaşamı ile ilgili genel bilgiler verildikten sonra o dönemdeki sosyal yaşama değinilmiştir. Sosyal yaşamın vazgeçilmez unsurlarından olan eğitim kurumlarından ve ibadethanelerden bahsedilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise beylik içerisinde yetişen âlimler ve sanatkârlar hakkında bilgi verilmiştir.

10. Temel, Zeynep, 2020. “Candarogulları (İsfendiyarogulları) ve Aydınoğulları Şehirleri”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Tarih Anabilim Dalı, 180 s.

Zeynep Temel tarafından 2020 yılında yapılan tez çalışmasında; Candarogulları ve Aydınoğulları şehirleri geniş bir açıdan tanıtılmıştır. XIII. yüzyıl sonlarına doğru fethettiği topraklarda egemenliklerini ilan etmiş beylikler arasında ele alınan ve çalışmada inceleme konusu olan Candarogulları ve Aydınoğulları Beyliği’dir. Anadolu Selçuklu Devleti ile Osmanlı Devleti arasında kültürel anlamda bir köprü vazife oluşturan bu beylikler kuruldukları yerlerde Türk kültürünü yaymışlar ve bu coğrafyaların Türk vatani olarak kalmasını sağlamışlardır. Çalışma içerik olarak iki ana bölümden meydana gelmektedir. Candarogulları Beyliği’ne başkentlik yapmış Kastamonu ve Sinop’un kaleme alındığı birinci bölümünden sonra, ikinci bölümünde; Aydınoğulları Beyliği’nin göz önünde bulunan ilim merkezlerinden Birgi, Ayasuluğ, Tire ve İzmir gibi kentler hakkında bilgiler verilmiştir. Beylikler döneminde ve Anadolu Selçukluları zamanında çok önemli ilim ve bilim merkezi

haline gelmiş olan bu şehirlerin siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel durumları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu tez çalışmasında, XIV. yüzyılın içerisinde Karadenizde ve Ege Coğrafyası'nda faaliyet göstermiş en etkin beyliklerden olan Candaroğulları ve Aydınoğulları Beylikleri'ne ait önemli kentler her yönü ile kaleme alınmıştır.

11. Uslu, Kübra 2014. “Aydınoğulları Beyliği’nde Güzel Sanatlar”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 133 s.

Kübra Uslu tarafından 2014 yılında hazırlanmış olan bu çalışma, Aydınoğulları Beyliği'nde güzel sanatları kapsamakta olup; Tire, Birgi, Ayasuluğ (Selçuk) ve kısmen Aydın ilini içermektedir. Çalışma, Aydınoğulları Beyliği'nin kuruluşunu özetleyen bir girişten sonra iki ana başlıktan oluşmaktadır. İlk bölümde beyliğin mimari yapıları ele alınmış olup ikinci bölümde el ve ses sanatları araştırılarak incelenmiştir.

12. Üstün, Cemal, 2019. “Aydınoğulları Beyliği'nin Askeri Durumu”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 191 s.

Cemal Üstün tarafından 2019 yılında hazırlanan bu tez çalışmasında, XIV. yüzyılın başlarında kurulan ve XV. yüzyılın ortalarına doğru kesin bir şekilde Osmanlı himayesine giren Aydınoğulları'nın kuruluşundan, dağılma dönemlerine kadar yürüttükleri her türlü askerî faaliyetleri incelenerek, genel bir tablo çıkarılması hedeflenmiştir. Bu çalışmada Aydınoğulları Beyliği'nin askeri durumu ayrıntılı bir şekilde kaleme alınmıştır. Tez çalışması altı bölümden oluşmaktadır.

13. Yıldız, Yılmaz, 1985. “Umur Paşa Destanına Göre Aydınoğulları Devleti'nin İdari ve Askeri Teşkilatı,” Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 80 s.

Yılmaz Yıldız tarafından 1985 yılında hazırlanmış olan bu tez çalışmasında, Aydınoğulları Beyliği'nin idari ve askeri teşkilatı, Umur Paşa Destanı ışığında ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır.

14. Yıldırım, P, Münevver 2022. “Batı Anadolu Beyliklerinde Mevlevîlik ve Mevlevîhaneler (Menteşeoğulları, Saruhanoğulları ve Aydınogulları)”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, 142 s.

P. Münevver Yıldırım tarafından 2022 yılında yapılan bu çalışmada; Menteseoğulları, Saruhanoğulları ve Aydınogulları özelinde Batı Anadolu Beylikleri dönemindeki Mevlevilik anlayışı ve bu beyliklerin hâkimiyet sahalarında oluşturulan Mevlevihaneler incelemiştir. Tez çalışması giriş bölümünün ardına üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde XIII. Yüzyılda Anadolu'nun Fikri Yapısı başlığı altında Anadolu'nun Fikir dünyası ortaya konmuş, ikinci bölümde ise Mevlevi Büyükleri ve Mevleviliğin Genel Özellikleri dile getirilmiştir. Üçüncü bölümde ise Batı Anadolu Beyliklerinde Mevlevilik başlığı altında bölgede yaşayan âlimler tanıtılarak konu hakkında bilgiler verilmiştir.

15. Yılmaz, Burcu, 2019. “Türkiye Selçukluları ve Beylikler Döneminde Aydın ve Civarının Siyasi ve Kültürel Durumu”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 157 s.

Burcu Yılmaz tarafından 2019 yılında hazırlanan tez çalışmasında; Türkiye Selçukluları ve Beylikler Döneminde Aydın ve çevresinin siyasi ve kültürel durumu kaynaklar ışığında ortaya konulmuştur. Çalışma tezin özellikle üçüncü bölümünde Aydınogulları Beyliği ele alınarak kurulma süreci ile menşei hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonrasında ayrı ayrı beyliğin başına geçen beyler ve bu beylerin faaliyetleri hakkında bilgiler verilip, Beyliğin Osmanlı Devleti himayesine geçiş süreci anlatılmıştır. Çalışma dört ana bölümden oluşmakta olup, başlangıç aşamasında Tralleis antik kentinin coğrafi konumu, tarihsel süreç içerisinde aldığı isimler hakkında bilgiler verilmiştir. Türkiye Selçukluları döneminde Aydın ve çevresinin tarihin ele alındığı birinci bölümün ardından ikinci bölümde ise beyliklerin ortaya çıkışı ile Menteseoğulları'nın varlığı konusuna değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise Aydınogulları Beyliği'nin ortaya çıkışı üzerinde durularak, beyliğin başına geçen beylerin faaliyetleri hakkında bilgiler verildikten sonra beyliğin Osmanlı egemenliğine girmesi ile bölüm sonlandırılmıştır. Anadolu Selçukluları ve Beylikler döneminde Aydın'ın kültür ve medeniyeti hakkında bilgilerin verildiği dördüncü bölümde ise beylik dönemi mimarisi ve bölgede yaşamış ilim insanlarına yer verilmiştir.

Çalışmamız kapsamında tespit edilmiş olan 2 doktora ve 15 yüksek lisans tez çalışmasına bakıldığında; bu çalışmaların büyük bir kısmının Aydınoğulları Beyliği'nin kültür ve medeniyet hayatı ile ilgili olduğu görülmektedir. Murat Keçiş, Cemal Üstün ve Yılmaz Yıldız tarafından yapılan tez çalışmalarının ise beyliğinin siyasi tarihini ele alan çalışmalar olduğu tespit edilmiştir. Hem dönem hem de modern kaynaklar ışığında hazırlanmış oldukları görülen bu tez çalışmaları sayesinde Aydınoğulları Beyliği hakkında birinci ve ikinci elden malumatlara ulaşılması sağlanmaktadır.

3.2. Kitaplar

Bu kısımda; Aydınoğulları Beyliği ile doğrudan ilgili olduğu tespit edilen 34 tane müstakil kitap çalışmasına yer verilmiştir. Bu kitap çalışmalarından 8 tanesinin temel kaynak niteliği taşıyan kitap çalışmaları, 26 tanesinin ise modern kaynak niteliğindeki derleme yahut çeviri eser çalışması olduğu anlaşılmaktadır. Devamında da adı geçen beylik hakkında farklı tarihlerde alan uzmanlarınca yazılmış olan 16 adet kitap bölümüne, 19 adet ise ansiklopedi maddesine ulaşılarak, toplamda bu başlık altında 69 adet çalışmaya yer verilmiştir.

3.2.1 Müstakil Kitaplar

1. Ahmed Eflakî, 2012. Menâkıbu'l-Ârifin, (çev. Tahsin Yazıcı), İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 816 s.

Tahsin Yazıcı tarafından 2012 yılında çevirisi yapılan eser 816 sayfadan oluşmaktadır. Aydınoğulları ile ilgili olarak beyliğin kurucusu Aydınoğlu Mehmet için eserin 638.sayfasında “Alişiroğlu (Germiyanlılar)’nun subaşı ve Aydınoglunun damadı” ifadesi ile yine eserin 689. Sayfasında daha net bir şekilde “Mübariziddin Mehmed Bey, Alişiroğlu'nun subaşılardan biriydi” ifadesi geçmektedir. İfadelerde Aydınoğlu Mehmet Bey'in gazalarından elde ettiği ganimetlerden, Mevlevi dergâhlarına da verdiği ve bu dergâhların her türlü ihtiyaçlarını karşıladığı anlaşılmaktadır. Eserde bazı ifadeler de Birgi şehrinin fiziksel özelliklerine değinilmiştir.

2. Akın, H., 1968. Aydınogulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 312 s.

Himmet Akın tarafından kaleme alınan çalışma; Türk Tarihi'nin karanlık dönemi olarak nitelendirilen Anadolu'da Beylikleri Döneminde Batı Anadolu Coğrafyasında kurulmuş, bölge ve dünya ticareti hususunda Ayasalug, Tire, Birgi gibi önemli şehirlerde hüküm sürmüş olan Aydınogulları Beyliği hakkında merak edilen soru işaretlerine cevaplar bulmak, mevcut verileri kullanarak bu beylik döneminde hem bölge hem de bu beyliğin tarihine ışık tutmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu eserde Batı Anadolu'nun fethedilmesi ile ilgili gerçekleştirilen faaliyetler, Aydın şehrinin menşei, Aydınogullarının kuruluşu, Beyliğin Osmanlı Devleti himayesine ilk giriş süreci ve ardından beyliğin tekrar canlandırılması, Cüneyd Bey dönemi ve beyliğin yıkılışı, Aydıneli gibi konular ayrı başlıklar halinde incelenmiştir.

3. Alıç, S. 2021. Anadolu Beyliklerinde Siyasi Evlilikler, İstanbul: Selenge Yayınları. 152 s.

Samet Alıç tarafından kaleme alınan eserde Anadolu'nun farklı coğrafyalarında kurulmuş olan beylikler içerisinde meydana gelen siyasi evlilikler hakkında bilgiler verilmiştir. Eserin 73-77. sayfa aralıklarında Aydınogulları Beyliği'nin Osmanlı Devleti ve Menteşeoğulları Beyliği ile yapılan siyasi evlilikler ile diğer siyasi evlilikler hakkında bilgiler verilmiştir.

4. Âşıkpaşazâde, 2013. Âşıkpaşazâde Tarihi (Osmanlı Tarihi 1285-1502), Hz. Nejdî Öztürk, İstanbul: Bilge Kültür Yayınları, 1096 s.

Âşıkpaşazâde tarafından meydana getirilen eser Nejdî Öztürk tarafından 2013 tarihinde neşredilmiş olup kitap 1096 sayfada ibarettir. Eserin müellifi Âşıkpaşazâde'nin gerçek adı Derviş Ahmet Âşıkî'dir. Müellif Osmanlı Devletinin 15. Yüzyıl tarihçilerinden olup devletin ilk iki yüz yılını sade bir Türkçe ile kaleme almış Osman Bey'den başlayan tarih serüvenini 1502 yılına kadar devam ettirmiştir. Bu süreçte Osmanlı Devletinin Aydınogulları Beyliği ile olan tüm münasebetlerini hakkında 89, 101 ve 189. sayfalarda ayrıntılı olarak bilgiler vermiştir.

5. Armağan, A. M., 2000. Aydınoğulları Beyliği, İzmir: Tire Belediyesi Kültür Yayınları, 30 s.

Ahmet M. Armağan tarafından kaleme alınan bu çalışmada; Aydınoğulları Beyliği'nin kuruluşundan yıkılışına kadar tüm dönemleri, beyliğe yöneticilik yapmış devlet adamlarının yaptıkları tüm siyasi ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetleri, beyliğin Haçlılar, Bizans ve Osmanlı Devleti ile olan ilişkileri hakkında detaylı bilgiler verilmektedir.

6. Armağan, A. M., 2003. Devlet Arşivlerinde Tire, İzmir: Bilkar Bilge Karınca Matbaacılık, 383 s.

Ahmet M. Armağan tarafından 2003 yılında ortaya konan çalışmada; Aydınoğulları Beyliği'nin en önemli ilim merkezlerinden biri olan Tire şehrinin ilk çağlardan, Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Dönemi ile Cumhuriyet dönemine kadar olan tarihine ilişkin malumatlara yer verilirken söz konusu yerleşim yerine ait devlet arşivlerinde bulunan evraklara ait bilgilerde bu çalışmada yer almaktadır.

7. Anonim, 1994. İslam Tarihi (Siyasi-Din-Kültürel-Sosyal), Hz. Abdülkerim Özaydın-İdris Bostan- Fahamettin Başar, İstanbul: Kayıhan Yayınları.

Abdülkerim Özaydın, İdris Bostan ve Fahamettin Başar tarafından 1994 tarihinde hazırlanan İslam Tarihi adlı eserin 289-304. sayfa aralığında Aydınoğulları Beyliği'nin siyasi ve kültürel faaliyetleri ile ilgili bilgiler verilmiştir.

8. Anonim, 1998. Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yılında Aydın, Aydın: Aydın Valiliği, 198 s.

Aydın Valiliği tarafından, Türkiye Cumhuriyeti'nin 75.yılına itafen Aydın şehrine yönelik hazırlanan kitapta; Aydınoğulları Beyliği dönemi de dâhil olmak üzere Aydın ilinin kuruluşunda bugüne kadar geçirmiş olduğu tarihsel süreci kaleme alınmıştır.

9. Anonim, 2012. Aydın İl Tarihi, Ankara: Özyurt Matbaacılık, 424 s.

Aydın İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından hazırlanan bu kitap; 424 sayfadan ibaret

olup, Neolitik çağdan başlayarak Kayralılar, Lelegler, İyonlar, Grekler, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Aydınöğulları, Osmanlılar ve günümüz Türkiye’inde hakkında Aydın’ın tarihi ve halk kültürü hakkında detaylı bilgilere yer veren bir eserdir. Aydın İl Tarihi kitabı, Coğrafi ve Ekonomik Durum, Kent Tarihi, Tarihi Yapılar, Turizm ve Kültür başlıkları halinde dört bölümden meydana gelmektedir.

10. Anonim, 2014. Oruç Beğ Tarihi (Osmanlı Tarihi 1288-1502), Hz. Nejdet Öztürk, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 592 s.

Nejdet Öztürk tarafından 2014 yılında hazırlanan Oruç Bey Tarihi adlı eserin 22, 36, 46, 51, 189. sayfalarında Osmanlı Devleti’nin Aydınöğulları Beyliği ile olan siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel münasebetleri hakkında bilgiler verilmiştir.

11. Baykara, T., 1990., Aydınöğlü Gazi Umur Bey (1309-1348), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 120 s.

Tuncer Baykara tarafından hazırlan bu çalışmada, dönem kaynakları ışığında Aydınöğulları Beyliğinde 1309-1348 yıllarında hükümlanlık süren ve beyliğin en güçlü dönemini yaşatan Gazi Umur Bey döneminde gerçekleştirilen siyasi, askeri ve ekonomik tüm faaliyetlerine yer verilmektedir.

12. Bayındır H. H. Poyrazöğlü H. F., 1966. Aydın Kent Tarihi, Coğrafiya ve Bugünü, Aydın: Kolalı Matbaası, 104 s.

H. H. Bayındır ve H. F. Poyrazöğlü tarafından 1966 tarihinde hazırlanan eser; Aydın ilinin ilkçağlardan bugüne Selçuklu, Aydınöğulları ve Osmanlı Devleti dönemindeki sosyo-kültürel faaliyetlerinin yanı sıra coğrafi şartları ortaya koyan bilgiler içermektedir.

13. Bursalı Mehmed Tahir bin Rifat, 1994. Aydın Vilâyetine Mensûb Meşâyih, Ulemâ, Şuarâ, Müverrihîn ve Etibbânın Terâcim-i Ahvâli, (haz. M. Akif Erdoğru), İzmir: Akademi Kitabevi, 135 s.

M. Akif Erdoğru tarafından 1994 yılında hazırlanan Bursalı Mehmed Tahir bin Rifat’ ait olan Aydın Vilâyetine Mensûb Meşâyih, Ulemâ, Şuarâ, Müverrihîn ve Etibbânın Terâcim-i Ahvâli adlı bu eserde; Aydın ilinde bulunan şeyhler, pirlar, bilim insanları, ulema, şairler ve

ozanlar gibi ilim ve tasavvuf erbabı kişiler tanıtılarak, bu kişiler hakkında teferruatlı bilgiler verilmektedir.

14. Celil, E., 2000. Karesi, Saruhan, Aydın ve Mentеше Beylikleri Paraları, İstanbul, 224 s.

E. Celil (2000) tarafından hazırlanan bu çalışmada, Karesioğulları, Saruhanoğulları, Aydınoğulları ve Menteseoğulları Beylikleri’ni dönemlerinde darp edilen paralar, bu paraların darp yerleri tüm ayrıntıları ile verilmekte olup, darp edilen paraların ait olduğu dönemler ile o dönemlere ait özellikler ortaya konulmuştur.

15. Eneveri, 1929. Düsturnâme-i Enverî, Neş. Mükremin Halil Yinanç, İstanbul: Türk Tarih Tercümanı Külliyyatı.

M. Halil Yinanç tarafından kaleme alınan ve Türkçe’ye çevrilen eser; 1930 yılında Medhal ismi altında yayımlanmıştır. Aydınoğulları ile ilgili en önemli müstakil ve yerli kaynaklardan biri olan Düsturnâme-i Enverî adlı eser, Enveri tarafından kaleme alınmıştır. Enverî, XV. yüzyıl ortalarında yaşadığı tespit edilen müellifin hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Bu eser, Fatih Sultan Mehmed’in vezir-i azamı Mahmud Paşa ismine 869/1465 tarihinde mesnevi tarzında ortaya konmuş ve 3730 beyitten oluşmaktadır. Mahmud Paşa’ya ithafın ve içindekiler kısmının yer aldığı önsözden sonra gelen ana bölümlerden ilki peygamberler ve İslam tarihine dair olup kendi içerisinde “bab” adı altında on yedi bölüme ayrılmaktadır. Eserin ikinci ve en uzun kısmı on sekizinci bab olmakla birlikte burada Aydınoğulları Beyliği’nin tarihçesi bilhassa Umur Bey’in fetihleri yer almaktadır. Son bölümde ise Fatih Sultan Mehmet devri de dâhil olmak üzere o zamana kadar olan önemli olaylar anlatılmış ve toplamda yirmi iki babdan oluşmuştur.

16. Ersan, M. Alican, M., 2014. Türklerin Kayıp Yüzyılı Beylikler Devri, İstanbul: Timaş Yayınları, 240 s.

Mehmet Ersan ve Mustafa Alican tarafından 13 ve 15. yüzyıl beylikler dönemine ışık tutan bu eser 240 sayfadan ibaret olup Selçuklular ile Osmanlı Devleti kuruluncaya kadar ki geçen dönemi içine alan, Anadolu’nun Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında büyük rolü olan beyliklerin kuruluş süreçleri, faaliyetleri ve aralarındaki münasebetleri eserde ortaya konulmuştur.

17. Gökbel, A. Şölen, H., 1936. Aydın İli Tarihi, Aydın: Aydın Halkevi, 282 s.

Gökbel ve Şölen tarafından hazırlanan kitap 282 sayfadan ibaret olup eski çağlardan günümüze kadar şehrin sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetleri ayrıntılı bir şekilde dile getirilmiş, Aydın şehrinin eski çağlardan başlayıp, Selçuklu, Aydınoğulları ve Osmanlı dönemlerindeki tarihsel süreçleri ile beraber, şehrin Cumhuriyet Dönemindeki Yunan İşgaline kadar yaşadıklarını gözler önüne serilmiştir. Özellikle şehrin Aydınoğulları dönemindeki tarihsel süreci hakkında malumatlar içermesi açısından eser, Aydınoğulları Beyliği tarihi içinde kaynak eser niteliğindedir.

18. Haykıran, R. K., 2019. Aydınoğulları Tarihi Üzerine Yazılar, İstanbul, 122 s.

Kemal Ramazan Haykıran tarafından oluşturulan bu çalışmada, XIV. yüzyılın başından itibaren Batı Anadolu coğrafyasında yüz elli yıla yakın bir süre zarfından bölgede hâkim olan ve bölgenin Türkleşmesinde rol oynayan ve Türk Tarihi'nin dönüm noktalarından biri olan beylikler döneminin en önemli siyasi güçlerinden biri olarak göze çarpan Aydınoğulları Beyliği'nin tarihine dair malumatlardan ve bu beyliğin özellikle ilmi ve kültürel faaliyetleri, Türkçe 'ye verdikleri önemi, bu nokta da pek çok değerli eserin Türkçe'ye çevrilmesine zemin hazırlamasından, devamında ise Aydınoğullarının pek çok mimari yapısı ile beraber Batı Anadolu kıyılarında bıraktıkları kültürel izleri anlatan bilgiler verilmektedir.

19. İbn Battuta, 2019. Büyük Dünya Seyahatnamesi, (çev. Mümin Çevik), İstanbul: Yeni Şafak Yayınevi, 512 s.

Mümin Çevik tarafında 2019 yılında çevirisi yapılan eserin müellifi İbn Battuta, 1304 yılında Fas'ın Tanca şehrinde dünyaya gelmiş, yaşamı ile ilgili kendi kaynağında verdiği bilgilerden başka herhangi bir veri yoktur. Türkçe ve Farsça dillerine hâkim olması ve seyahatlerinde değişik siyasi tecrübeler kazanması sonucu kendisine bir takım diplomatik vazifeler verilmiştir. İbn Battûta 1325'de henüz yirmi bir yaşındayken Tanca'dan hac yapmak için yola çıkmış, Kuzey Afrika ve Mısır üzerinden Filistin, Suriye, Hicaz, Irak, İran, Anadolu, Güney Rusya, Harezm, Maveraünnehir, Türkistan, Afganistan, Hindistan ve Çin gibi ülkelere seyahatler gerçekleştirmiş, çeyrek asır sonra Tanca'yageri dönmüştür. İbn Battûta Anadolu coğrafyasına geldiğinde Aydınoğulları Beyliği topraklarına da seyahat etmiş ve

eserinin 216-221 sayfa aralığında bu beyliğe ait malumatlara yer vermiştir. Bu kısımda; beyliğin askeri ve ekonomik durumunu gözler önüne sermiştir. Devamında ise Aydınogulları Beyliği'ni; "Birgi", "Birgi Sultanı Aydınoglu Mehmet Bey", Tire ve Ayasluğ", İzmir Sultanı Aydınoglu Ömer (Umur) Beğ", "Sultan Mehmet Beğ'in Sarayında Kabul Edilişimiz", Sultan Mehmet Bey'in Hazinesindeki Göktaş" başlıkları ile beylik hakkındaki gözlemlerini dile getirmiştir. Tuhfetü'nnüzzârfî Garâ'ibi'lemsâr ve 'Acâ'ibi'lesfâr ismini barındıran eseri yaklaşık yirmi sekiz yıl süren gezilerini kâtip İbn Cüzeyel Kelbî'ye ham metin olarak aktarmasıyla meydana gelmiştir. Aslı Arapça olan eserin kısmen ve tam metin olarak birçok dile çevirisi yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında da 2019 yılında Mümin Çevik tarafından çevirisi yapılan nüsha kullanılmıştır.

20. İzmirli Y., 2005. Aydınogulları Beyliği Paraları, İstanbul, 175 s.

Yılmaz İzmirli tarafından 2005 yılında kaleme alınan bu eserde; Aydınogulları Beyliği'ne ait darp edilmiş paralar ve darp yerleri tüm ayrıntıları ile kaleme alınmıştır. Darp edilen paraların ait olduğu dönemler ve bu dönemlere ait özellikler ortaya konmuştur.

21. Lane Poole, S., 2020. İslam Devletleri Tarihi, İstanbul: Selenge Yayınları, 453 s.

Stanley Lane Poole tarafından 2020 tarihinde kaleme alınan eser 453 sayfadan ibaret olup eserde İslam Devletleri tanıtılmıştır. Eserin 255-257. sayfa aralıklarında Aydınogulları Beyliği tarihi hakkında kısaca bilgiler verilmiştir.

22. Mevlana Mehmet Neşri, 2013. Cihannümâ (Osmanlı Tarihi 1288-1485), Hz.

Nejdet Öztürk, İstanbul: Bilge Kültrü Sanat Yayınları, 720 s.

Mevlana Mehmet Neşri tarafından yazılmış Cihannümâ adlı eser Nejdet Öztürk tarafından 2013 tarihinde çevirisi yapılmış olup eser 720 sayfadan ibarettir. Osmanlı Devletinin Aydınogulları Beyliği ile olan ilişkileri hakkında kitabın 130-131, 191. ve 282. sayfalarında bilgiler verilmiştir.

23. Ogan, A., 1927. Ayasaluğ Rehberi, İzmir: Hafız Ali Matbaası, 42 s.

Aziz Ogan tarafından kaleme bu kitap 42 sayfadan ibaret olup Aydınöulları Beyliğinin vazgeçilmez liman kentlerinden olan Ayasuluk ile Efes'i tanıtan rehber kitabı özelliğinde olup, bölge coğrafyasının tanıtımında ilk rehber kitaplardan biri olma özelliği taşımaktadır. Bu kitap Eski Türkçeden günümüz Türkçesi'ne transkripsiyondur.

24. Önkal, H., 1991. Tire Türbeleri, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları 132 s.

Hakkı Önkal tarafından 1991 yılında kaleme alınan çalışmada Aydınöulları Dönemi başta olmak üzere Tire'deki türbelerden, bu türbelerin plan tiplerinden, şekillerinden, süslemeleri ve kitabelerinden bahsedilmektedir.

25. Şeker, M., 1970. Selçuk İsa Bey Camii, İzmir, 40 s.

Mehmet Şeker'in 1970 yılında kaleme almış olduğu bu çalışmada, Aydınöulları Beyliği'nin en önde gelen mimari eserlerinden biri olan Selçuk İsa Bey Camii'nin, mimari planı, kullanılan malzemeleri, süslemeleri, ahşap işçiliği, kitabeleri gibi tüm özellikleri ortaya konularak, beyliğin mimari sanatı gözler önüne serilmektedir.

26. Şeker, M., 1994. Aydınöulları Beyliği ve Birgi İmam Birgivi, Ankara, 143 s.

Mehmet Şeker tarafından ortaya konan bu çalışmada, Aydınöulları Beyliği ve devrin önemli âlimi Birgi'de yaşamış İmamı Birgi'nin hayatı, düşünce dünyası ve yaşadığı dönemdeki faaliyetleri anlatılmaktadır.

27. Şikârî, 2005. Karamannâme (Zamanın Kahramanı Karamaniler Tarihi), Hz. Metin Sözen-Nejdet Sakaoğlu, İstanbul, 510 s.

Şikârî tarafından kaleme alınan eserin Metin Sözen ve Nejdet Sakaoğlu tarafından 2005 yılında çevirisi yapılmış olup eserde Karamanoğulları Tarihi ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır. Eserin 143, 152, 153, 177, 178. sayfaları ile 192-230. sayfa aralıklarında Karamanoğulları ile Aydınöulları Beyliği münasebetleri hakkında bilgiler verilmiştir.

28. Telci, C. 2010. Ücra Yere ve Deniz Kenarında, İhtiyatlı Mahalde Bir Şehir Ayasuluğ, İstanbul, 235 s.

Cahit Telci tarafından ortaya konan eser 235 sayfadan ibaret olup, eserde XIV. ve XV. yüzyıllarda Aydınoğulları Beyliği'nin ulusal ve uluslararası ticarete vazgeçilmez bir rol oynayan liman kenti konumundaki Ayasuluğ şehri ve bu şehrin arşiv belgelerine dayanılarak XV-XVI. yüzyıllardakitarihsel ve mimari birikimi kaleme alınmıştır.

29. Tokluoğlu, F. 1959. Tire'de Yetişen Âlim, Şair, Müteffekkir ve Mutasavvıflar, İzmir: Ragıp Basımevi, 65 s.

Faik Tokluoğlu tarafından ortaya konan eser 65 sayfadan ibaret olup Aydınoğulları Beyliği dönemini de içine alan süreçte Tire'de yaşamış ya da yetişmiş âlim, şair, müteffekkir ve mutasavvıflar kısaca tanıtılmaya çalışılmıştır.

30. Tokluoğlu, F. 1964. Tire, İzmir: Şehir Matbaası, 72 s.

Tokluoğlu (1964) tarafından kaleme alınan eser cep boy olup 72 sayfadan ibarettir. Aydınoğulları Beyliği'nin en önemli ilim merkezlerinden biri olan Birgi şehri ve bu şehrin Aydınoğulları dönemindeki tarihsel süreci her yönü ile kısaca tanıtılmaya çalışılmıştır.

31. Turan, O., 2013. Selçuklular Zamanında Türkiye, Ankara: Ötüken Yayınları, 761 s.

Turan (2013) tarafından kaleme alınan bu eser Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamiyetin yayılmasında çok etkin rol oynayan Türkiye Selçukluları ve Anadolu Beylikleri dönemlerini gözler önüne sermektedir. Eser Alparslan'dan Osman Gazi'ye kadar geçen tarihsel olayları tüm ayrıntıları ile gözler önünde sermektedir. Bu süreçte bu olaylarda etkin rol oynayan Aydınoğulları Beyliği hakkında da eserin 239, 666-667, 681. sayfalarında malumatlar verilmektedir.

32. Turan, O., 2013. Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti, Ankara: Ötüken Yayınları, 542 s.

Osman Turan tarafından 2013 tarihinde yapılan çalışmada, Anadolu'yu Türk vatani halinde getiren Türkiye Selçuklularının bölge coğrafyasına kazandırdıkları sosyal, kültürel, ekonomik etkenlerin yanında bölge Türk-İslam etkisi altında yeniden inşa edilmiştir. Bölgede etkin rol oynayan ve Selçuklulara bağlı olarak yaşayan Anadolu beyliklerinin de katkısı yadısınamaz. Eserin 298. ve 362. sayfalarında Aydınoğulları Beyliği ile olan tüm siyasi ve kültürel ilişkileri hakkında bilgiler verilmektedir.

33. Uzunçarşılı, H., İ. 1929. Kitabeler ve Sahip, Saruhan, Aydın, Menteşe, İnanç, Hamit Oğulları Hakkında Malumat, Ankara: TTK Yayınları, 289 s.

Uzunçarşılı tarafından kaleme alınan bu çalışmada; Sahipoğulları, Saruhanoğulları, Aydınoğulları, Menteşeoğulları, İnançoğulları ve Hamitoğulları hakkında tarihi malumatlara yer verilmiş olup, bu beyliklere ait kitabeler, bu kitabelerin buldukları yerler ve kitabelerin içeriklerine dair bilgiler yer almaktadır.

34. Ünal, R. H., 2001. Birgi Tarihi, Tarihi Coğrafyası ve Türk Dönemi Anıtları, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 317 s.

Ünal tarafından kaleme alınan çalışma 317 sayfadan ibaret olup, İzmir'in Ödemiş ilçesine bağlı küçük bir kasaba olan Birgi'nin tarihi, bu bölgede Aydınoğulları Beyliği ve Osmanlı Devleti zamanında meydana getirilen sivil mimari ürünler niteliğindeki konaklar, camilerdeki ahşap ve cini süslemeleri ile bilinen veya az bilinen birçok mimari yapı ayrıntıları ile kaleme alınmıştır.

3.2.2. Kitap Bölümleri

1. Aslanoğlu, İnci, 1994, "Tire Beylik Dönemi Camileri", Türk Kültüründe Tire, Haz. Mehmet Şeker, Ankara: Türkiye Diyanet VakfıYayınları, s. 89-96.

Mehmet Şeker'in hazırladığı Türk Kültüründe Tire başlıklı kitap çalışmasında yer alan ve İnci Aslanoğlu tarafından kaleme alınan çalışmada; Aydınoğulları Beyliği'nin 113 yıllık

beylik dönemi süresince önemli bir şehir olarak karşımıza çıkan Tire'deki camilerin plan tipleri, minarelerin süslemeleri, kullanılan malzemeler, duvar örgü tipleri, cemaat yerleri ve süsleme öğeleri ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir.

2. Baktır, Mustafa, 1994, “Tireli İbn Melek ve İlmi Muhiti Hakkında Bazı Tespitler”, Türk Kültüründe Tire, Haz. Mehmet Şeker, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 33-42.

Mehmet Şeker'in hazırladığı Türk Kültürü'nde Tire başlıklı kitap çalışmasında yer alan ve Mustafa Baktır tarafından kaleme alınmış olan bu çalışmada; Aydınogulları Beyliği'nin en önemli ilim adamlarında biri olan İbn-i Melek'in ilmi hayatı ve eserleri dile getirilmiştir.

3. Çelik, B. Demir, T., 2012. “Aydınogulları ve Osmanlı Klasik Döneminde Aydın”, Tarihsel Süreçte Aydın, Ed. Günver Güneş, Aydın: Aydın Belediyesi Basın Yayın Birimi, s.147-158.

Çelik ve Demir (2012) tarafından hazırlanan kitap 379 sayfadan ibaret olup; söz konusu kitabın 147-158 sayfa aralıklarında; “Aydınogulları ve Osmanlı Klasik Döneminde Aydın” adlı bölümde Aydın şehrinin tarihsel süreci ortaya konmaktadır.

4. Daş, M., 2009. “Ortaçağda İzmir”, İzmir Kent Tarihi, İzmir: İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, s.41-54.

İzmir Kent Tarihi adlı bu eserin, Mustafa Daş tarafından 2009 yılında kaleme alınan ve Ortaçağ'da İzmir başlığını taşıyan bölümünde; İzmir ve çevresindeki kentin Bizans Dönemi, Çaka Beyliği ve özellikle Aydınogulları Beyliği zamanındaki sosyal, siyasal ve ekonomik faaliyetleri kaynakları ışığında dile getirilmiş ve özellikle İzmiroğlu Cüneyt Bey dönemi için teferruatlı bilgilere yer verilmiştir.

5. Daş, M., 2016. “Aydınogulları Beyliği”, Anadolu Beylikleri El Kitabı, Ankara: Grafiker Yayınları, s.165-176.

Mustafa Daş tarafından 2016 yılında kaleme alınan Anadolu Beylikleri El Kitabının 448 sayfa olup, eserin 165-176. Sayfa aralıklarında Aydınogulları Beyliği'nin sayasi, ekonomik, sosyal

ve kültürel alanlarında meydana gelen tüm faaliyetleri hakkında kısaca bilgiler verilmiştir.

6. Demirci, Mehmet, 1994, “Tire Müzesi’ndeki Tekke Malzemeleri ve Düşündürdükleri”, Türk Kültüründe Tire, Haz. Mehmet Şeker, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 149-154.

Mehmet Demirci tarafından yapılan çalışmada; XIV. yüzyıldan itibaren Türk hâkimiyetine giren Tire’nin, ilk önce Aydınoğulları Beyliği’nin sonra da Osmanlı Devleti’nin en önemli yerleşim yerlerinden biri olduğu, Türk-İslam hâkimiyetinin hüküm sürdüğü bu topraklarda zamanla bir nevi okul gibi görev yapan Tekkeler açıldığından bahsedilirken, bu tekkelere ait olduğu tespit edilmiş ve Tire Müzesi’nde yer alan malzemeler ve bu malzemelerin görevleri tanıtılarak haklarında bilgiler verilmektedir.

7. Deniz, Bekir, 1994, “Tire Köylerinde Mimari (Cami, Türbe ve Çeşmeler”, Türk Kültüründe Tire, Haz. Mehmet Şeker, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 119-138.

Bekir Deniz tarafından kaleme alınmış çalışmada; Aydınoğulları Beyliği döneminde önemli bir yerleşim yeri olan Tire’nin köylerinde bulunan cami, türbe ve çeşmelerin planları, süslemeleri ve kitabeleri hakkında dönem kaynakları ışığında bilgiler verilmektedir.

8. Kesik, M., 2018. “Aydınoğulları”, Anadolu Türk Beylikleri, İstanbul: Bilge-Kültür Sanat yay., s.258-275.

Kesik (2018) tarafından ortaya konan bu kitap bölümü çalışması, söz konusu kitabın “İkinci Dönem Beylikleri “başlıklı bölümü altında Batı Anadolu’da Kurulan Beylikler içerisinde yer almaktadır. Aydınoğulları Beyliği’nin Kuruluşu, Mehmet Bey, Umur Bey ve Cüneyt Bey Dönemlerinin ayrı başlıklar halinde anlatılmış olduğu bölümde, Aydınoğulları Ailesinin şeceresi, yöneticilerinin yaptıkları siyasi faaliyetler ile beyliğin Osmanlı Devleti’ne nasıl bağlandığına değinilmiş ve beyliğin sosyal ve kültürel hayatı ile ilgili ayrıntılı bir şekilde bilgiler aktarılmıştır.

9. Koca, S., 2012. “Aydinoğulları”, Anadolu Türk Beylikleri Tarihi, Ankara: Berkan Yay., s.141-159.

Salim Koca'nın kaleme aldığı bu bölümde; beyliğin kuruluşu, büyümesi, denizlerdeki faaliyetleri, Gazi Umur Bey'in şahsiyeti ile beyliğin kültür ve medeniyetine dair bilgiler verilmektedir. 303 sayfadan oluşan kitap çalışmasınının 141-159. sayfa aralığında yer alan bu bölüm Aydınoğulları'nın sonu ile beyliğin sosyal ve kültürel faaliyetleri başlıkları sona ermektedir.

10. Muhtar, Cemal, 1994.“Dilci İbn Melek”, Türk Kültüründe Tire, Haz. Mehmet Şeker, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 49-52.

Cemal Muhtar tarafından ortaya konan ve Tire'li Abdullatif İbn Melek'e ait olan Luğatı Feriçoğlu adlı sözlük çalışmasında; Tire bölgesinde Aydınoğulları beyliği hâkimiyetinin bölgede yarattığı etkiler ve beyliğin Tire merkezli olmak üzere kültür ve medeniyet anlamında katkılarına yer verilmiştir.

11. Öngül, Ali, 2013. “Camiü'd-düvel'e Göre Aydınoğulları”, Prof. Dr. Erdoğan Merçil'e Armağan, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, s. 394-404.

Ali Öngül tarafından kaleme alınan çalışmada, Aydınoğulları Beyliği'nin siyasi, ekonomi ve kültürel faaliyetleri ele alınmış, beyliğin Selçuklular ile bölgedeki diğer beylik ve devletler ile olan siyasi ilişkileri ortaya konulmuştur.

12. Önkal, Hakkı, 1994, “Türk Türbe Mimarisinde Tire Türbelerinin Yeri”, Türk Kültüründe Tire, Haz. Mehmet Şeker, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 113-117.

Hakkı Önkal tarafından yapılan çalışmada, Aydınoğulları'nın en önemli kentlerinden bir olan Tire'de inşaa edilmiş olan türbelerin şekilleri, süslemeleri, kitabeleri ve kullanılan malzemelerine kadar tüm özellikleri, diğer dönemlerde meydana getirilen türbelerin özellikleri ile karşılaştırılarak ortaya konulmuştur.

13. Şener, Mehmet, 1994, “İbn Melek’in Hukuki Yönü ve Menâr Şerhi”, Türk Kültüründe Tire, Haz. Mehmet Şeker, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 43-47.

Mehmet Şener tarafından kaleme alınan çalışmada Aydınoğlu Mehmet Bey tarafından büyük bir destek görmüş olan ve adına Aydınoğlu Mehmet Bey tarafından Medrese yaptırılan İbn Melek’in hukuki yönü, eserleri ortaya konmuş olup onun bazı şerhlerinden pasajlar alınıp konuları nasıl tahlil ettiği ve çözümler ürettiği dile getirilmiştir.

14. Şihabeddin B. Fazlullah el-Ömeri, 2014. Türkler Hakkında Gördüklerim Duyduklarım, (çev. Ahsen Batur), İstanbul: Selenge Yayınları, 453 s.

El Ömeri tarafından kaleme alınan eser, Ahsen Batur tarafından 2014 tarihinde çevirisi yapılmış olup eser 453 sayfadan ibarettir. Eserin altıncı bölümü olan *Anadolu’daki Türk Şehirleri* adlı başlık altında “*Diyar-ı Rum’daki Türk Beylikleri*” başlığında 131-144. sayfa aralıklarında diğer beylik ve Aydınoğulları Beyliği’nin sosyal ve kültürel faaliyetleri ile ilgili malumatlar verilmektedir.

15. Telci, Celal, 2008, “XV-XVI. Yüzyıllarda Tire Şehri”, Türk Kültüründe Tire II, Haz. Mehmet Şeker, Arzu Taşcan, İzmir, s.21-40.

Celal Telci tarafından kaleme alınmış olan çalışmada; XV-XVI. yüzyıllarda arasında Tire kentinin sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel yapıları ortaya konmuştur.

16. Uzunçarşılı, H. İ., 2019. “Aydınoğulları”, Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri, Ankara, s.104-120.

Uzunçarşılı tarafından 297 sayfa olarak kelem alınan bu kitap çalışmasının 104-120. sayfa aralıklarını kapsayan ve 11. Bölüm: Aydınoğulları başlığı ile verilen bu kısımda beyliğin tarihi serüveni, beyliğin başında bulunan Mehmet Bey, Umur Bey, Hızır Bey, Süleyman Şah, İbrahim Bahadır Bey, İsa Bey, II. Umur Bey ve Cüneyt Bey gibi beyler ayrı başlıklar halinde ele alınmıştır. Söz konusu bu bölümde genel itibari ile beyliğin siyasi faaliyetleri ve Osmanlı Devleti ile olan ilişkilerine değenış yer verilmiştir.

17. Yavuz, N., 2010. “Aydinoğulları”, Anadolu’da Beylikler Dönemi Siyasi Tarih ve Kültür, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, s. 21-24.

Nuri Yavuz tarafından 2010 yılında kaleme alınan kitap 148 sayfadan ibarettir. Kitabın birinci bölümünde, 21-24 sayfa aralığında, “Aydinoğulları Beyliği” başlığı altında beyliğin siyasi faaliyetleri hakkında kısa bilgi vermektedir.

3.2.3 Ansiklopedi Maddeleri

1. Akpınar, C., 1996. “Hacı Paşa”, DİA, XIV, İstanbul: TDV Yayınları, s. 492-496.

Akpınar (1996) tarafından kaleme alınan maddede Aydınoğulları Beyliği hükümdarı İsa Bey döneminde ön plana çıkan akli ve dini ilimlerde birçok eserler meydana getirmiş olan Hacı Paşa ve eserleri kaynaklar ışığında dile getirilmiş ve incelenmiştir.

2. Baktır, M., 1999. "İbn Melek", DİA, XX, İstanbul: TDV Yayınları, s. 175-176.

Baktır (1999) tarafında yapılan çalışmada; Aydınoğulları Beyliği'nin en güçlü zamanında yaşamış ve dönem kaynaklarında İbn Melek (İbn Firişte, Firişteoğlu) lakabıyla tanınan ilim insanının hayatı ve eserleri tanıtılmıştır.

3. Bostan, İdris., 1994. “Aydinoğulları Beyliği” İslam Tarihi, VIII, İstanbul: Kayıhan Yayınları, s. 289-303.

Bostan (1994) tarafından ortaya konan çalışmada, Aydınoğulları Beyliği tarihi; siyasi ekonomik, sosyal ve kültürel yönleri ile kaleme alınmıştır.

4. Darkot, B.,1993. “Ayasuluk”, İA, II, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, s.36-37.

Darkot (1993) tarafından kaleme alınan çalışmada; Aydınoğulları Beyliğinin en önemli liman şehirlerinden biri olan Ayasuluk'un coğrafi ve ekonomik durumu ortaya konmuştur.

5. Daş, M., 2013. “İzmir’de Türkmen Beylikleri Dönemi”, İzmir Kent Ansiklopedisi, Cilt I, İzmir: İzmir Büyük Şehir Belediyesi, s. 46-50.

Mustafa Daş tarafından 2013 yılındayazılan ve adı geçen kitabın 46-50 sayfa aralığında İzmir’de Türkmen Beylikleri Dönemi başlığı altında verilen bu bölümde; İzmir ve çevresinde hüküm sürmüş olan Çaka Beyliği ve Aydınoğulları Beyliklerinin siyasi faaliyetleri hakkında bilgilere yer verilmiştir.

6. Ertuğrul, S., 2000. “İsâ Bey Cami”, DİA, XXII, İstanbul: TDV Yayınları, s. 476-478.

Ertuğrul (2000) tarafından kaleme alınan çalışmada; Aydınoğulları Beyliğine ait İzmir’in Selçuk ilçesinde bulunan İsa Bey Cami; kitabesinden mimari yapısına, planından, yapımında kullanılan malzeme ve süslemelerine kadar tüm yönleri ile tanıtılmıştır.

7. Emecen, F., 1991. “Aydın”, DİA, IV, İstanbul: TDV Yayınları, s. 235-237.

Emecen (1991) tarafından kaleme alınan çalışmada, Aydın şehrinin ilkçağlardan günümüze kadar geçen tarihsel süreci ortaya konmuş olup şehrin Bizans, Selçuklu, Aydınoğulları ve Osmanlı Devleti dönemlerindeki sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel tüm öğeleri kaynaklar ışığında incelenmiştir.

8. Emecen, F., 1991. “Ayasaluk”, DİA, IV, İstanbul: TDV Yayınları, s. 225-227.

Emecen (1991) tarafından kaleme alına çalışmada; bu günkü Efes’in bulunduğu yerde kurulmuş, bugün Selçuk adını taşıyan, Aydınoğulları Beyliği’nin en önemli merkezlerinden biri olan Ayasaluk’un kurulduğu günden günümüze kadar geçirdiği süreçleri kaynakları eşliğinde dile getirilmiştir.

9. Emecen, F., 1993. “Cüneyd Bey”, DİA, VIII, İstanbul: TDV Yayınları, s.122.

Emecen (1993) tarafından ortaya konan çalışmada İzmir Beyi olarak da bilinen Aydınoğulları Beyliği’nin son beyi Cüneyt Bey’in kişiliği ile Osmanlı Devleti ve diğer Beylikler ile olan siyasi ilişkileri ortaya konmuştur.

10. Emecen, F., 1992. “Birgi”, DİA, VI, İstanbul: TDV Yayınları, s.189-191.

Emecen (1992) tarafından ortaya konan çalışmada, Aydınogulları Beyliği'nin en önemli ilim ve kültür merkezlerinden biri olan Birgi şehrinin tarihsel süreci anlatılmıştır.

11. Emecen, F., 2012. “Umur Bey”, DİA, XLII, İstanbul: TDV Yayınları, s.156-159.

Emecen (2012) tarafından ortaya konan çalışmada, Aydınoglu Mehmet Bey'in oğlu olan Umur Bey ve siyasi faaliyetleri, Latinler ile olan mücadeleleri, Aydınogulları Beyliği için en önemli kaynak niteliğindeki Düsturnameölçüt alınarak ortaya konmuştur.

12. Kalfazade, S., 2012.” Tire Ulu Cami”, DİA, XLII, İstanbul: TDV Yayınları, s. 117.

Kalfazade (2012) tarafından ortaya konan çalışmada; Aydınogulları Beyliğinin en önemli şehirlerinden biri olan Tire'de, Aydınoglu Cüneyt Bey tarafından yaptırılan Tire Ulu Cami, topoğrafi özelliklerinden, mimari planına, ahşap süslemelerinden kitabesine kadar tüm özellikleri ile anlatılmaya çalışılmıştır.

13. Koca, S., 2002. “Anadolu Beylikleri”, Türkler Ansiklopedisi, VI, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, s. 1256-1268.

Koca (2002) tarafından kaleme alınan çalışmada Aydınogulları Beyliğinin teşekkülü, gelişmesi, Ege Denizindeki faaliyetleri, Gazi Umur Bey ve Cüneyt Bey'in faaliyetleri, beyliğin sosyal ve kültürel hayatı ayrıntıları ile gözler önüne serilmiştir.

14. Merçil, E., 1991. “Aydınogulları”, DİA, VI, İstanbul: TDV Yayınları, s. 239-241.

Merçil (1991) tarafından ele alınan çalışmada, XIV. yüzyıl başında Büyük Menderes havzasından itibaren Tire, Ayasuluğ ve Birgi bölgesinde kurulan ve bölgenin Türkleşmesinde büyük öneme sahip olan Aydınogulları Beyliğinin siyasi, ekonomik ve sosyal alanda tüm faaliyetleri hakkında genel bilgiler verilmiştir.

15. Merçil, E., 1993. “Umur Bey”, DİA, VIII, İstanbul: TDV Yayınları, s. 122.

Merçil (1993) tarafından hazırlanan çalışmada Aydınogulları Beyliği'nin en parlak döneminin yaşandığı Gazi Umur Bey'in hayatı, denizlerdeki ve bölgede yaptığı tüm siyasi, askeri ve ekonomik faaliyetleri ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

16. Öden, G. Z., 2002.” Aydınogulları Beyliği”, Türkler Ansiklopedisi, VI, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, s.1384-1391.

Öden (2002) tarafından kaleme alınan bu çalışmada; Batı Anadolu Bölgesi'nin Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında büyük payı olan Aydınogulları Beyliği'ni ele alınarak kuruluşu ve menşei üzerinde durulmuştur. Daha sonrasında tek tek beyliğin başına geçen beylerin dönemleri hakkında bilgiler verilip Osmanlı Devleti himayesine geçişiyle bölüm sonlandırılmıştır.

17. Özcan, A., 1994. “Düsturnâme-i Enverî”, DİA, X, İstanbul: TDV Yayınları, s. 49-50.

Özcan (1994) tarafından kaleme alınan çalışmada Aydınogulları Beyliği'nin muhtelif ana kaynaklarından biri olan Düsturnâme-i Enverî hakkında bilgi vermektedir.

18. Sülün, M., 2010. “Şehabeddin Sivâsî”, DİA, XXXVIII, İstanbul: TDV Yayınları, s. 418-420.

Sülün (2010) tarafından kaleme alınan çalışmada, Aydınogulları Beyliğinin yöneticilerinden İsa Bey döneminde Sivas'tan Ayasuluk'a gelerek bölgede yaşamını sürdürmüş olan müfessirin hayatı ve ortaya koyduğu eserler kaynaklar ışığında dile getirilmiştir.

19. Varlık, Ç. M., 1992. ” Aydınogulları Beyliği”, Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi Ansiklopedisi, X, İstanbul, Çağ Yayınları, s.59-70.

Varlık (1992) tarafından kaleme alınan çalışmada; Aydınogulları Beyliği'nin siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik faaliyetleri ile devletin başına geçen beylerin yaptıkları tüm faaliyetleri kaynaklar ışığında ele alınmıştır.

3.3. Makaleler

Türkiye Makaleler Bibliyografyası adlı veri tabanı ile Dergipark ve YÖK Akademik adlı internet sitelerinde “Aydın,” “Aydınöğlü” ve “Aydınöğulları” anahtar kelimeleri ile yapılan taramalarda tespit edilen makalelerin çoğu Aydınöğulları Beyliğı'nin siyasi hayatından ziyade beyliğın sosyal ve kültürel alanlardaki faaliyetlerini ortaya koyan çalışmalardır. Kaleme alınan çalışmaların çoğunluğu 1011-7474 ISSN ve/veya 2564-6796 E-ISSN numaralı ulusal hakemli olan Vakıflar Dergisi'nde yayınlanmıştır. Yapılan taramalar neticesinde; Aydınöğulları Beyliğı ile ilgili 27 makale çalışması tespit edilmiştir. Bu makalelerin yayınlandığı dergilerden 8 tanesi uluslararası, 19 tanesi ise ulusal hakemli dergidir. Ayrıca beylik hakkında önemli bilgiler verdiği anlaşılan 5 adet yabancı dillerde yazılmış eserde tespit edilmiştir. Bu yabancı eserlerin içinde Elizabeth A. Zachariadou'nun “*Trade and Crusade. Venetian Greece and the Emirates of Mentesche and Aydın (1330-1445)*” adlı eseri Aydınöğulları Beyliğı'nin Venedik ve Cenevizliler ile yapmış oldukları ticari faaliyetler ile ilgili 9 adet tarihi vesikadan 7 adet tarihi vesikayı içinde barındırması son derece önemlidir. Devamında ise bu eserlerden 2 tanesi Fransızca, yazılmış olup, 1 tanesi Grekçe'den Türkçe'ye 1 tanesi de İngilizce'den Türkçe'ye çevirilmiş eserlerdir.

1. Adıttar, F., 2020. “Aydınöğlü İbrahim Bey ve Bodamya Meselesi”, Tarih Araştırmaları Dergisi, XXXIX, S.68, s. 175-205.

Adıttar (2020) tarafından yapılan çalışma, eski adı ile Bodamya olarak bilinen Urla Yarımadası'nın tarihi gelişim süreci ile beraber Aydınöğulları Beyliğı'nin yönetim yapısına ve tarihi bir rol oynadığı tespit olunan Aydınöğlü İbrahim Bey hakkında bilgiler vermektedir.

2. Ahmet Tevhid, 1911. “Aydınöğulları”, Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası, S. 10, s. 150-153.

Ahmet Tevhid (1911) tarafından ele alınan çalışmada Aydınöğulları Beyliğı'ne ait kitabeleri ve basılan sikkeler ile meskûkât bilgilerini de ekleyerek beyliğın başında bulunan beyler, beyliğın kurulduğu coğrafya ve beyliğın yaşamış olduğu önemli siyasi olaylar hakkında bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

3. Akın, H., 1946. “Aydinoğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma “, Ankara Ün. Dil Tarih Coğrafya Fak. Dergisi, V, 1, s. 91-100.

Akın (1946) tarafından ortaya yapılan çalışmada, Aydınoğulları’ndan Osmanlılara geçen Aydıneli’ne bağlı yerleşim merkezlerinin genel bir tablosu çizilmiştir. 30 kadar şehir, kasaba ve köy üzerinde ayrı ayrı durularak, başlangıçtan itibaren XV. XVI. ve XVII. yüzyıllarda Aydın sancağına bağlı yerlerin durumu ve sınırları saptanmaya çalışılmıştır.

4. Arıkan, Z., 1990. “XIV-XVI. Yüzyıllarda Ayasuluğ”, Belleten, LIV/209, s. 121-177.

Arıkan (1990) tarafından kaleme alınan çalışmada Aydınoğulları Beyliği döneminde ulusal ve uluslararası ticaret limanı kenti olarak göze çarpan kadim şehir Ayasuluğ’un ilk çağlardan itibaren tarihsel süreci ortaya konularak, XIV-XVI. yüzyıllardaki ekonomik, sosyal kültürel durumu ortaya konmuştur.

5. Aslanoğlu, İ., 1969. “Tire’de Üç Cami”, Vakıflar Dergisi, VIII, s. 161-165.

Aslanoğlu (1969) tarafından kaleme alınan çalışmada, Aydınoğulları Beyliği’nin meydana getirdiği en önemli mimari yapılardan olan Molla Arap, KazanoğluveDoğanbeycamilerinin; minberinden kullanılan malzemesine, süslemelerinden mihrap ve pencerelerindeki ahşap işçiliğine, teknik özelliklerinden son sütunlarına kadar tüm özellikleri kaynaklar dahilinde anlatılmaya çalışılmıştır.

6. Bayat, H. A., 1991. “Birgi Ulu Cami Minberi”, Vakıflar Dergisi, XXII, s. 133-150.

Bayat (1991) tarafından kaleme alınan çalışmada; Aydınoğulları Beyliğine bir ara merkezlik yapan ve Aydınoğlu Mehmet Bey tarafından 1312’de yaptırılan Birgi’deki Ulu Cami ve caminin mimari özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir.

7. Çiftçioğlu, İ., 2005. “Anadolu Beylikleri Döneminde Yetişen Çok Yönlü Bir Bilim Adamı: Hacı Paşa”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 12, s. 2.

Çiftçioğlu (2005) tarafından ortaya konan çalışmada; Aydınoğulları Beyliği’nin hükümdarı

İsa Bey Döneminde fen ve dini ilimlerde ön plana çıkmış Hacı Paşa'nın desteklendiği ve bu dönemde Hacı Paşa'nın ortaya koyduğu tıp, mantık, kelam ve tefsir alanlarındaki çalışmaları hakkında bilgiler verilmiştir.

8. Çetin, A., 2008.” Aydınoğulları Beyliğinde Türk Edebiyatı”, Türkoloji Kültürü, I/2, s. 85-91.

Çetin (2008) tarafından hazırlanan söz konusu makalede, Aydınoğulları Beyliği'nin Türk edebiyatına yaptıkları katkılar hususunda Türkçe 'ye verdiği önem ve ortaya çıkan eserleri ayrıntıları ile kaleme alınmıştır.

9. Çetin, A., 2016. “Aydınoğlu Mehmet Bey'e Sunulan Tezkiretü'l-Evliyâ ve Kısasu'l-enbiyâ Tercümeleri Üzerine”, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 55, s. 59-92.

Çetin (2016) tarafından kaleme alınan ulusal hakemli dergide yayınlanan çalışmada, Aydınoğlu Mehmet Bey'e itafen Arapçadan tercüme edilen Kısasu'l-enbiyâ ile Farsçadan tercüme edilen Tezkiretü'l-evliyâadlı eserler üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır.

10. Dayhan, A. T., 2014. “Birgi Ulu Camii Hadisleri Üzerine Bir Değerlendirme”, Hadis Tetkikleri Dergisi, XII, 1, s. 47-70.

Dayhan (2014) tarafından kaleme alınan makalede, Beylikler döneminden başlayıp günümüze değin yedi yüz yıl hayatta kalan, ilim ve kültür merkezi olarak göze çarpan Birgi Ulu Camii'nde yer alan hadis metinlerinin kaynaklardaki durumları belirlenmiş, bununla beraber rivâyetinlerinsenedtahlîli ve tenkîdiincelenerek sahih olmayan hadislerin za'f durumları ispatları ile ortaya konulmuştur.

11. Emre, N., 1937. “Aydınoğulları ve Eserleri”, Arkitekt Dergisi, Sy. 1937-10, s. 307-310.

Emre (1937) tarafından kaleme alınan çalışmada, Aydınoğulları tarafından meydana getirilmiş mimari eserler; bu eserlerin mimari planları, cini süslemeleri, bu eserlerde kullanılan malzemeler, süsleme şekilleri, ahşap işçiliği gibi unsurlar tüm yönleri ile kaleme

alınmış, bu eserler üzerinde yapılan tamirat ve tadilat işlemlerine de genel hatları ile değinilmiştir.

12. Eron, K. Gültekin, T., 2007. “İzmir’de Basılan İlk Aydınoğlu Dirhemi”, Arkeoloji ve Sanat Dergisi, S.124, s. 113-114.

Hazırlanan bu çalışmada; bilindiği üzere İzmir darplı ilk sikkeler, H.1106 (M.1694-1695) senesinde Sakız adasının Venediklilerden geri alınması için gerçekleştirilen sefer sırasında ordunun ihtiyaçlarını karşılamak için Osmanlı Sultanı II. Mustafa tarafından bastırılmış olduğu bilgisi verildikten sonra, OlcaytuHudâbende Muhammed Han³⁵ adına basılan sikke, her yönüyle kaynaklar eşliğinde incelenerek veriler ortaya konulmuştur.

13. Haykıran, R. K., 2020.” Aydınoğulları Beyliği Zamanında Fikri Ortam”, Yeni Fikir Dergisi, XII, 24, s. 93-105.

Haykıran (2020) tarafından ele alınan makalede; Moğolların Anadolu’ya yapmış oldukları tahribat ve zararların ardından Batı Anadolu kıyılarında giden ve bu coğrafyaları kendilerine vatan edinen Türkboylarının inanlarıbirok akademisyen camiasında hayli uzun senelerTürkmen gurupların İslam inancına da sahip olmadıkları söylemi ilebir dinigörüşe sahip olduğu tezi ortaya atılmaktadır. Bu çalışmada durumun gerçekten de böyle olup olmadığı sorusuna Aydınoğulları üzerinden yanıt verilmeye çalışılmıştır.

14. Karabacak, E.,2019.” Tire eşmelerinde Devşirme Malzeme Kullanımının Düşündürdükleri”, Akdeniz Sanat Dergisi, XIII, S.23, s. 247-264.

Karabacak (2019) tarafından yapılan çalışmada; Tire ilçesinde bulunan ve Aydınoğulları Beyliği zamanı çeşmelerde kullanılan devşirme malzemelerin tanıtılması, kökeninin araştırılması ve bu uygulamanın şehrin Türk Beylikleri öncesine dair ortaya koyduğu bilgiler değerdendirilmiştir.

³⁵ Asıl adı es-Sultânü'l-a‘zam Gıyâsü'd-dünyâ ve'd-dîn Muhammed Hudâbende Olcaytu Han olan Olcaytu Han, İlhanlılar Devleti'nin 1304-1316 yılları arasındaki hükümdarıdır (Özgüdenli, 2007: 345).

15. Kayacan, B., 2021. “Aydın’da Mevlevilik”, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, XXV, 3, s. 793-812.

Kayacan (2021) tarafından kaleme alınan bu makalede, Batı Anadolu coğrafyasının en önemli yerleşim birimlerinden biri olan Aydın’ın genel hatları ile Türkleşme ve İslamlaşma sürecinde Mevlevilerin bölgeye yapmış oldukları katkıları kaynaklar ışığında ortaya konmuş, Aydın’ın günümüz ile geçmişi arasındaki kültürel bağlantısı gözler önüne serilmiştir.

16. Kayhan, H., 2009. “Aydın’da Hızır Bey”, Turkish Studies, s. 1675-1690.

Kayhan (2009) tarafından kaleme alınan çalışmada Kardeşi Umur Bey’in desteğini alarak 1334-1348 yıllarında Aydın’da Hızır Beyliği’ni yöneten Cüneyt Bey’in diğer beylikler ve Bizans Devleti ile olan ilişkileri, Venedik ve Cenevizlilere verdiği imtiyazlar ve sonuçları, Papalık ile olan münasebetleri, İlhanlı Devleti ile olan ilişkileri kaynaklar ışığında verilmiştir.

17. Köprülü, F. M., 2016. “Anadolu Beylikleri Tarihine Ait Notlar”, çev. Samet Alıç, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, s. 949-970.

Alıç (2016) tarafından çevirisi yapılan makalede, Anadolu’nun değişik bölgelerinde kurulmuş olan, Karesi, Saruhan, Aydın, İzmir, Menteşe, Germiyanogulları, Lâdik Beyliği, Karaman, Ramazanoğulları gibi beyliklerin siyasi hayatları, beyliğin başına geçmiş beylerin silsinelemeleri ve faaliyetleri anlatılmaktadır. Eserin Aydın’da Hızır Beyliği bölümünde ise Ahmet Eflaki’nin eseri olan Menakibil Arifin’den alınan bilgiler doğrultusunda beylik hakkında elde edilen önemli veriler ortaya konulmuştur.

18. Küskü, G. S., 2016. “Aydın’da Hızır Beylerinin Tercihleri ve Gelenek”, Kültürel Bellek Dergisi, Hacettepe Üniversitesi Basımevi, s.181-206.

Küskü (2016) tarafından kaleme alınan çalışmada, Aydın’da Hızır Beyliğinin başında bulunan yöneticilerin tercihleri üzerinden tespitleri ortaya koymak, mevcut bilgiler eşliğinde ortaya konan benzerlik ve farklılıkları, Beyliğin politik fotoğrafını göz önünde bulundurularak anlamaya çalışmak ve bu bağlamda kültürel bellek çalışmaları içerisinde ortaya konan ilişki boyutlarına, farklı bir açıdan bakmak amaçlanmıştır.

19. Köprülü, F., 2010."Aydınöğulları" Tarihine Ait, Türkiyat Mecmuası, 2, s. 417-426.

Köprülü (2010) tarafından kaleme alınan çalışmada, batı Anadolu'da kurulun en güçlü beyliklerden olan Aydınöğulları Beyliğini ve Türk-İslam kültürünün yayılması ile kurulduğu coğrafyada meydana gelen faaliyetleri kaleme almıştır.

20. Adak, M., 2022. "İzmiroğlu Cüneyd Bey (ö.1426): Hayatı, Kişiliği ve Mücadeleleri", Tarih Araştırmaları Dergisi, c. 41, s.71, s. 246-275.

Adak (2022) tarafından kaleme alınan çalışmada, Cüneyd Bey dönemi üç başlık altında değerlendirilmiştir. Cüneyd Bey'in Aydınöğulları Beyliği ile olan ilişkisi, Aydınöğulları Beyliğinin son dönemleri ve Cüneyd Bey'in kişiliği adlı başlıklar halinde konu ele alınmış ve veriler ortaya konulmuştur.

21. Ogan, A., 1956. "Aydınöğullarından İsa Bey Cami", Vakıflar Dergisi, Sy. III, s. 73-80.

Ogan (1956) tarafından kaleme alınan çalışmada Aydınöğulları Beyliğinin en ihtişamlı mimari yapılarından bir olan İsa Bey Cami hakkında, topografik yapısı ile beraber kapı, pencere ve duvarlardaki süslemelerine dair ayrıntılı bilgiler verilmiş Selçuklu mimarisi ile de yer yer karşılaştırmalar yapılmıştır.

22. Telci, C., 1999. "XVI. Yüzyıl Başlarına Ait Birgi Kazası Evkaf Defteri", Tarih İncelemeleri Dergisi, XIV/I, s. 203-260.

Telci (1999) tarafından ortaya konan çalışmada, Başbakanlık Osmanlı Arşivinde (BOA)bulunan TD. 35M kayıtlı bu defter incelenmiştir. Söz konusu bu defter hakkında 43 sayfadan ibaret olduğu 1-3 sayfalarda Tire Kazasına, 5-33 sayfalar Birge kazasına, 34-43 sayfalar Alaşehir kazalarına ait olduğu, Sultan Beyazıt döneminde düzenlenmiş olduğu ve Evkaf Defterindeki gelirler ve bu gelirlerin yer aldığı icmal cetvellerinin incelendiği bilgisi verilmiştir.

23. Telci, C., 2010. “Aydınoğlu İsa Bey: Bir Bâni Üç Câmî”, Tarih İncelemeleri Dergisi, XXV/I, s. 338-349.

Telci (2010) tarafından kaleme alınan makalede; vakıf kayıtlarında Aydınoğulları İsa Bey adına üç cami olduğu bilgisi verilmektedir. Bunların Ayasaluk, Birgi ve Keles camileri olduğu, ancak Birgi’de bulunan caminin kitabesinden caminin Aydınoğlu Mehmet Bey döneminde inşa edildiği, bu çalışmada ise hem bu sorunu ortaya koymak hem de bu üç camiye ait 1401 tarihli tevzinameyi değerlendirmek amaçlanmıştır.

24. Teoman, B., 2018. “Aydınoğulları Beyliği Darphanelerinde Basılan Sikkeler”, Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi, I/1, s.119–135.

Uluslararası hakemli olan Anadolu ve Balkan Araştırmaları adlı derginin 2018 yılındaki birinci sayısında Betül Teoman tarafından kaleme alınan bu makalede; XIV. yüzyılın başlarında Kütahya, Afyon ve Denizli bölgesinde hâkim olan Germiyanogulları döneminde Aydınoğulları tarafından basılan sikkeler üzerindeki darp yerlerini tanıtmak amaçlanmıştır.

25. Uğur, A., 2003. “Aydın şehrinin kuruluşu ve gelişme evreleri”, Coğrafi Bilimler Dergisi, 1/2, s.154-172.

Uğur (2003) tarafından ortaya konan çalışma, tarih boyunca Ege Bölgesi’nin vazgeçilmez coğrafyasında kurulmuş olan Aydın şehrinin tarihsel süreçte geçirdiği dönemler kaynaklar ışığında ortaya konmuştur.

26. Yüksel, Ç. C., 2014,” Aydınoğulları’ndan Osmanlıya Tire Külliyesi, 14-16. Yüzyıllar”, Türkiyat Araştırmaları, XI, 21, s.7–39.

Yüksel (2014) tarafından yapılan bu çalışma, Anadolu’da XIV-XVI. yüzyıllarda inşa edilen zaviyelerden Tire’de Aydınoğulları ve devamında Osmanlılar tarafından yaptırılmış olanları ve bu yapı topluluklarının mimari gelişim ve dönüşümlerini ve ait oldukları kentlere katkılarını irdelemek ve karşılaştırmalı olarak değerlendirmelerinin yapılması amaçlanmıştır.

27. Yüksel, Ç. C., 2014. “Aydınöğulları’ndan Osmanlıya Bir Batı Anadolu Kenti Tire’nin Mekânsal Dönüşümü”, Vakıflar Dergisi, 42, s.19–33.

Yüksel (2014) tarafından yapılan çalışmada, Aydınöğulları ve devamında Osmanlı Devleti tarafından hâkim olunan Tire’nin geçmişten günümüze kurulduğu coğrafyadaki şehirleşme süreci kaynaklar ışığında ortaya koyulmaktadır.

3.4 Çeviriler ve Yabancı Literatürler

Bu bölümde yer alan eserlerin içinde Elizabeth A. Zachariadou’nun “TradeandCrusade. VenetianGreteandtheEmirates of Mentescheand Aydın (1330-1445)” adlı eseri Aydınöğulları Beyliği’nin Venedik ve Cenevizliler ile yapmış oldukları ticari faaliyetler ile ilgili 9 adet tarihi vesikadan 7 adet tarihi vesikayı içinde barındırması son derece önemlidir. Devamında ise bu eserlerden 2 tanesi Fransızca, yazılmış olup, 1 tanesi Grekçe’denTürkçe’ye 1 tanesi de İngilizce’denTürkçe’yeçevirilmiş eserlerdir.

1. Dukas, M. (1956), Historia: Bizans Tarihi, (çev. Vladmir Mirmiroğlu), İstanbul: İstanbul Matbaası, 223 s.

Bir Bizans tarihçisi olan Dukas (X. Konstantinos) (Ostrogorsky, 1999: 432-434; Kayapınar, 2020: 343-344)³⁶ tarafından kaleme alınan Historia adlı eser 223 sayfadan ibaret olup, müellifeserini 1453 ile 1462 yılları arasında meydana getirmiş ve 45 bölüme ayırmıştır. Zamanında tarihçilerin yaptığı gibi yaradılıştan başlayarak insanlığı etkileyen büyük tarihi vakaları kayıt altına aldıktan sonra Bizans tarihine geçmişti. Latince ve Türkçe dillerine hâkimolanDukas, Franklarözelliklede Türkler hakkında ilk elden kaynakları toplamış ve Ege sahilleri hakkında da mühim bilgiler vermiştir. Eserde 32-34 sayfalar aralığında “Kantakuzenos ve Aydınöğullarından Ömer (Umur) Bey” başlığı ile Aydınöğlü Umur Bey’inçalışmaları ve faaliyetleri, 121-125 sayfa aralıklarında “Cüneyd Bey’in Osmanlı’lar Tarafına Geçmesi ve İzmir’e Giderek Beyliği Yeniden Elde Etmesi” ile 129. Sayfasında “Sultan Murat’ın İstanbul’u Muhasarası ve Cünayd Bey’in Akıbeti “başlıkları beyliğin Osmanlı Devleti ile olan siyasi münasebetleri ele alınmıştır.

³⁶Ostrogorsy, Georg, 1999. Bizans Devleti Tarihi, Ankara: TTK Yay. Kayapınar, Levent, 2020. “Dukas”, DİA, I (ek), Ankara: TDV Yay.

2. Heyd W. (2000). Yakın-Doğu Ticaret Tarihi, çev. Enver Ziya Karal, Ankara: TTK Yayınları, 647 s.

Heyd tarafından kaleme alınan eser 647 sayfadan ibaret olup eser 2000 yılında ilk olarak Enver Ziya Karal tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Ortaçağ'da Yakın Doğu ticaretinden özellikle ticaret ile beyliklerden biri olan uğraşanAydınoğulları'nınlevantticareti ve bu ticarete dâhil olma süreci hakkında bilgiler vermektedir.

3. Lemerle, P. (1957), L'Émirat d'Aydin Byzance et l'Occident, recherches sur "La Gested'Umur Pacha", Paris, 276 s.

Lemerle (1957) tarafından keleme alınan eser, 276 altı sayfa olup, Aydınoğulları ve Bizans ilişkileri doğrultusunda çağdaş Bizans kaynakları ve diğer batılı kaynaklar kullanılarakDüsturnâme-i Enverî'de yer alan bazı bilgilerin yanlış olduğunu göstermek için kaleme alınmıştır.

4. Mélikoff, I. (1954). Le Destand'Umur Pacha (Düsturname-i Enveri), Paris, 157 s.

IrèneMélikoff Sayar (1954) tarafından kaleme alınan çalışma 157 sayfadan oluşmaktadır. 1954 senesinde Düsturnâme-i Enverî adlı eserin Fransızca çevirisini yapmış, Latin harfleriyle de transkribine yer verdiği bu eserde Umur Bey'in yaptıkları dile getirilmiştir.

5. Zachariadou, A. E. (1983), Trade and Crusade. Venetian Grete and the Emirates of Montesche and Aydın (1330-1445), Venice.

Zachariadou (1983) tarafından ortaya konan eser 276 sayfadan ibarettir. Menteşeoğulları ve Aydınoğullarının, Venedik ile olan ticari faaliyetlerine ışık tutan 9 tarihi vesikanın7 tanesi ilk defa bu kitapta yayınlanmıştır. Yazar bu vesikalardan ayrı olarak hem batı hem de doğu kaynaklarına başvurarak en yeni bibliyografyayı da kullanmak suretiyle, beyliklerin Venedik ile ticari ilişkileri, bu devirde Türklere karşı girişilen Haçlı Seferleri, Menteşe ve Aydın Beyliklerinin siyasal tarihleri, Venedik'in Doğu ticareti ve Ceneviz ile olan ilişkileri hakkında aydınlatıcı bilgiler vermektedir.

3.5. Bildiriler

Bu bölümde Aydınogulları Beyliği ile ilgili 49 tane bildiri çalışması yapıldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmalardan 38 tanesinin uluslararası sempozyumlarda hazırlandığı ve sunulduğu, 11 tanesinin ise ulusal sempozyumlardan sunulduğu ve hazırlandığı görülmüş, bu çalışmaların bildiri kitabı haline getirildiği tespit edilmiştir. Yapılan bildiri çalışmalarının çoğunun Aydınogulları Beyliği'nin siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetleri hakkında bilgiler veren çalışmalar olduğu grlmştir.

1. Armağan, Munis, 2013. “Aydınogulları Sürecinde Anonim Tarihi Coğrafya”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yayınları, s. 409-418.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat'ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan bu kitap çalışmasında, Munis Armağan tarafından kültür-dil bölümünde, 409-418. sayfaları aralığında yer alan çalışmada; Aydınogulları beyliği döneminde tarihi coğrafya konusu ile birlikte beyliğin kurulduğu coğrafi bölgenin, beyliğin sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetlerine olan etkisi o dönemde oluşturulan kaynaklar eşliğinde gözler önüne serilmektedir.

2. Ayn, Yusuf, 2013. “Umur Bey Döneminde Aydınogulları Bizans İttifakı”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s.83-96.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat'ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan bu kitap çalışmasında, Yusuf Ayn tarafından kaleme alınmış olan bu çalışmada; Umur Bey Döneminde Aydınogulları - Bizans İttifakı hakkında bilgiler verilmekte, iki devletinde çıkarları doğrultusunda birbirlerine karşı asker desteği sağladığı bazı kaynaklarda geçen Aydınogulları Beyliği'ndeki askerlerin Bizans İmparatorluğu'nda paralı asker olarak çalıştıkları yönündeki tezlerinin gerçeği

yansıtmadığı dile getirilmiştir.

3. Ayönü Y. 2015. “Sü-başlıktan Beyliğe Beylikten Devlete Aydınogulları”, Yörük Obasından Ödemiş Ovasına Uluslararası Birgi Sempozyumu Bildiriler Kitabı, İzmir.

2015 yılında yayınlanmış olan ve Yusuf Ayönü tarafından yapılan çalışmada; genel olarak Aydınogulları Beyliği'nin, Sü-başlıktan beyliğe, beylikten devlet olma sürecindeki tüm tarihsel dönemleri ve bu dönemlere ait siyasi, sosyal ve ekonomik alanlardaki faaliyetleri kaleme alınmıştır.

4. Baykara, Tunçer, 2013. “Aydınogullarının İlk Devirlerine Ait Mülazahalar”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s. 33-40.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat'ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan bu kitap çalışmasında, Tunçer Baykara'nın hazırlamış olduğu bu bölümde; Aydınogullarının Batı Anadolu Beylikleri arasında en çok göz çarpan beyliklerden biri olduğu, beylikler devrinin yazılı kaynakları sınırlı olmasına rağmen Aydınogulları'nın tarihi için bunu söylemenin doğru olmayacağı, çünkü Enver'inin Düsturname adlı eserinde Aydınogulları ve Gazi Umur Bey hakkında ayrıntılı bilgilerin yer aldığı vurgulanmaktadır. Devamında ise çağdaşı Bizans ve Latin kaynaklarındaki bilgiler de göz önüne alındığında beyliğin her dönemine dair pek çok bilginin bulunduğunu, ancak Aydınogulları'nın ilk zamanlarına ait bilinenlerin sağlıklı bir şekilde yorumu ve terkinin yapılmadığı belirtilmektedir. Bu sebepten dolayı da bu bölümde; beyliğin ilk dönemlerine ait bazı mülazahalar kaynaklar ışığında ortaya konmaya çalışılmıştır.

5. Bellibaş, Erdem Soner & Ladstatter, Sabine & Kürüm, Mükerrerem, 2013. “Sığla Türbesi (İzmir-Selçuk) ve Restorasyon Yaklaşımları”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s.275-308.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat'ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada, Edem Bellibaş, Sabine ve Mükerrerem Kürüm tarafından kaleme alınan bölümde; Efes Kazıları Başkanlığı'nın, Aydınogulları Beyliği'nin de tarihsel süreçte hakim oldukları coğrafyalardan biri olan İzmir'in Selçuk ilçesinde bulunan 14 adet Türk dönemi eserinin kazı ve restorasyon çalışması ve bu kapsamda Sığla Türbesi olmak üzere diğer eserlerin restorasyonunda atılacak adımları ve önerileri yer almaktadır.

6. Burçak, Devrim, 2013. “İtalya'da Aydınogulları Beyliği Hakkında Yapılan Çalışmalar Üzerine Bir İnceleme”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s.181-190.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat'ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada, Devrim Burçak tarafından kaleme alınan bölümde, beyliğin sahip olduğu coğrafyada yoğun ticari faaliyetler sürdüren İtalyan şehir devletleri arasındaki siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerin bir ürünü olarak İtalya'da, Aydınogulları Beyliği üzerine yapılan çalışmalar kaleme alınmıştır. Söz konusu bu çalışmada; Türk Beylikleri'nin Ege kıyılarına yerleşmeleri ve akabinde adalara sahip olmaları üzerine bölgede bulunan İtalyanlarla Aydınogulları Beyliği'ni karşı karşıya gelmiş sonuçta beyliğin hüküm sürdüğü coğrafya İtalyanlar ve Bizans Devleti ile ilişkilerinin meydana geldiği bölge olmuştur sonucuna ulaşılırken, XIV yy. boyunca Efes, İzmir ve Çeşme gibi önemli liman şehirlerine sahip olan Aydınogulları Beyliği bu kentte ticari faaliyetlerde bulunan İtalyan Şehir Devletleri'yle yoğun bir ticari ve siyasi ilişkiler sürecine girmiş olduğu vurgulanmıştır.

7. Celetti, David, 2013. “Venetian Merchants In The Eastern Mediterranean (13 th- 15 th Centuries)”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s. 105-124.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat'ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmasında, David Celetti'ye ait olan bölümde; XIV. ve XV. Yüzyıl boyunca Aydın ve Menteşe emirliklerinin ulusal ve uluslararası ticari faaliyetleri gözler önüne serilmiştir. Osmanlı Devleti'nin, 1350 yılında sonra Trakya, Batı Anadolu ve Balkanlarda gerçekleşen fetihler sonucunda, Aydın ve Menteşe emirliklerinin Osmanlı himayesine girdiğini ve uluslararası ticaretteki rollerinin sona erdiğini kaynaklar ışığında kaleme almıştır.

8. Çelik Bülent & Demir Tanju, 2013. “Aydınoglu Topraklarında Osmanlı Yönetimi (XIII-XV. Yüzyılla)”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s.191-202.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat'ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmasında, Bülent Çelik ve Tanju Demir tarafından oluşturulan bölümde; Osmanlıların Aydın bölgesini Fetret Dönemi'nin (1402-1412) sonunda ele geçirip eski beyleri olan Aydınogulları'nın elinden aldıktan sonra bölgede uygulanan Tımar sisteminin ve idari yapılanmanın aşamaları kaynakları ışığında ortaya konulmaya çalışılmıştır. Özellikle bölgede uygulanan “Muhassıllık” idaresi tüm yönleri ile alınmıştır.

9. Çelik, Bülent, 2013. “I. Süleyman Dönemine Ait İki Tahrir Defteri’nde Aydınoğulları’na Ait Bazı Bilgiler”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınoğulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s.97-104.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat’ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınoğulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada Bülent Çelik’e ait olan bölümde; Aydınoğulları Beyliği’nin kurulduğu bölgelere ait iki adet Osmanlı Tahrir Defteri incelenerek beylik ile ilgili tespit edilen bilgiler verilmektedir.

10. Dalanay, Yaman, 2013. “TheMedievalHarbour of Ephesus / Ayasuluk”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınoğulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s.167-180.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat’ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınoğulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada; Yaman Dalanay’ın kaleme aldığı bölümde; Batı Anadolu’nun en önemli limanlarında biri olan Efes / Ayasuluk limanının M.Ö. VII. yüzyıla kadar liman olarak kullanıldığı ancak arkeologlar ve tarihçiler tarafından çok araştırılmadığı, göz ardı edildiği dile getirilmiş, liman şehrinin konumu konusunda belirsizliklerin ve karışıklıkların olduğu, kronolojinin tam olarak belirlenemediği dile getirilmiştir.

11. Daş, Mustafa, 2013. “Aydınoğlu Umur Bey’in Tartışılan Epir ve Tuna Seferi”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınoğulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s.73-82.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat’ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınoğulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada, Mustafa Daş tarafından

hazırlanan bu bölümde; Aydınoğlu Umur Bey'in tartışılan Epir ve Tuna Seferleri, dönemin kaynakları incelenerek gerçekleşip gerçekleşmediği ortaya konmaya çalışılmıştır.

12. Daş E. 2014. "Aydınoğulları Beyliği Döneminde Tire Yapıları Hakkında Gözlemler", UluslararasıOrta çağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildiri Kitabı, Aydın, s. 193-208.

Ertan Daş tarafından yapılan çalışmada, Aydınoğulları Beyliği döneminde Tire yapıları üzerine gerçekleştirilen çalışmalar esnasında ortaya konan veriler kaleme alınmıştır.

13. Daş M., 2017. "Çaka Bey'in Fethinden Aydınoğulları Fethine Kadar İzmir Tarihi Üzerine Bazı Tespitler", 1081 İzmir'in Türkler Tarafından Fethi Kutlamaları ve Uluslararası Çaka Bey Sempozyumu Bildiri Kitabı, İzmir.

Mustafa Daş tarafından yazılmış olan bildiri metninde, Çaka Bey'in bölge coğrafyasını fethetmesinden Aydınoğulları Beyliği'nin fethine kadar geçen süreç içerisinde İzmir Tarihi üzerine yapılan tespitler ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmuştur.

14. Delilbaşı, M., 2000. "Aydınoğlu Hızır Bey'e Ait Bir Ahidnâme", CIEPO XIV. Sempozyum Bildiriler Kitabı, İzmir, s. 97-106.

Melek Delilbaşı tarafından kaleme alınan bildiri metninde, Aydınoğulları Beyliği'nde, kardeşi Umur Bey gibi gaza ve akın siyaseti gütmeyen Hızır Bey, ahitnameler aracılığı ile ülkesindeki ticareti canlandırmayı hedeflediği. Bu amaçla Hızır Bey döneminde ticareti canlandırmak amacıyla Bizans ve diğer bölgelerde hüküm süren devletlere ayrıcalıklar tanıyan ahitnameler imzalandığı belirtilmiştir. Ahidnâme; bir devlet yöneticisi tarafından diğer devlet ya da devletlere değişik ayrıcalıklar vermek ve bu ayrıcalıkların iki taraflı garantörlüğünü sağlamaktır (Fayda, 1988: 535). Aydınoğulları zamanında ticari faaliyetleri yoğunlaştırmak amacıyla imzalanan bu ahidnâmeler Osmanlı Devleti zamanında da kapitülasyonların bir benzeridir. Türk- İslam Devletlerinde ahidnâmeler Müslüman olmayanlar ile ticareti geliştirmek amacıyla imzalanmıştır. Bu çalışmada da Hızır Bey Dönemine ait bir ahidnâme ele alınmıştır.

15. Dinç, Rafet, 2013. “Tralleis Yüksek Düzlüğünde Aydınöğulları’na Ait İzler”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınöğulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s. 233-248.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat’ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınöğulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada; Rafet Dinç tarafından kaleme alınan bildiri metninde; Tralleis bölgesinin antik çağlardan beri eski bir yerleşim yeri olduğu yapılan kazılar sonucunda anlaşılmış olup, bölgede kurulan Aydınöğulları Beyliği’nin ilk yerleşimcilerden biri oldukları ve Tralleis yüksek düzlüğünde kuruldukları gözler önüne serilmiştir.

16. Emecen, M. Feridun, 2013. “Aydınöğlü Umur Bey: Kısa Bir Biyografi Denemesi”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınöğulları Tarihi), Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s.41-62.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat’ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınöğulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada yer alan ve M. Feridun Emecen’in hazırladığı metinde; Aydınöğlü Umur Bey’in hayatı tüm yönleriyle ortaya konularak anlatılmaya çalışılmıştır.

17. Eravcı, H. Mustafa, 2013. “Saruhan-Aydın Beylikleri Arasındaki Münasebetler”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınöğulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s. 125-139.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat’ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınöğulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada yer alan ve H. Mustafa Eravcı’ya ait (2013) çalışmada; Saruhan-Aydın Beylikleri arasındaki siyasi münasebetlerin; askeri ilişkilerle başlayıp, ticari ve kültürel etkileşimlere dönüşmesine katkı veren olaylar

ortaya konulmaya çalışılmıştır.

18. Erdoğan, M. Akif, 2015. “Aydın İli Tahrir Defterlerinde Aydınogulları ile İlgili Kayıtlar Üzerine”, Tire Araştırmaları Sempozyumu Bildiri Kitabı, İzmir, s. 349-354.

M. Akif Erdoğan tarafından kaleme alınan çalışmada; Osmanlı Döneminde Aydın ili tahrir defterlerinde Aydınogulları ile ilgili bilgiler ortaya konulmuş ve haklarında beyliğin tarihi ile ilgili değerlendirmelerde bulunulmaya çalışılmıştır.

19. Ertekin, A. Levent, 2015. “İlk Aydın Sancak Beyi Halil Yahşi Bey Vakıfları ve Vakıfnamesi”, Tire Araştırmaları Sempozyumu Bildiri Kitabı, İzmir, s. 383-394.

Ahmet Levent Ertekin (2015) tarafından keleme alınan çalışmada Aydın Sancak beyi olan Halil Yahşi Bey tarafından yaptırılan vakıflar tüm yönleri ile ele alınmış, Vakıfnamesi incelenmiştir.

20. Ersan, M. 1998. “Aydınogulları Ailesine Ait Vakıfların XV-XVI Yüzyıllardaki Durumu”, The Acta Viennensia Ottomanica, Aktendes 13.Ciepo Symposiums, Wien.

Mehmet Ersan tarafından yapılan çalışmada, Aydınogulları ailesine ait vakıfların XV-XVI. yüzyıllardaki durumu evkaf defterleri incelenerek, kaynaklar ışığında ortaya konulmaya çalışılmıştır.

21. Gençsoylu, Zehra & Demir, Tanju, 2013. “Aydınogullarından Osmanlı Dönemine Birgi”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s.461-478.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat'ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada Zehra Gençsoylu ve Tanju Demir'in kaleme aldığı metinde; Birgi'nin durumu ortaya konmuştur. Osmanlı Döneminde Birgi şehri önemli olaylara tanık olmuştur. 1425 ile 1575 tarihleri arasında kent, Aydın Eyaleti'nin en büyük ikinci kenti, Batı Anadolu Coğrafyası'nın da en önemli şehirlerinden

biri olmuştur. Aydınogulları Beyliği döneminde beyliğin gücünü ve ihtişamını gösterecek binalarla imar edilmiş olan şehir, Osmanlı Devleti topraklarına dâhil olduğunda sürekli güç kaybetmiş, nüfus giderek azalmıştır. Bu çalışmada kısıtlı kaynaklara dayalı olarak hazırlansa da belgeler ışığında, Birgi'nin güç kaybettiği, eski önemini, yitirdiği ortaya konmaya çalışılmıştır.

22. Gülgün, Y., 2016.” Kazı Buluntuları Işığında İtalyanların Ayasuluk'taki Ticari Faaliyetleri”, Orta Çağ'da Anadolu'da Kültürel Karşılaşmalar: XII-XV Yüzyıllarda Anadolu'da İtalyanlar Sempozyumu Bildirileri Kitabı, İstanbul, s.195-206.

Yılmaz Gülgün tarafından kaleme alınan çalışmada, İzmir ve çevresiyle beraber Ayasuluk Liman kenti Aydınoglu Umur Bey tarafından ele geçirilmiş olduğu ve bu sayede beyliğin Cenevizliler, İtalyanlar ve Venedikliler ile ticari ilişkilerinin gelişmeye başladığı hakkında kaynaklarda yer alan bilgiler kaleme alınmıştır.

23. Haykıran, R. Kemal, 2010. “Aydınogulları Beyliği ve Mentese Beyliği Arasında Bir Türkmen Yerleşimi Bozdoğan”, Bozdoğan Çevre ve Kültür Sempozyumu Bildirileri Kitabı. Aydın.

Kemal Ramazan Haykıran tarafından kaleme alınan çalışmada, Aydınogulları Beyliği ile Mentese Beyliği arasında bulunan Türkmen Yerleşkesi olarak ta bilinen Bozdoğan'ın siyasi, ekonomik ve sosyal kültürel durumu tüm yönleri ile ortaya konularak bölgenin önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

24. Haykıran, K. Ramazan, 2013. “Aydınogulları Beyliği'nin Son Beyi Cüneyd Bey ve Beyliğin Yıkılışından Sonra Aydınoglu Soyunun Durumu”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s. 155-166.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat'ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada Kemal Ramazan Haykıran' ait olan metinde; Cüneyd Bey'in Aydınoglu soyundan olup olmaması tartışmalı bir konu

olmuştur. M. H. Yinanç ve İsmail Hakkı Uzunçarşılı eserlerinde Cüneyt Bey'in Aydınoğulları ailesi içine almamışlardır. Bu makalede konu kaynaklar ışığında ayrıntıları ile kaleme alınmıştır.

25. Haykıran, R. Kemal, 2015. “Aydınoğulları Beyliği Döneminde Tire ve Çevresinde İlmî Faaliyetler”, Tire Araştırmaları Sempozyumu Bildiri Kitabı, İzmir, s. 37-46.

Kemal R. Haykıran tarafından yapılan çalışmada; Aydınoğulları beyliği döneminde Tire ve Çevresinde yapılan ilmî faaliyetler hakkında kapsamlı şekilde bilgi verilmektedir.

26. Haykıran, R. Kemal. 2018. “Aydınoğulları Beyliğinin Hanedan Hazire ve Türbeleri”, I. Uluslararası Türk İslam Mezar Taşları Sempozyumu Bildirileri Kitabı, s. 326-330.

Kemal Ramazan Haykıran tarafından yapılan çalışmada; zengin Türk devlet geleneğini ve İslam inancını Batı Anadolu kıyılarına kadar taşıyan Aydınoğlu Beyleri'nin metfun oldukları kabirleri ve mezar taşları hakkında malumatlar verilmiştir.

27. Haykıran R. Kemal. 2018. “Aydınoğulları Zamanında İzmir'in Batı Uçlarının Türk Hâkimiyeti ve Türkleşmesi: İbrahim Bahadır Bey ve Faaliyetleri”, III. Uluslararası Tarih Sempozyumu Bildirileri Kitabı, İzmir, s. 328-346.

Kemal Ramazan Haykıran tarafından yazılan metinde, Aydınoğulları döneminde İzmir'in batı bölgelerindeki Türk egemenliği ve bölgenin Türkleşmesi noktasında göze çarpan İbrahim Bahadır Bey'in, tüm Ege kıyılarında gerçekleştirdiği siyasi ve askeri faaliyetler hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

28. Kalfazade, Selda, 2013. “Aydınoğlu Cami Mimarisine Genel Bir Bakış”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınoğulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s. 249-273.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat'ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I

(Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada, Selda Kalfazade'ye ait olan metinde; 1308-1425 yılları arasında siyasi varlığını sürdüren Aydınogulları Beyliği'nin aktif bir şekilde yürüttüğü mimari faaliyetlerin en önde gelen yapılarından olan camilerin, inşa süreçleri, kitabelerine dair bilgiler ve arşiv belgelerine dayanılarak ya da plan şemaları ve mimari özelliklerinden yola çıkılarak bu eserlerin tüm detayları ile açıklanmasına çalışılmıştır.

29. Kayapınar, Ayşe, 2013.” Osmanlılar Döneminde Bulgaristan Coğrafyasında Aydınogullarının İzleri”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s. 419-428.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat'ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada; Ayşe Kayapınar'a ait olan metinde; Aydın, Aydınlı veya Umur ve Cüneyd gibi Aydınogulları ailesine mensubu olan kişilerin adlarını taşıyan yer adlarının varlığı tespit edilerek Bulgaristan bölgesindeki sancaklarda lokasizasyon çalışması yapılması amaçlanmıştır.

30. Kayapınar, Levent, 2013. “Yunanistan'da Aydınogulları Yer Adları”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s.431-446.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat'ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada Levent Kayapınar'a ait olan metinde; Aydınogulları Beyliği'nden gelen ve günümüzde Yunanistan sınırları içinde kalan Trakya, Makedonya ve Tesalya bölgelerinde Osmanlı tarafından iskân edilen ve ismi “Aydıneli” olan yerleşim birimleri incelenmiştir.

31. Kaya A. 2017. “Ege Adalarının Aydınogulları ile Bizans İlişkilerine Etkisi”, Uluslararası Ege Adaları Sempozyumu Bildirileri Kitabı, İzmir, s, 25.

Abdullah Kaya tarafından yapılan ilgili çalışmada; Ege Adaları'nın, Aydınogulları Beyliği ile Bizans İmparatorluğu arasındaki ilişkilerine olan etkisi kaynaklar ışığında ele alınmış ve elde edilen tespitler ortaya konulmuştur.

32. Kayhan H. 2018. “Aydınogulları Beyliği Ekonomisi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 3. Uluslararası Tarih Sempozyumu Bildirileri Kitabı, s. 322-327.

Hüseyin Kayhan tarafından kaleme alınan çalışma, beyliğin ekonomik faaliyetlerini her yönü ile ortaya koymayı amaçlamıştır. XIV. yy. başında Batı Anadolu kıyılarında kurulmuş güçlü denizci beyliklerden İzmir ve çevresinin hâkimi Aydınogulları Beyliği, Umur Bey gibi bir denizci yetiştirerek Ege ve Marmara'da önemli bir güç haline gelmiş, ekonomik olarak Latinler ile anlaşma yapmış diğer taraftan da önemli bir liman olan Ayasuluk şehrinde dünya ticari ilişkilerini yürütmüştür (Adak, 2022: 146-250).

33. Keçiş, Murat, 2013. “Aydınogulları Beyliğinde Mehmed Bey'den Sonra “Uluğ Bey” Kim Olduğu Konusunda Yeni Bir Yorum”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s.63-71.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat'ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada Murat Keçiş'e ait olan metinde; Mehmed Bey'in ölümünden sonra Aydınogulları Beyliği'nin başına kimin geçtiğini yani “Uluğ Bey” kim olduğu sorusu dönemin kaynakları elverdiği çerçevede ele alınarak ortaya konmaya çalışılmıştır.

34. Keçiş M. 2018. “Kadifekale’nin Aydınöğulları Tarafından Fethine Dair Tartışmalar Yeni Bir Yorum”, Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 3. Uluslararası Tarih Sempozyumu Bildirileri Kitabı, İzmir, s.190-205.

Murat Keçiş tarafından kaleme alınan bu çalışmada, Kadifekale’nin Aydınöğulları tarafından fethedilmesi ile ilgili ortaya atılan alan uzmanlarının bakış açıları ele alınmış ve bunlar hakkında malumatlar verilmiştir.

35. Kılıç, Atabey, 1997. “Selçuk (Ayaslug) Kültür Tarihine Genel Bir Bakış”, I. Uluslararası Geçmişten Günümüze Selçuk Sempozyumu Bildirileri Kitabı, İzmir, s. 3-17.

Atabey Kılıç’a ait olan bildiri metninde; genel olarak Selçuk şehrinin tarihinin yanında sosyo-kültürel yapısı ve önemli şahısları hakkında bilgilendirme yapılmış, özellikle Selçuk (Ayaslug) şehrinin Aydınöğulları zamanında göze çarpan kültürel ve ticari önemi gözler önüne serilmiş, bu özelliğinin Osmanlı Devleti zamanında da devam ettirdiği vurgulanmıştır. Ancak XVII. yy.’dan sonra farklı nedenlerden dolayı eski önemini kaybettiği de dile getirilmiştir.

36. Kolay, Aktuğ, İlknur, 2013. “Architecture Of The Aydınöğulları Principality”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınöğulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s.217-232.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat’ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınöğulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada İ. Aktuğ Kolay’a ait olan metine; Aydınöğulları Beyliği mimarisi her yönüyle ele alınmış, beyliğin Tire, Birgi, Karacasu, Selçuk gibi önemli yerleşim merkezlerinde meydana getirdiği cami, mescit, türbe gibi yapıların özellikleri tanıtılmıştır.

37. Konukçu, Enver, 2015. “Aydınili’nin Gelişiminde Aydın Bey”, Tire Araştırmaları Sempozyumu Bildiri Kitabı, İzmir, s. 109-119.

Enver Konukçu tarafından yapıla çalışmada; Aydın ilinin gelişiminde baş aktör olan Aydın Bey’in bölge için yapmış olduğu ekonomik, mimari ve sosyal anlamda tüm faaliyetleri kaynaklar ışığında ortaya konulmuş olup, Aydın Bey’in beyliğin siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel yönlerden gelişmesine verdiği katkılar ve ortaya koyduğu faaliyetlerin rolü gözler önüne serilmiştir.

38. Kireç, Hasan, 2013. “Aydınogulları Beyliği’nin Ayasaluk Darplı Sikkeleri”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s.341-362.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat’ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada Hasan Kireç’e ait metinde; bugüne kadar yayınlanmış olan Aydınogulları Beyliği’nin Ayasaluk darplı sikkeleri değerlendirilerek tanıtımı yapılmıştır.

39. Nahmedov, Ahmet, 2013. “Aydınogulları Döneminde Tercüme Eserler ve Türkçenin Söz Varlığı”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s.381-388.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat’ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınogulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada Ahmet Nahmedov’a ait olan metinde; Aydınogulları’ndan Umur Bey (1309-1348) için Kul Mesut³⁷ tarafından yapılmış ve Eski Anadolu Türkçesi’nin en iyi nesir örneklerinden birisini oluşturan *Kelile ve Dimne* adlı eserin tercümesi ele alınmış ve söz varlığı noktasında incelenmiştir.

³⁷*Kelile ve Dimne* tercümesiyle tanınan XIV. yüzyıl şairidir (Albayrak, 2002: 352-353).

40. Önkal, Hakkı, 2013. “Aydınöğlu Mehmed Bey Türbesi Hakkında Bazı Düşünceler”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınöğulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s.203-216.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat'ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınöğulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada Hakkı Önkal'a ait metinde; Aydınöğlu Mehmet Bey Türbesi'ne ait mimari özellikler gözler önüne serilmiştir. Türbeye ait aydınlatma, camiye yakınlığı, içindeki süslemeler, figürler, türbe içindeki lahikaların özellikleri, türbe girişindeki kitabe gibi birçok özelliğı ayrıntılı bir şekilde kaleme alınmıştır.

41. Pfeiffer, Şule. 2012. “Suggestions as to the Localization of the Harbour of Ayasuluk and the Italian Settlement during the Aydınöğulları Dynasty under New Perspectives,” Orta Çağ'da Anadolu'da Kültürel Karşılaşmalar: XII-XV Yüzyıllarda Anadolu'da İtalyanlar Sempozyumu Bildirileri Kitabı, İstanbul, s.1087-1107.

Şule Pfeiffer tarafından yapılan çalışmada; Aydınöğulları Hanedanlığı Döneminde Ayasuluk Limanı ve İtalyan Yerleşiminin farklı bir bakış açısı ile yerleştirilmesine yönelik değışik öneriler, kaynaklar ışığında kaleme alınmıştır.

42. Pfeiffer, Ş. 2016. “Italians at Aydınid Port of Ayasuluk /Aydınöğullarının Liman Kenti Ayasuluk'ta İtalyanlar”, Orta Çağ'da Anadolu'da Kültürel Karşılaşmalar: XII-XV Yüzyıllarda Anadolu'da İtalyanlar Sempozyumu Bildirileri Kitabı, İstanbul, 167-193.

Şule Pfeiffer tarafından yapılan çalışmada; Aydınöğulları Beyliği'nin bölge ve dünya ticareti için vazgeçilmez bir liman kenti olan Ayasuluk'da bulunan İtalyanların ticari faaliyetleri kaynaklar ışığında dile getirilmiştir. İtalyan tüccarların faaliyetleri ve yerleşimleri, Avrupalı seyyahların kaleme aldığı Ayasuluk kenti hakkında kaynaklarda yer alan bilgiler birlikte yorumlanarak şehrin, sosyal, ekonomik ve kültürel bir resmi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

43. Sağıt, Betül & Teoman, Gültekin, 2013. “Aydınoğulları Beyliği Sikkeleri “, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınoğulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s. 309-340.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat'ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınoğulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada Betül Sağıt ve Gültekin Teomen'e ait metinde; Aydınoğulları tarafından basılan sikkeler üzerindeki darp yerleri tanıtılmış, Aydınoğulları tarafından bastırılan sikkeler darphane bazında değerlendirilmeye çalışılmıştır.

44. Sever, İlker, 2013. “Haçlıların İzmir Baskınına Dair 1346 Tarihli Mektup”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınoğulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s. 141-154.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat'ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınoğulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada İlker Sever'e ait metinde; Haçlıların İzmir'de gerçekleştirilen Haçlı harekâtına dair Kıbrıs Kralı Hughues tarafından Sicilya Kraliçesine hitaben yazılan; Türklere karşı kazanılan galibiyetin gökyüzünden bahsedilmiş sınırsız bir lütuf olarak değerlendirilen mektubun içeriği ortaya konulmuştur.

45. Şeker, Mehmet, 2013. “Aydınoğullarının Kültür Hayatı ve Türkçeciliği”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınoğulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s.363-380.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat'ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınoğulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada Mehmet Şeker'e ait olan metinde; Anadolu Türk Beylikleri'nden özellikle Aydınoğulları Beyliği'nin ilme ve kültüre önem veren hükümdarlar döneminde birçok Türkçe eser kaleme alınmış olduğu, bu

eserlerden bazılarının Türkçe'ye çevrildiği, Türkçe'ye verilen önem açısından Aydınoğulları Beyliği dönemindeki ilim adamlarına ve Türkçeye katkılarına değinilmiştir.

46. Teoman B. 2018. “Aydınoğulları Beyliği Darphaneleri”, Smyrna /İzmir Kazı ve Araştırmaları III. Uluslararası Çalıştay Bildirileri Kitabı, İzmir, s. 119-135.

Betül Teoman tarafından keleme alınan çalışmada; Ayasuluk, Birgi, Sultanhisar, İzmir, Lâdik, Tire ve Yenişehir gibi yerlerde basılmışbeyliğe ait olan sikkeler üzerinde görülen darp yerleri, hakkında kaynaklar ışığında değerlendirilmelere yer verilmiştir.

47. Telci, Cahit, 2013. “Bir Aydınoğlu Şehri: Ayasaluğ”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınoğulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s.389-408.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat'ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınoğulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada Cahit Telci'ye ait olan metinde; Osmanlı Tahrir Defterleri'ndeki bazı veriler ışığında Ayasaluğ'un Aydınoğulları dönemindeki durumu ele alınarak bazı çıkarımlar yapılmaya çalışılmıştır. Bu verilerden bazıları olan şehrin konumu, şehirde bulunan mahallelerin durumu ve şehirle özdeşleşmiş su kemerlerinin durumları incelenmiştir.

48. Yaşar, Hüseyin, 2013. “Beylikler Dönemi Müfessirlerinden Şihabüddin Sivasi'nin Fetih Süresi Tefsiri ve Dönemin Fetih Anlayışı”, Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınoğulları Tarihi) Bildiri Kitabı, Ankara: TTK Yay., s.447-460.

Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker ve Prof. Dr. Cüneyt Kanat'ın yayına hazırladığı, tarih, sanat ve kültür-dil başlıklarından oluşan ve toplamda 28 bildiri metninin yer aldığı Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih ve Medeniyeti Sempozyumu-I (Aydınoğulları Tarihi) Bildiri Kitabı adını taşıyan çalışmada, Hüseyin Yaşar'a ait olan metinde; Sivasi'nin Fetih Süresi Tefsiri ve cihadın ümmetin günahlarını sileceği, askerleri düşmana karşı yüreklendireceği ve müslümanların Allah'ın emirleri doğrultusunda hareket

ettiği müddetçe Allah'ın onlara yardımının süreceği vurgulanmıştır.

49. Yüksel, Ç. C. 2007. “Analysis of a Medieval International Port Town as a Cultural Melting Pot: Ayasuluk in Aydınogulları Period”, XVII th International Congress of Aesthetics Aesthetics Bridging Cultures, Ankara, s. 210-221.

Ç. Caner Yüksel tarafından kaleme alınan çalışmada; Orta çağ'da önemli uluslararası liman kenti olarak göze çarpan ve aynı zamanda Aydınogulları Beyliği'nin hem bölge hem de dünya ticaretinde önemli rol oynamasını sağlayan Ayasuluk kentinin, kültürel öğeleri ortaya konulmuştur.

3.6. İnternet Sayfaları

“Google” ve “Yandex” adlı arama motorlarında “Aydınogulları”, “Aydınoglu”, “Aydın” ve Aydınogulları Beyliği” anahtar kelimeleri ile yapılan aramalarda; beylik ile ilgili 11 adet web sayfasında doğrudan bilgi veren sayfalar tespit edilmiştir. Bu sayfalarda yer alan bilgilerin ise genel olarak beyliğin siyasi, ekonomik ve kültür-medeniyetine dair malumatlar içerdiği görülmektedir. Gazete haberleri, çevrimiçi ansiklopedik bilgiler, bölge tanıtımı yapan ve yerel haber paylaşımı yapan web sitelerinde yer alan bilgilerden oluşan bu sayfalar, dijital mecrada beylik hakkında doğrudan, kısa ve genel geçer bilgiler barındırmaları açısından beylik tarihi ile ilgilenen araştırmacılar için ziyaret edilebilen internet sayfaları olma özelliklerine sahip görünmektedirler.

1. URL-1: “Aydınogulları “, Denizci Bir Türk Beyliği: Aydınogulları ve Umur” Bey<https://mavivatan.net/denizci-bir-turk-beyligi-aydinogullari-ve-umur-bey/>**Erişim tarihi: (18.07.2022).**

Mavi Vatan adlı bu internet sayfasında Furkan Bakır tarafından Aydınogulları Beyliği kısaca tanıtılmış olup özellikle Umur Bey dönemi siyasi faaliyetlerine geniş yer ayrılmaktadır.

2. URL-2: “Aydınogulları”, Aydınogulları Beyliği Karacasu’da kuruldu, <https://www.sesgazetesi.com.tr/haber/3652063/aydinogullari-beyligi-karacasuda-kuruldu> Erişim tarihi: (18.07.2022).

Ses Gazetesi adlı siyasi günlük yerel bir gazetede; Aydın’a adını veren Aydınogulları Beyliğinin kurucusu Mehmet Bey’in babası Aydın Bey’in Karacasu’ya bağlı Esençay Mahallesindeki türbesi restore edilmesi gerektiği haber yapılırken Karacasu’nun Aydınogulları Beyliği ve dolayısıyla Aydın için önemini vurgulanmış beylik kısaca tanıtılmaktadır.

3. URL-3: “Aydınogulları Beyliği”, <http://www.kentsokaklari.com.tr/haber-aydinogullari-beyligi-4283.html>Erişim tarihi:(18.07.2022).

Kent Sokakları adlı siyasi günlük yerel bir gazetede Aydınogulları Beyliği kısaca tüm siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yönleri ele alınmış olup okurlarını bilgilendirme amaçlı konu dile getirilmektedir.

4.URL-4: “Aydınogulları”, Aydınogulları’nın tarihi hakkında, <https://www.sabah.com.tr/sozluk/tarih/turk-beyligi-olan-aydinogullarinin-tarihi> Erişim tarihi: (18.07.2022).

Sabah Sözlük adlı internet sitesinde; Türk Beyliği olan Aydınogulları’nın başına geçen Mehmet Bey, Umur Bey, İsa Bey ve Cüneyt Bey gibi hükümdarların Bizans ile mücadeleleri ve Osmanlı Devleti ile olan münasebetleri dile getirilerek beyliğin kültür ve medeniyeti kısaca tanıtılmaktadır.

5.URL5:“AydınogullarıBeyliği”,https://www.wikiwand.com/tr/Aydınogulları_Beyliği, Erişim tarihi:(18.07.2022).

Wikwand adlı sitede Aydınogulları Beyliği’nin kuruluşu ve yıkılışı, devlet adamlarının faaliyetleri ve 1402 Ankara Savaşı’ndan sonraki beyliğin siyasi durumu gözler önüne serilmektedir.

6. URL-6: “Aydınogulları”,<https://islamansiklopedisi.org.tr/aydinogullari>Erişim tarihi:(18.07.2022).

İslam Ansiklopedisi adlı sitede Aydınogulları'nın kurucusu Mehmet Bey'den itibaren beyliğin başına geçen tüm hükümdarlar faaliyetleri kalemealmiş, beyliğin adalar ve Ege Denizinde'ki siyasi faaliyetleri hakkında bilgiler verilmektedir.

7. URL-7: “Aydınogulları Beyliği”, <https://www.altayli.net/aydinogullari-beyligi.html> Erişim tarihi: (18.07.2022).

İlgili sitede Doç. Dr. Zerrin Günel Öden tarafından hazırlanan çalışmada; Aydınogulları Beyliği'nin kuruluşundan yıkılışına kadar Bizans, Venedik ve Cenevizliler ile olan ekonomik ve siyasi ilişkileri, adalardaki ve Rumeli'deki faaliyetleri, devletin başına geçen hükümdarları ve yaptıklarını, Osmanlı Devleti'ne dâhil oluşunu kaynaklar ışığında dile getirmektedir.

8.URL-8:“Aydınogulları Beyliği'nin Başkenti Birgi”, <https://www.odemis.bel.tr/odemis/odemis-tarihi.html>Erişim tarihi: (18.07.2022).

Ödemiş Belediyesinin resmî sitesinde yer alan Aydınogulları Beyliği'ne başkentlik yapmış olan Birgi'nin kuruluşundan sosyal, siyasi ve ekonomik gelişimi ele alınmış Aydınogulları Beyliği açısından Birgi'nin önemi ortaya konmaktadır.

9. URL-9: “Aydınogulları (1308-1426)”, <https://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/aydinogullari-1308-1426-755>Erişim tarihi: (18.07.2022).

Tarihi olaylar adlı internet sitesinde Aydınogulları Beyliği'nin kısaca kuruluşu, Haçlılar ile mücadelesi, Osmanlı Devleti ile olan münasebetleri gözler önüne serilmiş, 1402 Ankara Savaşı'ndan sonra beyliğin siyasi durumu değerlendirilmektedir.

**10. URL-10:“Aydınolu Cüneyd Bey'in Neşredilmemiş 825 Tarihli Gümüş ve Bakır Parası Hakkında Bir İnceleme”,
<http://www.izmirnumismatik.org/makaleler/Cuneyd%20Gazi.pdf>, Erişim Tarihi:
(17.08.2022)**

Üstün Erek tarafından kaleme alınan bir makaleye yer veren bu sitede; Aydınolları Beyliğı tarihinin son dönemlerini, hem de bu beyliğın Osmanlı Devleti ile olan ilişkilerini ortaya çıkarmak için Cüneyd Bey döneminde neşredilmemiş paralar ve bu paraların incelenmesi sonucunda ile elde edilen bilgilere yer verilmektedir.

**11. URL-11: “İzmir’in Tarihini Değıştiren Aydınolu Dirhemi”,
<http://www.izmirnumismatik.org/index-tr.html/yayınlar/makaleler>, Erişim tarihi:
(17.08.2022)**

Kâmil Eron ve Teoman Gültekin tarafından kaleme alınan bir yazıya yer veren bu sitede; Olcaytu Hudâbende Muhammed Han ismine darp edilen sikke hakkında malumatlara yer verilmektedir.

3.7. Arşiv Belgeleri

Aydınolları Beyliğı ile ilgili arşiv belgelerinin yer aldığı bu bölümde; T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı web sitesi üzerinden, arşivtürlerinden devlet arşivleri başkanlığı ormanlı arşivinden araştırma yapılmış; “Aydınolları” ibaresi ile yapılan taramada 44 adet belgeye erişilmiştir. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Fon adı ile kayıtlı olan bu belgelerin Vakıf defteri, muhasebe defteri ve muhasebe icmal defteri olmak üzere 3 farklı defterde yer alan belgeler olduğu ve bunların ait belgelerin, vakıf gelirleri, icmal cetvelleri, çalışanların ve görevlilerin atamaları, çalışanların maaşları, vâkıfa ait cami, medrese, imarethane gibi sosyal kurumların tamirat tadilat masraflarını içeren konuları içerdiği görülmektedir.

1. Vakıf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No: 1458 (H-29-12-997), 9 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 1458 nolu vakıf defterinde Aydınolları ailesinden Hafza Hatun'un Aydın livasındaki Yenişehir'deki cami, medrese inşaatları, imaret ihtiyaçları hamam tamiratu gibi masrafları ile bu kurumlarda çalışan kişilerin maaşlarının nasıl

karşılanacağını anlatmaktadır.

2. Vakıf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No: 1488 (H-29-12-1006), 8 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 1488 nolu vakıf defterinde Aydınöğulları ailesinden Hafza Hatun'un Aydın livasındaki Yenişehir ile Amasya'da bulunan sosyal kurumların ihtiyaçları ile bu kurumlarda çalışan kişilerin maaşlarının nasıl karşılanacağını anlatmaktadır.

3. Muhasebe İcmal Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:1513 (H-29-12-997), 3 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 1513 nolu Muhasebe İcmal defterinde Aydınöğulları ailesinden Hafza Hatun'un imaret vakfı gelirlerinin kayda alındığı ve muhasebesinin tutulduğu defterdir.

4. Muhasebe İcmal Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:1513 (H-29-12-997), 3 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 1513 nolu Muhasebe İcmal defterinde Aydınöğulları ailesinden merhume Hafza Hatun'un Aydın Yenişehir'deki cami, medrese ve imaret gibi kurumların masraflarını gösteren defterdir.

5. Muhasebe İcmal Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3543 (H-6-10-1012), 1 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3543 nolu Muhasebe İcmal defterinde, AydınYenişehir'deAydınöğulları ailesinden Merhum Hafize Hatun'un cami, medrese, imaret gibi kurumların giderleri ile vakıf arazilerinden elde edilen tarım ürünlerinin (pirinç, yağ, bal) miktarının bulunduğu defterdir.

6. Muhasebe İcmal Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3543 (H-6-10-1012), 1 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3543 nolu Muhasebe İcmal defterinde, AydınYenişehir'de Aydınnoğulları ailesinden Merhum Hafize Hatun'un cami, medrese, imaret gibi kurumların giderleri ile vakıf arazilerinden elde edilen tarım ürünlerinin (pirinç, yağ, bal) miktarının bulunduğu defterdir.

7. Muhasebe İcmal Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3543 (H-6-10-1012), 1 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3543 nolu Muhasebe İcmal defterinde, Aydın Yenişehir'de Aydınnoğulları ailesinden Merhum Hafize Hatun'un cami, medrese, imaret gibi kurumların giderleri ile vakıf arazilerinden elde edilen tarım ürünlerinin (pirinç, yağ, bal) miktarının bulunduğu defterdir.

8. Muhasebe İcmal Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3543 (H-6-10-1012), 3 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3543 nolu Muhasebe İcmal defterinde, Aydın Yenişehir'de Aydınnoğulları ailesinden Merhum Hafize Hatun'un cami, medrese, imaret gibi kurumların giderleri ile vakıf arazilerinden elde edilen tarım ürünlerinin (pirinç, yağ, bal) miktarının bulunduğu defterdir.

9. Muhasebe İcmal Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3543 (H-6-10-1012), 16 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3543 nolu Muhasebe İcmal defterinde, AydınYenişehir'de Aydınnoğulları ailesinden Merhum Hafize Hatun'un cami, medrese, imaret gibi kurumların giderleri ile vakıf arazilerinden elde edilen tarım ürünlerinin (pirinç, yağ, bal) miktarının bulunduğu defterdir.

10. Muhasebe İcmal Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3543 (H-6-10-1012), 8 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3543 nolu Muhasebe İcmal defterinde, AydınYenişehir'de Aydınoğulları ailesinden Merhum Hafize Hatun'un cami, medrese, imaret gibi kurumların giderleri ile vakıf arazilerinden elde edilen tarım ürünlerinin (pirinç, yağ, bal) miktarının bulunduğu defterdir.

11. Muhasebe İcmal Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3589 (H-29-12-1018), 1 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3589 noluMuhasebe İcmal defterinde, Aydınoğulları ailesinden Hafza Hatun'un Aydın Yenişehir'deki cami evkafının masraflarını gösteren belgedir.

12. Muhasebe Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3589 (H-30-05-1044), 6 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3589 nolu Muhasebe defterinde, Aydın Yenişehir'de bulunan Aydınoğulları ailesinden Hafza Hatun'un cami, medrese ve imaret evkafının masraflarını, çalışanların görevleri ile Berat, RegaibKandilleri ve Bayramlarda yapılan masrafların miktarını gösteren havi defterdir.

13. Muhasebe Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3589 (H-30-05-1044), 6 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3589 nolu Muhasebe defterinde, Aydın Yenişehir'de bulunan Aydınoğulları ailesinden Hafize Hatun'un imareti vakfında boşalan mütevellihayetene yapılangörevlendirmeleri gösteren defterdir.

14. Muhasebe Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3589 (H-30-05-1043), 1 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3589 nolu Muhasebe defterinde, Aydın livası Tire

kasabasında bulunanAydınoğulları ailesinden HafzaHatun'un cami, medrese ve imaret evkafının masraflarını gösteren havi defterdir.

15. Muhasebe Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3589 (H-29-09-1013), 5 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3589 nolu Muhasebe defterinde, Aydın Yenişehir'de bulunan Aydınoğulları ailesinden HafzaHatun'un cami, medrese ve imaret evkafının müteveli heyetinde bulunan İskender Bey, Zülfikar Bey ve Osman Halife dönemlerindeki masrafların miktarını gösteren havi defterdir.

16. Hafza Hatun Evkaf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Arşiv No: 456-35 (H-10-11-1181), 1 sayfa.

Konusu: Aydınoğulları'ndan Hafza Hatun Evkafının Yenişehir'in Aydın Kazasının Yenice Karyesinde bulunan cami, medrese ve imaret gibi sosyal kurumların zarar görmesi üzerine koruma altına alınması talebinin dile getirildiği belgedir.

17. Hafza Hatun Evkaf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Arşiv No:458-2 (H-14-03-1182), 24 sayfa.

Konusu: Yenişehir'in Aydın Kazasının Yenice Karyesinde bulunan Aydınoğulları'ndan Hafza Hatun Evkafının iş ve işlemlerine müdahale edilmesine yönelik yapılan şikâyeti içeren belgedir.

18. Muhasebe Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:1469 (H-29-12-1004), sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 1469 nolu Muhasebe defterinde; Aydın'ın Yenişehir'inde Aydınoğullarından merhume Hafza Hatun Cami ve imareti evkafının Yenişehir ve Amasya'daki karyelerinin masraflarını ve görevlilerin vazifelerini içeren bir belgedir.

19. Vakıf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3517 (H-29-12-1043), 3 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3517 nolu Vakıf defterinde; Aydınoğulları'ndan Hafza Hatun'un Aydın livasına bağlı Yenişehir, Birge, Tireve Amasya kazalarındaki Evkafın müteveli heyetlerinde bulunanların marifetiyle tahsil edilen miktarları ile vazife sahiplerine ödenen miktarların bulunduğu belgedir.

20. Vakıf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3517 (H-29-12-1043), 1 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3517 nolu Vakıf defterinde; Aydınoğulları'ndan Hafza Hatun'un Aydın livasına bağlı Yenişehir, Birge, Tireve Amasya kazalarındaki Evkafın müteveli heyetlerinde bulunanların marifetiyle tahsil edilen miktarları ile vazife sahiplerine ödenen miktarların bulunduğu belgedir.

21. Vakıf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3517 (H-29-12-1043), 3, sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3517 nolu Vakıf defterinde; Aydınoğulları'ndan Hafza Hatun'un Aydın livasına bağlı Yenişehir, Birge, Tireve Amasya kazalarındaki Evkafın müteveli heyetlerinde bulunanların marifetiyle tahsil edilen miktarları ile vazife sahiplerine ödenen miktarların bulunduğu belgedir.

22. Vakıf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3517 (H-29-12-1043), 3, sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3517 nolu Vakıf defterinde; Aydınoğulları'ndan Hafza Hatun'un Aydın livasına bağlı Yenişehir, Birge, Tireve Amasya kazalarındaki Evkafın müteveli heyetlerinde bulunanların marifetiyle tahsil edilen miktarları ile vazife sahiplerine ödenen miktarların bulunduğu belgedir.

23. Vakıf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3517 (H-29-12-1043), 10 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3517 nolu Vakıf defterinde; Aydınogulları'ndan Hafza Hatun'un Aydın livasına bağılı Yenişehir, Birge, Tireve Amasya kazalarındaki Evkafın müteveli heyetlerinde bulunanların marifetiyle tahsil edilen miktarları ile vazife sahiplerine ödenen miktarların bulunduğı belgedir.

24. Vakıf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3517 (H-29-12-1043), 4, sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3517 nolu Vakıf defterinde; Aydınogulları'ndan Hafza Hatun'un Aydın livasına bağılı Yenişehir, Birge, Tireve Amasya kazalarındaki Evkafın müteveli heyetlerinde bulunanların marifetiyle tahsil edilen miktarları ile vazife sahiplerine ödenen miktarların bulunduğı belgedir.

25. Vakıf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3517 (H-29-12-1043), 11, sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3517 nolu Vakıf defterinde; Aydınogulları'ndan Hafza Hatun'un Aydın livasına bağılı Yenişehir, Birge, Tireve Amasya kazalarındaki Evkafın müteveli heyetlerinde bulunanların marifetiyle tahsil edilen miktarları ile vazife sahiplerine ödenen miktarların bulunduğı belgedir.

26. Vakıf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3517 (H-29-12-1043), 1, sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3517 nolu Vakıf defterinde; Aydınogulları'ndan Hafza Hatun'un Aydın livasına bağılı Yenişehir, Birge, Tireve Amasya kazalarındaki Evkafın müteveli heyetlerinde bulunanların marifetiyle tahsil edilen miktarları ile vazife sahiplerine ödenen miktarların bulunduğı belgedir.

27. Vakıf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3517 (H-29-12-1043), 10, sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3517 nolu Vakıf defterinde; Aydınöğulları'ndan Hafza Hatun'un Aydın livasına bağılı Yenişehir, Birge, Tireve Amasya kazalarındaki Evkafın müteveli heyetlerinde bulunanların marifetiyle tahsil edilen miktarları ile vazife sahiplerine ödenen miktarların bulunduğı belgedir.

28. Vakıf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3517 (H-29-12-1043), 3, sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3517 nolu Vakıf defterinde; Aydınöğulları'ndan Hafza Hatun'un Aydın livasına bağılı Yenişehir, Birge, Tireve Amasya kazalarındaki Evkafın müteveli heyetlerinde bulunanların marifetiyle tahsil edilen miktarları ile vazife sahiplerine ödenen miktarların bulunduğı belgedir.

29. Vakıf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3517 (H-29-12-1043), 9, sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3517 nolu Vakıf defterinde; Aydınöğulları'ndan Hafza Hatun'un Aydın livasına bağılı Yenişehir, Birge, Tireve Amasya kazalarındaki Evkafın müteveli heyetlerinde bulunanların marifetiyle tahsil edilen miktarları ile vazife sahiplerine ödenen miktarların bulunduğı belgedir.

30. Vakıf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3517 (H-29-12-1043), 3, sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3517 nolu Vakıf defterinde; Aydınöğulları'ndan Hafza Hatun'un Aydın livasına bağılı Yenişehir, Birge, Tireve Amasya kazalarındaki Evkafın müteveli heyetlerinde bulunanların marifetiyle tahsil edilen miktarları ile vazife sahiplerine ödenen miktarların bulunduğı belgedir.

31. Vakıf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3517 (H-29-12-1043), 2 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3517 nolu Vakıf defterinde; Aydınogulları'ndan Hafza Hatun'un Aydın livasına bağılı Yenişehir, Birge, Tireve Amasya kazalarındaki Evkafın müteveli heyetlerinde bulunanların marifetiyle tahsil edilen miktarları ile vazife sahiplerine ödenen miktarların bulunduğı belgedir.

32. Vakıf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3517 (H-29-12-1043), 1 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3517 nolu Vakıf defterinde; Aydınogulları'ndan Hafza Hatun'un Aydın livasına bağılı Yenişehir, Birge, Tireve Amasya kazalarındaki Evkafın müteveli heyetlerinde bulunanların marifetiyle tahsil edilen miktarları ile vazife sahiplerine ödenen miktarların bulunduğı belgedir.

33. Vakıf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3517 (H-29-12-1043), 3 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3517 nolu Vakıf defterinde; Aydınogulları'ndan Hafza Hatun'un Aydın livasına bağılı Yenişehir, Birge, Tireve Amasya kazalarındaki Evkafın müteveli heyetlerinde bulunanların marifetiyle tahsil edilen miktarları ile vazife sahiplerine ödenen miktarların bulunduğı belgedir.

34. Vakıf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3517 (H-29-12-1043), 2 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3517 nolu Vakıf defterinde; Aydınogulları'ndan Hafza Hatun'un Aydın livasına bağılı Yenişehir, Birge, Tireve Amasya kazalarındaki Evkafın müteveli heyetlerinde bulunanların marifetiyle tahsil edilen miktarları ile vazife sahiplerine ödenen miktarların bulunduğı belgedir.

35. Vakıf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3517 (H-29-12-1043), 6 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3517 nolu Vakıf defterinde; Aydınöğulları'ndan Hafza Hatun'un Aydın livasına bağı Yenişehir, Birge, Tireve Amasya kazalarındaki Evkafın müteveli heyetlerinde bulunanların marifetiyle tahsil edilen miktarları ile vazife sahiplerine ödenen miktarların bulunduğu belgedir.

36. Muhasebe Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3589 (H-1-06-1043), 1sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3589 nolu Muhasebe defterinde; Aydın livası Tire kasabasında Aydınöğulları'ndan Hafza Hatun Cami, medrese ve imareti evkafının masraflarını içeren bir belgedir.

37. Hafize Hatun Evkaf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Arşiv No: 3589 (H-20-09-1044), 6 sayfa.

Konusu: Aydınöğulları'ndan Hafize Hatun 'un Aydın Yenişehir'de bulunan imaret vakfının mütevellisinde meydana gelen yeni görevlendirmeleri içeren belgedir.

38. Muhasebe Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3664 (H-29-12-1015), 6sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3664 nolu Muhasebe defterinde, Aydınöğulları ailesinden Hafza Hatun'un Aydın Yenişehir'de bulunan cami, medrese ve imaret evkafının müteveli heyetinde bulunan Mustafa Çelebi, Zülfikar Bey ve Osman Halife ile vakıf Nazırı Babüssaade Ağası Mustafa Ağa'nın Vekili Mehmet Bey dönemlerindeki masrafların gösteren belgedir.

39. Muhasebe Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3664 (H-29-12-1015), 9 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3664 nolu Muhasebe defterinde, Aydınogulları ailesinden Hafza Hatun'un Aydın Yenişehir'de bulunan cami, medrese ve imaret evkafının müteveli heyetinde bulunan Mustafa Çelebi, Zülfikar Bey ve Osman Halife ile vakıf Nazırı Babüssaade Ağası Mustafa Ağa'nın Vekili Mehmet Bey dönemlerindeki masrafların gösteren belgedir.

40. Muhasebe Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3664 (H-29-12-1015), 3 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3664nolu Muhasebe defterinde, Aydınogulları ailesinden Hafza Hatun'un Aydın Yenişehir'de bulunan cami, medrese ve imaret evkafının müteveli heyetinde bulunan Mustafa Çelebi, Zülfikar Bey ve Osman Halife ile vakıf Nazırı Babüssaade Ağası Mustafa Ağa'nın Vekili Mehmet Bey dönemlerindeki masrafların gösteren belgedir.

41. Muhasebe Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3664 (H-29-12-1015), 8 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3664 nolu Muhasebe defterinde, Aydınogulları ailesinden Hafza Hatun'un Aydın Yenişehir'de bulunan cami, medrese ve imaret evkafının müteveli heyetinde bulunan Mustafa Çelebi, Zülfikar Bey ve Osman Halife ile vakıf Nazırı Babüssaade Ağası Mustafa Ağa'nın Vekili Mehmet Bey dönemlerindeki masrafların gösteren belgedir.

42. Muhasebe Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Defter No:3664 (H-29-12-1015), 3 sayfa.

Konusu: Osmanlı Arşivinde bulunan 3664 nolu Muhasebe defterinde, Aydınogulları ailesinden Hafza Hatun'un Aydın Yenişehir'de bulunan cami, medrese ve imaret evkafının müteveli heyetinde bulunan Mustafa Çelebi, Zülfikar Bey ve Osman Halife ile vakıf Nazırı Babüssaade Ağası Mustafa Ağa'nın Vekili Mehmet Bey dönemlerindeki masrafların

gösteren belgedir.

43. Hafize Hatun Evkaf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Arşiv No: 5993 (H-29-12-1023), 2 sayfa.

Konusu: Aydınoğulları'ndan Hafize Hatun 'un Aydın Yenişehir'de bulunan cami, imaret ve medresesinin masraflarının muhasebesini içeren belgedir.

44. Hafize Hatun Evkaf Defteri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, Arşiv No: 5994(H-01-07-1003), 3 sayfa.

Konusu: Aydınoğullarından Hafize Hatun 'un Aydın Yenişehir'de bulunan cami, imaret ve medresesinin masraflarının muhasebesini içeren belgedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

1243 yılında Köseadağ'da Moğollar karşısında uğradığı yenilginin ardından Anadolu Selçuklu Devleti hızlı bir çöküş devresine girdi ve İlhanlılara tabi oldu. Bundan sonra Anadolu'da hâkimiyet Moğolların eline geçti. Mali kaynakların azlığı, suistimaller ve iktisadi çöküntü yüzünden perişan bir durumda bulunan Anadolu'da, Selçuklu Devleti tekrar eski ve kudretli haline gelemedi. XIII. yüzyıl sonlarına doğru Anadolu'da Moğol baskısı zayıflamış ve bu durumdan faydalanan Türkmen beyleri yavaş yavaş Selçuklular ile ilişkilerini keserek bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Anadolu Selçuklularının hâkimiyetindeki topraklarda kurulmuş olan bu beyliklere Anadolu beylikleri (tavâif-i müluk) denilir. Bunların çoğu Bizans İmparatorluğu'na yakın uçlarda ve kıyı bölgelerinde teşekkül etmişlerdi. Selçuklu Moğol idaresinin daha kuvvetli bir şekilde görüldüğü Orta Anadolu'da kurulan beylik sayısı ise çok azdır.

Batı Anadolu'da kurulan güçlü beyliklerden biri de Aydınöğulları Beyliğı'dir (1308-1426). Bu beylik, Ege denizi ve Mora sahillerine yaptığı deniz seferleri ile büyük başarılar elde etmiştir. Umur Bey zamanı Aydınöğulları beyliğı için her yönden önemli gelişmeler görüldüğü parlak bir dönem olmuştur. Umur Bey'den sonra beylik çökmeye yüz tutmuştur. Ankara Savaşı'ndan (1402) sonraki devrede Cüneyd Bey Aydınöğullarını güçlendirmeye çalışmışsa da Osmanlılar bu beyliğe son vermişlerdir. Yaşadıkları dönemde yapmış oldukları fetihler ve seferler ile inşa etmiş oldukları mimari yapılar ile yetiştirmiş yahut himaye etmiş oldukları ilim ve bilim insanları ile ve dahası orta koymuş oldukları eserler ile dönemlerinde önemli kültür ve medeniyet oluşumlarına vesile olan bu beylik, Anadolu'nu Türkleşmesine ve İslamlaşmasına önemli katkılarda bulunmuştur.

Ülkemizde, Aydınöğulları Beyliğine dair telif edilen eserler hakkında hazırlanmış bibliyografik eser sayısı yok denecek kadar azdır. Tarih müellifleri ve eserleri hakkında Türkçe kaleme alınmış birkaç kitaptan biri olan Himmet Akın'ın Aydınöğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma, Mehmet Ersan, Mehmet Şeker ve Cüneyt Kanat'ın hazırlamış olduğu Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih, Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu I: Aydınöğulları Tarihi adlı eser, Kemal Ramazan Haykıran'ın Aydınöğulları Tarihi Üzerine Yazılar, Murat Keçiş'in kaleme aldığı Aydınöğulları Beyliğı-Bizans Devleti İlişkileri, Cemal Üstün'ün Aydınöğulları Beyliğı'nin Askerî Durumu, Kübra Uslu'nun Aydınöğulları Beyliğı'nde Güzel Sanatlar, Hamza Özkan'ın Aydınöğulları Beyliğı'nde İlmi Hayat, Fatma Şentürk'ün Aydınöğulları Beyliğı'nde Edebi ve Kültürel Hayat

başlıklı yüksek lisans tezleri ile Selda Ertuğrul'un Anadolu'da Aydınöğulları Dönemi Mimarisi adlı doktora tezi gibi çalışmalar konu ile ilgili hazırlanmış belli başlı eserlerdir. Bu çalışmada, Türkiye'de Aydınöğulları Beyliğı hakkında yazılmış makale, bildiri, kitap ve kitap bölümü, yüksek lisans ve doktora tezleri ile ansiklopedi maddesi vb gibi çalışmalar tespit edilmiş ve bu çalışmalarda beylik ile ilgili yer alan bilgiler derlenip hem çalışmalar hakkında hem de bu çalışmalarda tespit edilen malumatlar verilmeye çalışılmıştır. Bu sayede Aydınöğulları Beyliğı tarihine dair kaynakların geçirdiğı süreci müellifler ve eserleri üzerinden inceleme imkânı bulunmuştur. Beylik tarihçesi ve beyliğın başında bulunan devlet adamlarını konu alan bilgilerin değerlendirilmesi ile başlayan süreç beyliğın kültür-medeniyetini oluşturan unsurlar hakkındaki bilgilerin de değerlendirilmesi ile sonlandırılmıştır. En nihayetinde ise adı geçen beylik hakkında araştırmacılara yardımcı olacağı düşünölen bir bibliyografya denemesi ortaya konulması amaçlanmıştır.

Anadolu Türk Tarihi'nin dönüm noktalarından birisi olan Beylikler Devri'nin önemli bir parçası olan Aydınöğulları Beyliğı hakkında ölkemizdeki Türkçe çalışmalar araştırmamız kapsamına alınmış olup, bazı noktalarda ise yabancı dilde neşredilmiş ve sonrasında Türkçe'ye çevrilmiş eserlere de bu çalışmada yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünü oluşturan kaynakların değerlendirilmesi başlığı altında yer alan tezler konusunda; YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından sosyal, beşeri ve fen bilimleri alanında yapılan tez çalışmaları "Aydınöğulları", "Aydınöğlü", "Aydın" anahtar kelimeleri ile taranmış ve nihayetinde 3 doktora tezi, 9 yüksek lisans tezi yapıldığı, "Aydınöğlü" kelimesi ile arama yapıldığında ise 5 adet yüksek lisans çalışması yapıldığı bunlardan 3 tanesinin Aydınöğulları Beyliğı ile ilgili olduğu görölmüştür. Nihayetinde Aydınöğulları Beyliğı ile ilgili 17 tez çalışması yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu tez çalışmalarından; 2 tanesi doktora, 15 tanesinin de yüksek lisans tezi çalışması şeklinde olduğu tespit olunmuştur. Aydınöğulları Beyliğı ile ilgili yapılan ilk tez çalışmasının ise 1985 yılında, Yılmaz Yıldız tarafından, "Umur Paşa Destanına Göre Aydınöğulları Devleti'nin İdari ve Askeri Teşkilatı," adlı yüksek lisans tez çalışması olduğu anlaşılmaktadır.

Yine aynı bölümde yer alan kitaplar başlığı altında ise; Aydınöğulları Beyliğı ile doğrudan ilgili olduğu tespit edilen 34 tane müstakil kitap çalışmasına yer verilmiştir. Bu kitap çalışmalarından 8 tanesinin temel kaynak niteliğı taşıyan kitap çalışmaları, 26 tanesinin ise modern kaynak niteliğindeki derleme yahut çeviri eser çalışması olduğu anlaşılmaktadır. Devamında da adı geçen

beylik hakkında farklı tarihlerde alan uzmanlarınca yazılmış olan 17 adet kitap bölümüne, 19 adet ise ansiklopedi maddesine ulaşılarak, toplamda bu başlık altında 69 adet çalışmaya yer verilmiştir. Aynı bölümde yer alan beylik ile ilgili makalelere bakıldığında ise Türkiye Makaleler Bibliyografyası adlı veri tabanı ile Dergipark ve YÖK Akademik adlı internet sitelerinde “Aydın,” “Aydınoglu” ve “Aydınogulları” anahtar kelimeleri ile yapılan taramalarda tespit edilen makalelerin çoğu Aydınogulları Beyliği’nin siyasi hayatından ziyade beyliğin sosyal ve kültürel alanlardaki faaliyetlerini ortaya koyan çalışmalardır. Kaleme alınan çalışmaların çoğunluğu 1011-7474 ISSN ve/veya 2564-6796 E-ISSN numaralı ulusal hakemli olan Vakıflar Dergisi’nde yayınlanmıştır. Yapılan taramalar neticesinde; Aydınogulları Beyliği ile ilgili 27 makale çalışması tespit edilmiştir. Bu makalelerin yayınlandığı dergilerden 8 tanesi uluslararası, 19 tanesi ise ulusal hakemli dergidir. Ayrıca beylik hakkında önemli bilgiler verdiği anlaşılan 5 adet yabancı dillerde yazılmış eserde tespit edilmiştir. Bu yabancı eserlerin içinde Elizabeth A. Zachariadou’nun “Tradeand Crusade. Venetian Greteand the Emirates of Mentescche and Aydın (1330-1445)” adlı eseri Aydınogulları Beyliği’nin Venedik ve Cenevizliler ile yapmış oldukları ticari faaliyetler ile ilgili 9 adet tarihi vesikadan 7 adet tarihi vesikayı içinde barındırması son derece önemlidir. Devamında ise bu eserlerden 2 tanesi Fransızca, yazılmış olup, 1 tanesi Grekçe’den Türkçe’ye 1 tanesi de İngilizce’den Türkçe’ye çevirilmiş eserlerdir.

Beylik ile ilgili bildirimler başlığı altında da Aydınogulları Beyliği ile ilgili 49 tane bildiri çalışması yapıldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmalardan 38 tanesinin uluslararası sempozyumlarda hazırlandığı ve sunulduğu, 11 tanesinin ise ulusal sempozyumlardan sunulduğu ve hazırlandığı görülmüş, bu çalışmaların bildiri kitabı haline getirildiği tespit edilmiştir. Yapılan bildiri çalışmalarının çoğunun Aydınogulları Beyliği’nin siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetleri hakkında bilgiler veren çalışmalar olduğu görülmüştür.

Aynı bölümde yer alan beylik ile ilgili Aydınogulları Beyliği ile ilgili internet sayfaları başlığı altında ise “Google” ve “Yandex” adlı arama motorlarında “Aydınogulları”, “Aydınoglu”, “Aydın” ve Aydınogulları Beyliği” anahtar kelimeleri ile yapılan aramalarda; beylik ile ilgili 11 adet web sayfasında doğrudan bilgi veren sayfalar tespit edilmiştir. Bu sayfalarda yer alan bilgilerin ise genel olarak beyliğin siyasi, ekonomik ve kültür-medenyetine dair malumatlar içerdiği görülmektedir. Gazete haberleri, çevrimiçi ansiklopedik bilgiler, bölge tanıtımı yapan ve yerel haber paylaşımı yapan web sitelerinde yer alan bilgilerden oluşan bu sayfalar, digital mecrada beylik hakkında doğrudan, kısa ve genel geçer bilgiler barındırmaları açısından beylik tarihi ile ilgilenen araştırmacılar için ziyaret edilebilen internet sayfaları olma özelliklerine sahip

görünmektedirler.

Aydinoğulları Beyliği ile ilgili arşiv belgelerinin yer aldığı başlık altında ise T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı web sitesi üzerinden, arşiv türlerinden Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivinden araştırma yapılmış; “Aydinoğulları” ibaresi ile yapılan taramada 44 adet belgeye erişilmiştir. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Fon adı ile kayıtlı olan bu belgelerin Vakıf defteri, muhasebe defteri ve muhasebe icmal defteri olmak üzere 3 farklı defterde yer alan belgeler olduğu ve bunların ait belgelerin, vakıf gelirleri, icmal cetvelleri, çalışanların ve görevlilerin atamaları, çalışanların maaşları, vâkıfa ait cami, medrese, imarethane gibi sosyal kurumların tamirat tadilat masraflarını içeren konuları içerdiği görülmektedir.

Sonuç olarak; XIII-XIV. yüzyıllar Anadolu Tarihi için önemli bir siyasal unsur olan Aydınoğulları Beyliği hakkında bu denli geniş kapsamlı bir içeriğin hazırlanması bu beylik ile ilgili eksiksiz bir yardımcı kaynakça oluşturma iddiasından çok sürekli olarak güncelleştirilebilecek ve geliştirilebilecek bir “Aydinoğulları Beyliği Bibliyografyası’na” duyulan gereksinimin somut bir ifadesi olarak değerlendirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Aka, İ. (2012). "Timur". *DİA*, XXXXI, İstanbul: TDV Yayınları. S.173-177.
- Akın, H. (1968). *Aydınoğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 312 s.
- Aksu, H. (1998). "Hurufilik". *DİA*, XVIII, İstanbul: TDV Yayınları. s.408-412.
- Albayrak, N. (2002). "Kul Mesud", *DİA*, XXVI, İstanbul: TDV Yayınları. s.352-353.
- Armağan, M. (2009). *Ege Tarihi Coğrafyası-Boylar, Aşiretler, Obalar, Kentler, Köyler, Tarihi Semtler*. İzmir: Efe Ofset Yayınevi, 336 s.
- Aşıkpaşazâde. (1332). *Tevarih-i Al-i Osman*. İstanbul: Matbaa-i Amire, 318 s.
- Aykut, N. (2020). "İsa Çelebi", *DİA*, Ek-I, Ankara: TDV Yayınları. s.645-647.
- Baktır, M. (1999). "İbn Melek", *DİA*, XX, İstanbul: TDV Yayınları. s.175-176.
- Bardakoğlu, A. (1997). "Hanefi Mezhebi", *DİA*, XVI, İstanbul: TDV Yayınları. s.21-27.
- Başkan, Y. (2017). "Orhan Bey'in Bizans İmparatoru Kontekuzenos'un Kızı Theodoraile Evliliği". *Tarih Dergisi*, (66): 47-61.
- Baykara, T. (1990). *Aydınoğlu Gazi Umur Bey*. Ankara: Kültür Bakanlığı yay., 120 s.
- Baykara, T. (2013). "Aydınoğullarının İlk Devirlerine Ait Mülahazalar". *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Sempozyumu-1 Aydınoğulları Beyliği*, Ankara: TTK Yay., s. 33-40.
- Beldan, Ş. (2018). *Persler. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, 26 s.
- Bozkurt, N. (1993). "Darul Huffaz", *DİA*, VIII, İstanbul: TDV Yayınları, s.545-548.
- Çağatay, N. (1990). *Ahilik Nedir*. Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları, 123 s.
- Darkot, B. (1986). *Aydın*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Dartma, B. (2005). "Şihâbuddîn es-Sîvâsî: Hayatı ve İlmi Şahsiyeti". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2: 89-106.
- Daş, M. (2013). "Aydınoğlu Umur Bey'in Tartışılan Epir ve Tuna Seferi". *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Sempozyumu-1 Aydınoğulları Beyliği*, Ankara: TTK, , s. 73-82.
- Delemen, İ. (2005). *Haluk Perk Müzesindeki Thrak ve Anadolu Atları*, Tuliya I. İstanbul.

- Demirkent, I. (1992). “Bizans”, *DİA*, VI, İstanbul: TDV Yayınları, s.230-244.
- Dukas. (1956). *Bizans Tarihi*. çev. VL. Mirmiroğlu, İstanbul: İstanbul Enstitüsü Yayınları, 223 s.
- Eflakî, A. (1995). *Menâkıbu'l-Ârifîn*. çev. Tahsin Yazıcı, c.2, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- Eflakî, A. (2012). *Menâkıbu'l-Ârifîn*. çev. Tahsin Yazıcı, İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- Emecen, F. (1991). “Aydın”, *DİA*, IV, İstanbul: TDV Yayınları, s.235-237.
- Emecen, F. (2003). İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası, İstanbul; (2016), “Efsaneden Tarihi Kimlik Oluşturmak: Aydınolu Gazi Umur Bey”, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikleri Dünyası*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Emecen, F. (2006). “Nakşa”, *DİA*, XXXII, İstanbul: TDV Yayınları, s.332-333.
- Enveri. (1928). *Düsturname-i Enveri*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Faulkner, N. (2015). *Kartalların İmparatorluğu*. çev. Çağdaş Sümer, İstanbul: Yardım Kitapevi.
- Gökbel, A. ve Şölen, H. (1936). *Aydın İli Tarihi-Eski Zamanlardan Yunan İşgaline Kadar*. İstanbul: İhsan Basımevi.
- Fayda, M. (1988). “Ahidname”, *DİA*, I, Ankara: TDV Yayınları, s.535-536-489.
- Günel, Z. (2001). “Karasioğulları”, *DİA*, XXIV, İstanbul: TDV Yayınları, s.488-489.
- Güngör, Y. (2005). *Bergama Krallığı Kültü*, Bergama Kültür Sanat Vakfı.
- Hammer. (1983). *Osmanlı Devleti Tarihi*. Cilt I, İstanbul: Üçdal Neşriyat.
- Herd, W. (1975). *Histoire du Commerce du Levant à l'Époque Byzantine, I,II, Leipzig, 1923*, Yakın-Doğu Ticaret Tarihi, trc. E. Z. Karal, Ankara.
- İbn-i Battuta. (2019). *Büyük Dünya Seyahatnamesi*. çev. Mümin Çevik, İstanbul: Yeni Şafak Yayınları.
- İnalcık, H. (1997). *Osman Gazi'nin İznik Kuşatması ve Bafeus Muharebesi, Osmanlı Beyliği*. ed. E. ZACHARİADOU, İstanbul.
- İnalcık, H. (2003). “Mehmed I”, *DİA*, XXVIII, Ankara: TDV Yayınları, s.391-394.
- Kalfazade, S. (2013). “Aydınolu Cami Mimarisine Genel Bir Bakış”. *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: TTK yay., s. 249-274.
- Karadeniz, B. H. (2008). *Osmanlılar ile Beylikler Arasında Anadolu'da Meşruiyet Mücadelesi (XIV.-XVI. Yüzyıllar)*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

- Kaya, M. (2000). "İskender", *DİA*, XXII, İstanbul: TDV Yayınları, s.555-557.
- Kayacan, B. (2021). "Aydın'da Mevlevilik". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13:793-812.
- Adak, M. (2022). "İzmiroğlu Cüneyd Bey(ö.1426) Hayatı, Kişiliği ve Mücadeleleri". *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 41 (71): 246-275.
- Kayapınar, L. (2020). "Dukas". *DİA*, I (ek), Ankara: TDV Yayınları.
- Kazancı, N., Gündüz, A. Ve Boyraz, S. (2011). "Büyük Menderes Nehri'nin Jeolojisi ve Evrimi". *Türkiye Jeoloji Bülteni*, 54 (1-2): 25-55.
- Keçiş, M. (2003). Aydınoğulları Beyliği- Bizans Devleti İlişkileri (1308-1390), *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı. 113 s.
- Kesik, M. (2017). *Anadolu Türk Beylikleri*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat yay.
- Koca, S. (2006). *Aydınoğulları Beyliği. Anadolu ve Beylikler Dönemi Uygarlığı. 1*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Koca, S. (2012). *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi*. Ankara: Berikan Yayınları.
- Koca, S. (2017). *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi*. Ankara: Berikan yay.
- Köprülü, F. M. (1981). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Mansel, A.M. (1995). *Ege ve Yunan tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Mengi, M. (2008). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi/Edebiyat Tarihi-Metinler*. 14. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Merçil, E. (1991). "Aydınoğulları". *DİA*, IV, İstanbul: TDV Yayınları, s.239-241.
- Naskali, E. (2009). "Sasaniler". *DİA*, XXXVI, İstanbul: TDV Yayınları, s.174-176.
- Ocak, Y. A. (1991). "Babaîlik". *DAİ*, IV, İstanbul: TDV Yayınları, s.373-374.
- Ostrogorsy, G. (1999). *Bizans Devleti Tarihi*. Ankara: TTK Yay.
- Öden, G. Z. (2006). "Aydınoğulları Beyliği". *Türkler*, 6: 793- 796.
- Özkutlu, S. (2019). "Orta Çağ'da Papalık Yasakları ve Müslüman Doğu". *Bellekten*, 83 (297): 485 – 518.
- Özgüdenli, G. O. (2007). "Olcaytu Han". *DİA*, XXXIII, İstanbul: TDV Yayınları, s.345-347.

- Salihoğlu, F. E. (2017). Eski Anadolu Uygarlıklarında Mekân-Donatı Elemanları Tasarımları Ve Etkileri. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İç Mimarlık Anasanat Dalı, Kocaeli, 232 s.
- Sehlumberge, G. (1924). *Katalanlar Tarihi*. Paris, s. 52-56.
- Sevim, A. ve Yaşar, Y. (1989). *Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu ve Beylikler Dönemi*. Ankara: TTK Yayınları.
- Stewig, R. (1970). *Batı Anadolu Bölgesinde Kültür Gelişmesinin Ana Hatları*. Çev: Ruhi Turfan-M. Şevki Yazman, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Strabon. (1993). *Antik Anadolu coğrafyası*. Çev: Adnan Pekman, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Sümer, F. (2001). “Karamanoğulları”, *DİA*, XXIV, Ankara: TDV Yayınları, s.454-460
- Sütgibi, S. (2009). “Küçük Menderes Nehri Delta Ovası ve Degradasyonel Etkileri”. *Ege Coğrafya Dergisi*, 18 (1-2): 59-72.
- Şeker, M. (2005). “Aydınöğulları Beyliğinde İlmi ve Kültürel Hayat”. *Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Sempozyumu 2004*, Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Basımevi, s. 363-380.
- Şentürk, F. (2014). Aydınöğulları Beyliğinde Edebi ve Kültürel Hayatı. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eskişehir, 79 s.
- Şiraz, Y. (2006). Troya Savaşlarına Katılan Kavimlerin Kimlikleri ve Kökenleri. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Konya, 102 s.
- Tanrıkorur, Ş. B. (2004). “Mevleviyye”. *DAİ*, XXVIII, Ankara: TDV Yayınları, s.468-475.
- Tongur, N. (2021). Batı Anadolu Beylikler Dönemi Telif ve Tercüme Eserleri. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Konya, 116 s.
- Turan, O. (2013). *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, Ankara: Ötüken Yayınları.
- Turan, O. (2013). *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Ankara: Ötüken Yayınları.
- Uğur, A. (2003). “Aydın Şehrinin Kuruluşu ve Gelişme Evreleri”, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 1(2): 154-172.
- Uzunçarşılı, H. İ. (1969). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Ankara: TTK. Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ.H. (1998). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Ankara:

Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- Ünver, S. (1960). “İlim Tarihimizde Aydınöğlü İsa Bey ile Şahsına Ait Mecmuanın Ehemniyeti Hakkında”. *Bellekten*, XXIV/95, Ankara.
- Üstün, C. (2019). Aydınöğülleri Beyliğı'nin Askeri Durumu. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Aydın, 191 s.
- Varlık, Ç. M. (1996). “Germiyanoğulları”, *DİA*, XIV, İstanbul: TDV Yayınları, s.33-35.
- Yaşar, H. (2013). “ Beylikler Dönemi Müfessirlerinden ŞihabüddinSivasî'nin Fetih Sûresi Tefsiri ve Dönemin Fetih Anlayışı”. *Uluslararası Batı Anadolu Beylikler Tarih Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu Bildiriler*, C.1, Ankara: TTK yay., s. 447-459.
- Yavuz, K. (2013). *XIV.-XV. Yüzyıllar Türk Edebiyatı*. 2. Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yinanç, H. M. (1929). *Düsturname-i Enverî Medhal*. Türk Tarih Tercümanı Külliyyatı, İstanbul.
- Yücel, Y. (1988). *Mesalikü'l-Ebsar'a Göre Anadolu Beylikleri. Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar: Çoban-Oğulları Beyliğı Candar-Oğulları Beyliğı I*, 2. Baskı, Ankara: TTK Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ